

چاپ چهاردهم
زیارت عاشورا
اتحاد روحانی با امام حسین
اصغر طاهرزاده

بسم الله الرحمن الرحیم

زیارت عاشورا اتحاد روحانی با امام حسین علیه السلام

نویسنده:

اصغر طاهرزاده

ناشر چاپی:

لب المیزان

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

زیارت عاشورا اتحاد روحانی با امام حسین علیه السلام

مشخصات کتاب

عنوان قراردادی : زیارتنامه عاشورا.شرح

عنوان و نام پدیدآور : زیارت عاشورا اتحاد روحانی با امام حسین علیه السلام/ اصغر طاهرزاده.

وضعیت ویراست : ویراست ؟

مشخصات نشر : اصفهان : لب المیزان ، ۱۳۸۹.

مشخصات ظاهری : ۱۳۶ص.

شابک : ۱۴۰۰۰ ریال: چاپ هفتم: ۹۷۸-۹۶۴-۲۶۰۹-۲۵-۳ ؛ ۱۴۰۰۰ ریال(چاپ هشتم)

وضعیت فهرست نویسی : فاپا

یادداشت : ویراست قبلی کتاب حاضر تحت عنوان"شرح زیارت عاشورا: اتحاد روحانی با امام حسین علیه السلام" توسط انتشارات گاه سحر در سال ۱۳۸۱ منتشر شده است.

یادداشت : چاپ هفتم.

یادداشت : چاپ هشتم: ۱۳۸۹.

یادداشت : کتابنامه : ص.[۱۳۳] - ۱۳۴ ؛ همچنین به صورت زیرنویس.

عنوان دیگر : شرح زیارت عاشورا: اتحاد روحانی با امام حسین علیه السلام.

موضوع : زیارتنامه عاشورا -- نقد و تفسیر

شناسه افزوده : طاهرزاده، اصغر، ۱۳۳۰ -، توشیحگر

رده بندی کنگره : BP۲۷۱/۶۰۴۲۲ /ط۲ ۱۳۸۹

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۷۷۷

شماره کتابشناسی ملی : ۱۹۷۸۲۸۸

ص: ۱

اشاره

بسم الله الرحمن الرحيم

زیارت عاشورا اتحاد روحانی با امام حسین علیه السلام

اصغر طاهرزاده

ص: ۳

بسم الله الرّحمن الرّحيم

السَّلامُ عَلَيْکَ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ السَّلامُ عَلَيْکَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ السَّلامُ عَلَيْکَ يَا ابْنَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ ابْنَ سَيِّدِ الْوَصِيِّينَ السَّلامُ عَلَيْکَ يَا ابْنَ فَاطِمَةَ سَيِّدَهِ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ السَّلامُ عَلَيْکَ يَا ثَارَ اللَّهِ وَ ابْنَ ثَارِهِ وَ الْوِتْرَ الْمَوْتُورَ السَّلامُ عَلَيْکَ وَ عَلَى الْأَرْوَاحِ الَّتِى حَلَّتْ بِفِنَائِکَ عَلَيْکُمْ مِنِّى جَمِيعا سَلامُ اللَّهِ أَبَدا مَا بَقِيتُ وَ بَقِىَ اللَّيْلُ وَ النَّهَارُ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ لَقَدْ عَظُمَتِ الرَّزِيَّهُ وَ جَلَّتْ وَ عَظُمَتِ الْمُصِيبَهُ بِکَ عَلَيْنَا وَ عَلَى جَمِيعِ أَهْلِ الْإِسْلام وَ جَلَّتْ وَ عَظُمَتْ مُصِيبَتُکَ فِى السَّمَاوَاتِ عَلَى جَمِيعِ أَهْلِ السَّمَاوَاتِ فَلَعَنَ اللَّهُ أُمَّهً أَسَّسَتْ أَسَاسَ الظُّلْم وَ الْجَوْرِ عَلَيْکُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ لَعَنَ اللَّهُ أُمَّهً دَفَعَتْکُمْ عَنْ مَقَامِکُمْ وَ أَزَالَتْکُمْ عَنْ مَرَاتِبِکُمُ الَّتِى رَتَّبَکُمُ اللَّهُ فِيهَا وَ لَعَنَ اللَّهُ أُمَّهً قَتَلَتْکُمْ وَ لَعَنَ اللَّهُ الْمُمَهِّدِينَ لَهُمْ بِالتَّمْکِينِ مِنْ قِتَالِکُمْ بَرِئْتُ إِلَى اللَّهِ وَ إِلَيْکُمْ مِنْهُمْ وَ مِنْ أَشْيَاعِهِمْ وَ أَتْبَاعِهِمْ وَ أَوْلِيَائِهِمْ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ إِنِّى سِلْمٌ لِمَنْ سَالَمَکُمْ وَ حَرْبٌ لِمَنْ

حـارَبَکَمْ إِلَی یَوْمِ الْقِیَامَهِ وَ لَعَنَ اللَّهُ آلَ زِیَادٍ وَ آلَ مَرْوَانَ وَ لَعَنَ اللَّهُ بَنِی أُمَیَّهَ قَاطِبَهً وَ لَعَنَ اللَّهُ ابْنَ مَرْجَانَهَ وَ لَعَنَ اللَّهُ عُمَرَ بْنَ سَـعْدٍ وَ لَعَنَ اللَّهُ شِمْرا وَ لَعَنَ اللَّهُ أُمَّهً أَسْرَجَتْ وَ أَلْجَمَتْ وَ تَنَقَّبَتْ لِقِتَالِکَ بِأَبِی أَنْتَ وَ أُمِّی لَقَدْ عَظُمَ مُصَابِی بِکَ فَأَسْأَلُ اللَّهَ الَّذِی أَکْرَمَ مَقَامَکَ وَ أَکْرَمَنِی أَنْ یَرْزُقَنِی طَلَبَ ثَارِکَ مَعَ إِمَامٍ مَنْصُورٍ مِنْ أَهْلِ بَیْتِ مُحَمَّدٍ صَـلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ وَ آلِهِ اللَّهُمَّ اجْعَلْنِی عِنْـدَکَ وَجِیها بِالْحُسَـیْنِ علیه السـلام فِی الدُّنْیَا وَ الْآخِرَهِ یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ إِنِّی أَتَقَرَّبُ إِلَی اللَّهِ وَ إِلَی رَسُولِهِ وَ إِلَی أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ وَ إِلَی فَاطِمَهَ وَ إِلَی الْحَسَنِ وَ إِلَیْکَ بِمُوَالاتِکَ وَ بِالْبَرَاءَهِ مِمَّنْ أَسَّسَ أَسَاسَ ذَلِکَ وَ بَنَی عَلَیْهِ بُنْیَانَهُ وَ جَرَی فِی ظُلْمِهِ وَ جَوْرِهِ عَلَیْکُمْ وَ عَلَی أَشْـیَاعِکُمْ بَرِئْـتُ إِلَی اللَّهِ وَ إِلَیْکُـمْ مِنْهُـمْ وَ أَتَقَرَّبُ إِلَی اللَّهِ ثُـمَّ إِلَیْکُـمْ بِمُوَالاتِکُمْ وَ مُوَالاهِ وَلِیِّکُمْ وَ بِالْبَرَاءَهِ مِنْ أَعْـدَائِکُمْ وَ النَّاصِـبِینَ لَکُمُ الْحَرْبَ وَ بِالْبَرَاءَهِ مِنْ أَشْـیَاعِهِمْ وَ أَتْبَاعِهِمْ إِنِّی سِـلْمٌ لِمَنْ سَالَمَکُمْ وَ حَرْبٌ لِمَنْ حَارَبَکُمْ وَ وَلِیٌّ لِمَنْ وَالاکُمْ وَ عَـدُوٌّ لِمَنْ عَادَاکُمْ فَأَسْـأَلُ اللَّهَ الَّذِی أَکْرَمَنِی بِمَعْرِفَتِکُـمْ وَ مَعْرِفَهِ أَوْلِیَـائِکُمْ وَ رَزَقَنِی الْبَرَاءَهَ مِنْ أَعْـدَائِکُمْ أَنْ یَجْعَلَنِی مَعَکُمْ فِی الـدُّنْیَا وَ الْآخِرَهِ وَ أَنْ یُثَبِّتَ لِی عِنْدَکُمْ قَدَمَ صِدْقٍ فِی الدُّنْیَا وَ الْآخِرَهِ وَ أَسْأَلُهُ أَنْ یُبَلِّغَنِی الْمَقَامَ الْمَحْمُودَ لَکُمْ عِنْدَ اللَّهِ وَ أَنْ یَرْزُقَنِی طَلَبَ

ثَارِی مَعَ إِمَامٍ هُدًی ظَاهِرٍ نَاطِقٍ بِالْحَقِّ مِنْکَمْ وَ أَسْأَلُ اللَّهَ بِحَقِّکَمْ وَ بِالشَّأْنِ الَّذِی لَکَمْ عِنْدَهُ أَنْ یُعْطِیَنِی بِمُصَابِی بِکَمْ أَفْضَلَ مَا یُعْطِی مُصَابا بِمُصِیبَتِهِ مُصِیبَهً مَا أَعْظَمَهَا وَ أَعْظَمَ رَزِیَّتَهَا فِی الْإِسْلامِ وَ فِی جَمِیعِ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ اللَّهُمَّ اجْعَلْنِی فِی مَقَامِی هَذَا مِمَّنْ تَنَالُهُ مِنْکَ صَلَوَاتٌ وَ رَحْمَهٌ وَ مَغْفِرَهٌ اللَّهُمَّ اجْعَلْ مَحْیَایَ مَحْیَا مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ مَمَاتِی مَمَاتَ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ اللَّهُمَّ إِنَّ هَذَا یَوْمٌ تَبَرَّکَتْ بِهِ بَنُو أُمَیَّهَ وَ ابْنُ آکِلَهِ الْأَکْبَادِ اللَّعِینُ ابْنُ اللَّعِینِ عَلَی لِسَانِکَ وَ لِسَانِ نَبِیِّکَ«صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ وَ آلِهِ» فِی کُلِّ مَوْطِنٍ وَ مَوْقِفٍ وَقَفَ فِیهِ نَبِیُّکَ «صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ وَ آلِهِ» اللَّهُمَّ الْعَنْ أَبَا سُفْیَانَ وَ مُعَاوِیَهَ وَ یَزِیدَ بْنَ مُعَاوِیَهَ عَلَیْهِمْ مِنْکَ اللَّعْنَهُ أَبَدَ الْآبِدِینَ وَ هَذَا یَوْمٌ فَرِحَتْ بِهِ آلُ زِیَادٍ وَ آلُ مَرْوَانَ بِقَتْلِهِمُ الْحُسَیْنَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ اللَّهُمَّ فَضَاعِفْ عَلَیْهِمُ اللَّعْنَ مِنْکَ وَ الْعَذَابَ اللَّهُمَّ إِنِّی أَتَقَرَّبُ إِلَیْکَ فِی هَذَا الْیَوْمِ وَ فِی مَوْقِفِی هَذَا وَ أَیَّامِ حَیَاتِی بِالْبَرَاءَهِ مِنْهُمْ وَ اللَّعْنَهِ عَلَیْهِمْ وَ بِالْمُوَالاهِ لِنَبِیِّکَ وَ آلِ نَبِیِّکَ عَلَیْهِ وَ عَلَیْهِمُ السَّلامُ پس صد مرتبه می گویی«اللَّهُمَّ الْعَنْ أَوَّلَ ظَالِمٍ ظَلَمَ حَقَّ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ آخِرَ تَابِعٍ لَهُ عَلَی ذَلِکَ. اللَّهُمَّ الْعَنِ الْعِصَابَهَ الَّتِی جَاهَدَتِ الْحُسَیْنَ وَ شَایَعَتْ وَ بَایَعَتْ وَ تَابَعَتْ عَلَی قَتْلِهِ. اللَّهُمَّ الْعَنْهُمْ جَمِیعا» پس

صد مرتبه می گویی: «السَّلامُ عَلَیْکَ یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ وَ عَلَی الْأَرْوَاحِ الَّتِی حَلَّتْ بِفِنَائِکَ عَلَیْکَ مِنِّی سَلامُ اللَّهِ أَبَدا مَا بَقِیتُ وَ بَقِیَ اللَّیْلُ وَ النَّهَارُ وَ لا جَعَلَهُ اللَّهُ آخِرَ الْعَهْدِ مِنِّی لِزِیَارَتِکُمْ . السَّلامُ عَلَی الْحُسَیْنِ وَ عَلَی عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ وَ عَلَی أَوْلادِ الْحُسَیْنِ وَ عَلَی أَصْحَابِ الْحُسَیْنِ». پس می گویی: «اللَّهُمَّ خُصَّ أَنْتَ أَوَّلَ ظَالِمٍ بِاللَّعْنِ مِنِّی وَ ابْدَأْ بِهِ أَوَّلا ثُمَّ الثَّانِیَ وَ الثَّالِثَ وَ الرَّابِعَ اللَّهُمَّ الْعَنْ یَزِیدَ خَامِسا وَ الْعَنْ عُبَیْدَ اللَّهِ بْنَ زِیَادٍ وَ ابْنَ مَرْجَانَهَ وَ عُمَرَ بْنَ سَعْدٍ وَ شِمْرا وَ آلَ أَبِی سُفْیَانَ وَ آلَ زِیَادٍ وَ آلَ مَرْوَانَ إِلَی یَوْمِ الْقِیَامَهِ». پس به سجده می روی و می گویی:

«اللَّهُمَّ لَکَ الْحَمْدُ حَمْدَ الشَّاکِرِینَ لَکَ عَلَی مُصَابِهِمْ الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَی عَظِیمِ رَزِیَّتِی اللَّهُمَّ ارْزُقْنِی شَفَاعَهَ الْحُسَیْنِ یَوْمَ الْوُرُودِ وَ ثَبِّتْ لِی قَدَمَ صِدْقٍ عِنْدَکَ مَعَ الْحُسَیْنِ وَ أَصْحَابِ الْحُسَیْنِ الَّذِینَ بَذَلُوا مُهَجَهُمْ دُونَ الْحُسَیْنِ علیه السلام».

فهرست مطالب

غم غربت ۱۰۲

ص: ۹

مقدمه

۱- ضروری ترین نیاز بشر ارتباط با عالم ملکوت و آزادشدن از هبوطی است که با نزدیکی به شجره ی ممنوعه در آن قرار گرفت و ارتباط با عالم ملکوت میسّر نمی شود مگر آن که به انسان های ملکوتی که با وجودشان اشاره به آن عالم دارند نظر اندازیم. حضرت سیدالشّهداء علیه السلام در کربلا چنین راهی را در جلو بشریت گشودند، لذا ما با زیارت آن حضرت به ملاقات آن امام می رویم تا ما نیز نظاره گر ملکوت عالم باشیم و از جرگه ی مسلمانانی که امام را شهید می کنند به در آییم و به جرگه ی گروهی بپیوندیم که در امام ذوب شدند و خون خواهی او را خون خواهی خود دانستند و از خدا خواستند که «أَنْ یَرْزُقَنِی طَلَبَ ثَارِی...» خون خواهی حسین علیه السلام را که خون خواهی خودم محسوب می شود، رزق من گردان که جان من جدای از جان مولایم حسین علیه السلام نیست.

۲- انسان دارای چهره های مختلفی است که هر زمان با چهره ای از خود روبه رو می شود و به تماشای آن می نشیند. انسان در کربلا با عالی ترین وجه انسانی روبه رو می گردد و در طلب آن اشک تمنّا سر می دهد و در زیارت عاشورا سعی دارد همه ی حجاب های بین خود و آن چهره ی نهایی انسانی را کنار

بزند تا در یگانگی با امام ندا سر دهد «اَلْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَی عَظِیمِ رَزِیَّتِی» حمد خدا را به جهت مصیبت بزرگ من، آری مصیبت بر امام حسین علیه السلام را مصیبت خود احساس می کند و شرط یگانگی با امام را به انتها می رساند.

۳- زیارت عاشورا اشاره به راهی است که بایـد طی شود و معراجی است که باید به آن دست یافت. انسان از طریق آن زیارت متوجه می شود طلب در او زنـده است و غرایز مانع راه انـد، ولی به مـدد زیارت حضـرت سیدالشّـهداء علیه السـلام امکان طی مسـیر هست. با نظر به آن حضـرت از خداوند تقاضا می کند که؛ «اللَّهُمَّ اجْعَلْنِی عِنْدَکَ وَجِیها بِالْحُسَـیْنِ علیه السـلام» خداوندا! مرا به حقیقت حسـین علیه السـلام پسندیده ی درگاهت قرار بده، تا بتوانم جهت جان خود را به خدا اندازم و در مسیر حقیقت یـابی، طریقت حسـین علیه السـلام را پیشه ی خود کنم تا همچنان که کربلا را عشق به خـدا آفریـد من نیز از آن عشق بی بهره نبـاشم و از هبوط به درآیم و به معیت بـا حسـین علیه السـلام و اصـحاب او نایـل گردم و بتوانم از خـدا تقاضـا کنم؛ «أَسْأَلُهُ أَنْ یُبَلِّغَنِی الْمَقَامَ الْمَحْمُودَ لَکُمْ» مرا نیز به مقام محمود نایل گرداند.

۴- در متن کتاب ملاحظه خواهید کرد کلمه کلمه ی زیارت عاشورا با دقت و ظرافت تمام انتخاب شده و در تکرار

مضامین تعمّدی دقت برانگیز مدّ نظر بوده و نام هایی که عنوان شده همه از سر دقت انتخاب شده تا ما بتوانیم زندگی امروز خود را با زیارت عاشورا تغذیه کنیم.

۵- با تأمل در زیارت عاشورا معلوم می شود که آن زیارت شناسنامه ی فرهنگی و سلوکی شیعه است و لعن های مطرح شده در آن جهت تولی و تبرّای مسلمانان را روشن می کند تا هر مسلمانی جایگاه خود را در نبرد بی امان حق و باطل تعیین و تعریف کند و از حضور در جبهه ی معنوی حق در هزاره ی سوم محروم نماند و معلوم شود او نیز بخشی از این جبهه است.

۶- روشن است که «لعن»گفتن مقوله ای متفاوت از ناسزاگفتن و فحش دادن است، فحش دادن شأن یک مسلمان نیست همچنان که علی علیه السلام فرمودند: « إِنِّی أَکْرَهُ لَکُمْ أَنْ تَکُونُوا سَبَّابِینَ»(۱) به خدا سوگند دوست ندارم شما از دشنام دهندگان باشید. ولی «لعن»کردن یک نوع بیزاری جستن از ظلم و ظالم و فاصله گرفتن از راه سپاه اهل باطل و موجب قرب به جبهه ی امام حسین علیه السلام می شود و این که در دل ما جایی برای همراهی با ظلم و ظالم نیست. همان طور که خداوند بر اهل کفر لعنت می کند و لعنت لعنت کنندگان را نیز بر آن ها می فرستد و

۱- نهج البلاغه، کلام ۲۰۶.

می فرماید: «إِنَّ الَّذینَ یَکْتُمُونَ ما أَنْزَلْنا مِنَ الْبَیِّناتِ وَ الْهُدی مِنْ بَعْدِ ما بَیَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِی الْکِتابِ أُولئِکَ یَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَ یَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ».(1) کسانی که دلایل روشن، و وسیله ی هدایتی را که نازل کرده ایم، بعد از آن که در کتاب برای مردم بیان نمودیم، کتمان کنند، خدا آن ها را لعنت می کند؛ و همه لعن کنندگان نیز، آن ها را لعن می کنند.

۷- وقتی به عمرسعد «لعنت» کردیم به این معنی است که دیگر در اردوگاهی که شخصیت عمرسعد هست، جای ما آن جا نیست و با توجه به لعنت های جامعی که در آن زیارت هست، راه برای انتخاب جایگاهی در کنار امام حسین علیه السلام آسان می گردد. پس هرجا که شخصیت های مورد لعن در زیارت عاشورا آن جا نباشند جای ما آن جا خواهد بود که جایگاه همراهی و همدلی با امام حسین علیه السلام است و در آن حال تولّی و تبرّی از حالت ذهنی خارج می شود و صورت کاربردی به خود می گیرد و این به معنی پاشیدن تخم کینه نیست، بلکه به معنی آن است که پرونده ی کربلا مفتوح است و ما می توانیم با امام حسین علیه السلام اتحاد روحانی برقرار کنیم و متوجه باشیم «سپر از

۱- سوره ی بقره،آیه ی ۱۵۹.

دست میناز که جنگ است هنوز» مواظب باش در این جنگ در جبهه ی باطل قرار نگیری.

۸- نام هایی که در زیارت عاشورا آمده بیش از آن که نام اشخاص باشد اشاره به شخصیت هایی است که در همه ی زمان ها وجود دارند و زیارت عاشورا پنجره ی روشنی است برای شخصیت شناسی و ملاک هایی می دهد تا انسان در هر زمان یزید و شمر و آل مروان و آل زیاد زمان را بشناسد و جهت روح و روان خود را از آن ها جدا کند تا در اعلام موضع، در نبرد تاریخی حق و باطل، بی موضع و بی طرف نباشد. زیرا بنا به فرمایش قرآن؛ «فَماذا بَعْدَ الْحَقِّ إِلاَّ الضَّلال»(۱) اگر انسان از دایره ی حق بیرون آمد، هرجا باشد در دایره ی گمراهی و کفر است.

۹- نصرت طلبیدنِ حضرت اباعبدالله علیه السلام که فرمود:«هَلْ مِنْ ناصِرٍ ینْصُرنی...» خطاب به لشکریان عمرسعد نیست، خطاب به همه ی آن هایی است که می خواهند در نبرد تاریخی حق با باطل در کنار حسین علیه السلام باشند و از سیر روحانی و اتحاد با جان نورانی حضرت سیدالشّهداء علیه السلام عقب نیفتند و همچون امام خمینی«رضوان الله تعالی علیه» در جنگ بیرونی و درونی با باطل، جای

۱- سوره ی یونس،آیه ی۳۲.

خود را تعیین کننـد و با بازنگه داشـتن پرونـده ی نبرد تاریخی حق و باطلِ کربلا، جبهه ی زمانه ی خود را مدیریت نمایند و به پویایی اسلامی ادامه دهند.

۱۰- زیـارت عـاشورا نقطه ی مکرر رجوع به کربلاـ است و نظر به راهی است که انتخـاب حق برای انسان ها سـخت و پیچیـده نگردد، به شرطی که به کربلا و مقام قدسی امام حسین علیه السلام درست بنگریم و لذا سعی شده است در کتابی که پیش رو دارید این موضوع مورد غفلت قرار نگیرد.

۱۱- این کتـاب بـدون ویرایش های معمولی ادبی و با همان روح حضوری که سـخنران محترم انجام داده خـدمتتان عرضه می شود تـا امکـان ارتبـاط روحی با اصل زیارت برای خواننـده ی محترم در سرتاسـر کتاب باقی بمانـد و راهی جهت اُنس با مقام حضـرت سیدالشّـهداء علیه السـلام باشـد. از این رو کتاب حاضـر کتابی است برای بارها خوانـدن، گشودن دوباره ی آن آغاز توسـلی است به آسـتان مقدس حضرت اباعبدالله الحسین علیه السلام و آن گونه که در متن آمده؛ «بهانه ای است برای سیر در مقام نورانی امام حسین علیه السلام و اتحاد روحانی با آن ذات مقدس».

گروه فرهنگی المیزان

ص: ۱۶

مقدمه مولف

۱- بهترین توصیف در رابطه با عظمت زیارت عاشورا متن زیارت است و این که چگونه آن زیارت ابعاد روحانی انسان را برمی انگیزاند و موانع اُنس با شهدای کربلا ـ را برطرف می کند. عمده آن است که بدانیم این زیارت یک نحوه سلوک روحانی است و به صورت کاملاً ـ کاربردی می توان از آن بهره گرفت، إن شاءالله با مطالعه ی کتاب دلیل این ادعا روشن می شود.

۲- در مورد سند زیارت عاشورا بزرگان دین سخنان مبسوطی اظهار فرموده اند که بنده فکر می کنم با توجه به تأیید سند زیارت عاشورا توسط حضرت آیت الله شبیری زنجانی که بنا به نظر اهل فن، در موضوع رجال شناسی، اگر نگوئیم بی نظیرند مسلم کم نظیرند، دیگر هیچ شبهه ای بر موثق بودن آن زیارت باقی نمی ماند، ایشان در جواب سؤال از سند زیارت عاشورا با دلایلی که ذکر می فرمایند آن را صحیح می دانند.(۱)

۱- به استفتاء شماره ۴۳۸۳ دفتر حضرت آیت الله شبیری زنجانی و یا پایگاه اینترنتی تراث،www.toraath.com رجوع شود.

زیارت عاشورا در دو کتاب مهم «کامل الزّیارات»، تألیف مرحوم شیخ ابوالقاسم جعفر بن محمدبن جعفربن موسی بن قولویه و «کتاب مصباح المتهجدین و سلاح المتعبدین» نوشته ی مرحوم ابی جعفرمحمدبن الحسن الطوسی، آمده است. مرحوم شیخ طوسی، این کتاب را مختصر نمود و نام آن را مختصرالمصباح نهاد. قابل ذکر است، اگر چه بنای شیخ در این کتاب، بر اختصار بوده ولی از جهت اهمیت زیارت عاشورا، آن را نیز نقل نموده است.

زیارت عاشورا؛ حدیث قدسی

زیارت عاشورا از دو طریق نقل شده است: یکی از طریق امام باقر علیه السلام که آن را علقمه بن محمد حضرمی و محمدبن اسماعیل از صالح بن عقبه، و او از مالک جهنی از امام باقر علیه السلام نقل کرده اند. و یکی هم از طریق امام صادق علیه السلام که آن را صفوان بن مهران جمال (از اصحاب نیک امام صادق و امام کاظم«علیهما السلام») نقل کرده اند. از این طریق دوم استفاده می شود که زیارت عاشورا؛ حدیث قدسی است. زیرا در این حدیث آمده سیف بن عمیره می گوید: صفوان گفت امام صادق علیه السلام فرمود: «همواره این زیارت و دعایش را بخوان، که من بر کسی که این زیارت و دعایش را از دور و نزدیک می خواند

ضامنم که زیارتش قبول گردد، و سعیش مورد تقدیر خداوند شود، و سلام او به امام حسین علیه السلام برسد، و حاجتش- هرگونه و هرقدر باشد- از سوی خداوند برآورده گردد.» آنگاه امام صادق علیه السلام به من فرمود: «يَا صَفْوَانُ وَجَدْتُ هَذِهِ الزِّيَارَةَ مَضْمُونَةً بِهَذَا الضَّمَانِ عَنْ أَبِي وَ أَبِي عَنْ أَبِيهِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنِ الْحُسَيْنِ عَنْ أَخِيهِ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه و آله عَنْ جَبْرَئِيلَ عليه السلام مَضْمُونَةً بِهَذَا الضَّمَانِ قَالَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ»؛(۱) ای صفوان! من این زیارت را با همین ضمانت -قبولی و تقدیرالهی و وصول سلام- از پدرم، و پدرم امام سجاد علیه السلام با همین ضمانت از امام حسین علیه السلام و ایشان با همین ضمانت از برادرش امام حسن علیه السلام و ایشان با این ضمانت از پدرشان امیرمؤمنان علی علیه السلام و امیرمؤمنان علیه السلام با همین ضمانت از رسول خدا صلی الله علیه و آله و ایشان با همین ضمانت از جبرئیل، و او با همین ضمانت از خداوند متعال نقل کردند.

به گفته ی اهل فن به فرض این که سند زیارت عاشورا، قوی نباشد - که البته سند معتبری دارد- متن قوی و هماهنگی آن با روایات و زیارت های دیگر، دلیل بر قوّت آن است. به طور

ص: ۱۹

۱- «مصباح المتهجد»، ابوجعفر محمد بن حسن طوسی طبق نقل بحارالانوار، ج ۱۰۱، ص ۲۹۹ . سید عبد الکریم بن طاوس، فرحهالغری بصرحهالقری.

قطع می توان گفت که هریک از فرازهای زیارت عاشورا چه آن جا که مدح و ستایش و سلام است و چه آن جا که نفرین و لعن بر دشمنان خداست، با ده ها روایت معتبر، قابل تصدیق و تأیید است. و این در علم اصول ثابت است که از راه های اثبات صحّت یک روایت، مطابقت متن آن با آیات و روایات دیگر است. از آیت الله بهجت درباره ی سند زیارت عاشورا پرسیدند، ایشان گفتند: «متن زیارت عاشورا بر عظمت آن شاهد و گواه است. یعنی چنین متنی، نیاز به سند ندارد. »(۱)

توجه بسیارِ مراجع تقلید و خبرگان علم فقه و رجال و مداومت آنان در قرائت زیارت عاشورا از گذشته تا حال، خود دلیل اهمیت و عظمت این زیارت است.

توجه و مداومت بزرگانی چون آیت الله شیخ محمد حسین اصفهانی (معروف به کمپانی)، آیت الله شیخ صدرای بادکوبه ای، آیت الله حاج میرزا ابوالفضل تهرانی، آیت الله شیخ مرتضی انصاری، علامه ی مجلسی، آیت الله میرزا محمد تقی شیرازی، عالم بزرگوار شیخ نجفی قوچانی صاحب کتابهای سیاحت غرب و سیاحت شرق، آیت الله

۱- «شرح زیارت عاشورا و داستان های شگفت آن»، موسی خسروی، ص ۱۳.

شیخ عبدالکریم حائری مؤسّس حوزه ی علمیه ی قم و بسیاری از علمای دیگر، بر زیارت عاشورا شاهد بر این مدعاست.

از فرزنـد علامه ی امینی نقل می کننـد که: پدرم با کثرت مطالعات و تحقیقاتی که داشت، بر خواندن زیارت عاشورا مداومت داشت، و من حدود چهار سال بعد از فوتشان، ایشان را خواب دیدم و از ایشان پرسـیدم که چه عملی باعث نجات است، به من گفتند: زیارت عاشورا را به هیچ عنوان و عذری ترک مکن.

در کتاب شریف نجم الثاقب صفحه ی ۴۶۴ و نیز کتاب مفاتیح الجنان، حکایت سید رشتی چنین نقل شده است:

«مرحوم سـید احمدبن سـیدهاشم بن سیدحسن موسوی رشتی، در سفر حج از قافله عقب ماند. حضرت بقیه الله الاعظم، ارواحنا فداه، او را نجات دادند. در این تشـرّف، حضـرت مهدی عجل الله تعالی فرجه به او می فرمایند: که نافله ی شب بخوان تا راه را پیـدا کنی، او نماز شب را می خوانـد. بعـد به او می فرمایند: جامعه بخوان، مرحوم رشتی جامعه را از حفظ می خواند. بعد امام زمـان عجل الله تعالی فرجه می فرماینـد: عاشورا بخوان. او زیارت عاشورا را نیز با تمام لعن و سـلام و دعای علقمه از حفظ می خواند. آنگاه حضرت او را سوار بر مرکب کرده و به دوستانش می رسانند و در بین راه، به

سید رشتی می فرمایند: چرا شما نافله نمی خوانید؟ نافله، نافله، نافله. چرا شما عاشورا نمی خوانید؟ عاشورا، عاشورا، عاشورا. چرا شما جامعه نمی خوانید؟ جامعه، جامعه، جامعه».

امام باقر علیه السلام فرمودند: وقتی این زیارت را با آدابش خواندی؛ «کَتَبَ اللَّهُ لَکَ بِهَا أَلْفَ أَلْفِ حَسَنَهٍ وَ مَحَا عَنْکَ أَلْفَ أَلْفِ سَیِّئَهٍ وَ رَفَعَ لَکَ مِائَهَ أَلْفِ أَلْفِ دَرَجَهٍ وَ کُنْتَ مِمَّنِ اسْتُشْهِدَ مَعَ الْحُسَیْنِ بْنِ عَلِیٍّ حَتَّی تُشَارِکَهُمْ فِی دَرَجَاتِهِمْ وَ لَا تُعْرَفُ إِلَّا فِی الشُّهَدَاءِ الَّذِینَ اسْتُشْهِدُوا مَعَهُ وَ کَتَبَ لَکَ ثَوَابَ کُلِّ نَبِیٍّ وَ رَسُولٍ وَ زِیَارَهِ مَنْ زَارَ الْحُسَیْنَ بْنَ عَلِیٍّ علیه السلام مُنْذُ یَوْمَ قُتِلَ»(۱) خداوند متعال برای تو هزارهزار حسنه نوشته و هزارهزار گناه محو می فرماید و صد هزارهزار درجه مقام و مرتبه ی تو را بالا برده و تو را از کسانی قرار می دهد که با حضرت حسین بن علی«علیهما السلام» شهید شده اند و بدین ترتیب در درجه ی ایشان قرارت می دهد و شناخته نمی شوی مگر در زمره ی شهدائی که با آن حضرت شهید شده اند و ثواب تمام انبیاء و رسولان و کسانی را که زیارت امام حسین علیه السلام را از زمان شهادتش تا به الآن نموده اند برایت می نویسد.

۱- کامل الزّیارات، ص ۱۷۶.

گفته شده که بسیاری از بزرگان و مراجع و عرفا، زیارت عاشورا را با صد بار لعن و سلام می خواندند و از جمله نقل شده که امام خمینی«رضوان الله تعالی علیه» چنین زیارت می کردند. همچنین حضرت آیت الله العظمی بهجت«رحمه الله علیه» می گویند: «شیخ انصاری زیارت عاشورا را با صد لعن و سلام می خواندند». آری فرموده اند: اگر قرائت صدبار لعن و سلام در هنگام زیارت عاشورا باعث عسر و حرج و یا سبب نخواندن زیارت عاشورا شود اگر چنانچه بعد از هر بخش از لعن ها و سلام ها بگوید: «تِسْعاً وَ تِسْعِینَ مَرَّه» إن شاءالله ثواب زیارت کامل را خواهد داشت. و نیز از امام هادی علیه السلام نقل شده که فرمودند: «من قرء لعن زیاره العاشورا المشهوره مره واحده ثم قال: اللهم العنهم جمیعا تسعه و تسعین مره کان کمن قرئه ماه مره، و من قرء سلامها مره واحده، ثم قال السلام علی الحسین، و علی علی بن الحسین و علی اولادالحسین و علی اصحاب الحسین تسعا و تسعین مره کان کمن قرئه ماه مره تامه من اولهما الی آخرهما»؛ کسی که در زیارت عاشورا، در فراز لعن، یک بار آن را کامل بخواند (اللهم العن اول ظالم ظلم...)، سپس ۹۹ بار بگوید «اللهم العنهم جمیعا»، مانند آن است که همه ی این فراز لعن را صدبار گفته است، همچنین اگر یک بار

فراز سلام را تا آخر به طور کامل بخواند، سپس ۹۹ بار بگوید: «السلام علی الحسین، و علی علی بن الحسین و علی اولادالحسین و علی اصحاب الحسین» مانند آن است که همه ی فراز سلام را به طور کامل خوانده است.(۱)

باز تأکید می شود بهترین توصیف جهت نقش زیارت عاشورا در اصلاح امور فردی و اجتماعی، تدبّر در متن زیارت است، به امید آن که در این راستا قدم کوچکی برداشته باشیم. إن شاءالله.

طاهرزاده

ص: ۲۴

۱- شفاء الصدور فی شرح زیاره العاشور، تالیف میرزا ابوالفضل تهرانی، لؤلؤ النضید نصرالله شبستری.

بسم الله الرحمن الرحیم

}السَّلامُ عَلَیْکَ یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ وَ عَلَی الْأَرْوَاحِ الَّتِی حَلَّتْ بِفِنَائِکَ عَلَیْکَ مِنِّی سَلامُ اللَّهِ أَبَدا مَا بَقِیتُ وَ بَقِیَ اللَّیْلُ وَ النَّهَارُ وَ لاجَعَلَهُ اللَّهُ آخِرَ الْعَهْدِ مِنِّی لِزِیَارَتِکُمْ السَّلامُ عَلَی الْحُسَیْنِ وَ عَلَی عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ وَ عَلَی أَوْلادِ الْحُسَیْنِ وَ عَلَی أَصْحَابِ الْحُسَیْنِ {

قصد داریم زیارت عاشورا را از زاویه ای بحث کنیم که إن شاءالله عزاداری برای حضرت اباعبدالله علیه السلام و توجه به حضرت، سرمایه ای متعالی و حیاتی برین برای روح و قلب ما بشود.

امیدوارم فرصتی پیش آید تا به صورت مفصّل به زیارت عاشورا به عنوان یک دایرهالمعارفِ سلوکی بپردازیم، ولی سعی می شود در این فرصت کوتاه در همان راستا نظری

ص: ۲۵

مختصر به آن داشته باشیم تا با توجه به این زیارت شریف نصیبی الهی برای خود به دست آوریم.

یگانه شدن جان

خودتـان می دانیـد هـدف این است که انسـان به وحـدت برسـد. مـا در این دنیـا آمـده ایم تـا از پراکنـدگی فکری و میل های پراکنده و هوس های متفاوت آزاد شویم و به وحدت شخصـیت برسیم و در انسانیت به یگانگی دست یابیم، نه ملائکه گردیم و نه خـدا شویم، بلکه انسـان شویم، اما انسانی یک دِله، نه صـد دِله. انسانی که کلّ وجود و کلّ اراده هایش یک اراده شود و آن اراده، اراده ی خـداخواهی باشد، در آن صورت است که این انسانِ یگانه شده ی فارغ از میل های پراکنده، شأنِ اتّصال به حضرت اَحَد و خدای یگانه را پیدا می کند.

نمـاز را هم برای همین هـدف می خوانیم که جـان ما با پشت کردن به کثرت ها، تماماً یک اراده شود و معبود یگانه را قبله ی خود قرار دهـد. به همین جهت خداونـد می فرماید: «أَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي»؛(۱) نمـاز به پـا دار جهت یاد من، به طوری که جهت جانت به سوی من باشد که خدای واحد یگانه هستم و

۱- سوره ی طه، آیه ی ۱۴.

جمله ی «اَللهُ اَکْبَر» را هم به همین قصد می گوییم، تا بزرگی خدا جایی برای بزرگ نمایی غیر، در جان ما نگذارد و جانمان با توجّهات پراکنـده به عـالَم کثرت، تکّه تکّه نشود. می خواهیم یگـانه شویم، آن وقت بـا یگـانه شـدنِ جـان، به نهایت خود که تقرب به یگانه ی مطلق یعنی حضرت احد است نایل می شویم.

شما یک موجود مجرّد و غیر مادی هستید. حقیقت شـما نه بدن شـماست و نه خیالات شـما. جنس شما این است که می توانید به سوی عالَم غیب سیر کنید. مگر وقتی می گویید «اَللهُ اَکْبَر» چه کار می کنید؟ اگر همین حالا از عمق جان بگویید: «اَللهُ اَکْبَر» همین حالا جان شـما متوجه کبریایی حضـرت «اَللهُ» می شود و به سوی عالم غیب سـیر می کنیـد، چون حقیقت شـما آن جایی است. پس بـا گفتن «اَللهُ اَکْبَر» به راحتی در عالم غیب که وطن اصـلی شـما است و همین حالا باطن شـما در آن جا است، سـیر کرده اید.(۱)

چون حقیقت شما حضور در عالم غیب است. به گفته ی مولوی:

ما

به فلک بوده ایم، یار ملک بوده ایم

باز

همان جا رویم، جمله که آن شهر ماست

۱- برای شرح مفصل این موضوع به کتاب «چگونگی فعلیت یافتن باورهای دینی» از همین مؤلف رجوع فرمائید.

خود

ز فلک برتریم، وز ملک افزون تریم

زین

دو چرا نگذریم، منزل ما کبریا است

عالمِ

خاک از کجا، گوهر پاک از کجا

بر

چه فرود آمدید، باز کنید این چه جاست

بخت

جوان یار ماست، دادن جان کار ماست

غافله سالار

ما، فخر جهان مصطفی است

ما گاهی اوقات دارای سیر روحانی هستیم ولی خودمان متوجه نیستیم. در مورد سیر با ذکر «اَللّهُ اَکْبَر» ابتدا با تفکر بر روی معنی «اَللّهُ اَکْبَر» متوجه کبریایی حضرت «الله»

و این که او بالاتر از آن است که به وصف آید می شوید، سپس آرام آرام آن را به قلب می رسانید و ان شاء الله نور «اَللّهُ اَکْبَر» در قلب شما تجلی می کند و جان شما با نور کبریایی حضرت پروردگار مأنوس می شود، در چنین شرایطی هروقت جانتان را متوجه این اعتقاد کردید دیگر در مفهوم ذهنی «اَللّهُ اَکْبَر» متوقف نیستید بلکه سیر معنوی و غیبی برایتان پیش می آید و لذا حالتان تغییر می کند و منوّر به نور کبریایی آن حضرت می گردد، به عبارتی جانتان- حتی در حدّ محدود- به یک مقام وارد می شود، این دیگر گذر از مفهوم و معنای ذهنی و سیر به سوی اُنس با حقایق است.

ص: ۲۸

در راستای گذر از مفهوم و انس با حق گفته اند در نماز نباید فکر کنید، بلکه در نماز باید با خدا دلدادگی نمایید. باید دل را از طریق نماز به حق داد و قلب را متوجه حق نمود. برای همین فرمودند: در نماز حضور قلب شرط است و نه حضور فکر، نفرمودند بنشینید فقط روی معانی فکر کنید، بلکه فرمودند: بعد از ادراک معانیِ نماز، حضور قلب و سِیر به سوی آن حقایق داشته باشید.

مرحوم مطهری«رحمه الله علیه» می فرمایند: خدمت مرحوم سید هاشم حدّاد«رحمه الله علیه» که از عرفای بزرگ و از شاگردان مرحوم قاضی طباطبائی«رحمه الله علیه» بودند، رسیدم. ایشان به من گفتند: نماز را چگونه می خوانی؟ عرض کردم: کاملاً توجه به معانی کلمات و جملات دارم. آقای حدّاد«رحمه الله علیه» فرموده بودند: پس کی نماز می خوانی؟ در نماز توجه ات به خدا باشد و بس، توجه به معانی مکن! آقای مطهری«رحمه الله علیه» فرموده بودند: انصافاً جمله ایشان حاوی اسرار و دقایقی است و حق مطلب همین طور است که افاده فرمودند.(۱) مرحوم هاشم حداد ایشان را متوجّه نکته ی دقیقی کردند که باید در نماز حضور قلب داشت، نه حضور فهم. باید از حضور فهم گذر کرد و به

۱- «روح مجرد»،آیت الله حسینی طهرانی، چاپ اول ص ۱۶۱.

حضور قلب رسید. و معنی سِیر همین است.(۱)

درک مفـاهیم و توجّه به مفاهیم همه بایـد قبل از نماز انجام شود ولی در نماز بایـد سـیر داشت و در این گفتگو خـدا مخاطب انسان باشـد، الفاظ و معانی، خود به خود مورد اسـتفاده قرار می گیرد، مثل گفتگوهایی که ما با همـدیگر داریم، اگر صـرفاً به کلمات و الفاظی که ردّ و بـدل می شود توجه کنیم، توجه به مخاطب از بین می رود و مقصد اصـلی که ارتباط با مخاطب بود فراموش می شود.

برگشت به مقام عنداللهی

در راستای توجه به عالم غیب عرض بنده آن است که اگر خواستید به عالم غیب سیر کنید، از طریق توجّه به حضرت اباعبدالله الحسـین علیه السـلام این سـیر به خوبی انجام می گیرد و عملاً سـیر روحانی تان را می توانید از آن طریق شروع کنید. از طریق توجّه به یک انسان کامل که حرکات و سـکناتش برای ما تا حدّی ملموس است، سـیر روحانی مان شروع می شود. چون اولاً: ذات ما یک حقیقت مجرّد است و از جنس عالَم غیب و معنی است و نه از جنس عالم مادّه. ثانیاً: به جهت فطرتی که

۱- این که در روایات می فرمایند یک ساعت تفکر از هفتاد سال عبادت بهتر است، تفکر در این روایات به معنی سیر است که موجب رفع حجاب می شود.

داریم استعداد اُنس با عالی ترین انسان در ما هست. به جهت مجرد بودن ذاتمان، قطره ای هستیم جدا شده از دریای عالَم معنا و همسنخ آن عالم. اصل ما آدمیت است و خلیفه الله شدن ما به خاطر این که در دنیا آمده ایم و اشخاصی به نام بتول، اکبر، فاطمه، علی و ... شده ایم مورد غفلت قرار گرفت. مگر قبل از این بدن، یعنی قبل از ورود در عالم مادّی، در جواب پروردگارتان که سؤال فرمود: «أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ؟» آیا پروردگار شما نیستم؟ نگفتید: «بَلَى شَهِدْنَا»؛ آری، می بینیم که تو پروردگار ما هستی؟ این نشان می دهد حقیقت همه ی ما جوهر عظیم آدمیت را دارا است و همه هم به طور یکسان آن گوهر را دارا هستیم، زیرا همه اقرار به ربوبیت حق کرده ایم. حال که در این بدن های متکثّر مقیم شده ایم و به صورت حسن، بتول، اکبر، فاطمه و علی در آمدیم از آن حضور محروم شدیم.

خداوند در قرآن می فرماید: «وَإِن مِّن شَيْءٍ إِلاَّ عِندَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنَزِّلُهُ إِلاَّ بِقَدَرٍ مَّعْلُومٍ»؛(۱) یعنی هیچ شیئی نیست مگر این که خزینه هایش نزد ماست و از آن خزینه ها نازل نکردیم مگر به اندازه ی مشخص و محدود. پس خزینه ی آدمیت هم نزد خداست، که همان مقام امام معصوم و حقیقت الانسان

۱- سوره ی حجر، آیه ی ۲۱.

است. در همین رابطه در توقیعی که از ناحیه مقدسه حضرت صاحب امر رسید، حضرت می فرمایند: «وَ نَحْنُ صَنَائِعُ رَبِّنَا وَ الْخَلْقُ بَعْدُ صَنَائِعُنَا»؛(۱) ما دست پرورده ی مستقیم پروردگارمان هستیم و خلق بعد از آن، دست پرورده ی ما می باشند و از مسیر ما به کمالات لازم می رسند.

همه ی ما دارای یک اصل روحانی و ربانی هستیم که از طریق آن اصل و فطرت با خداوند روبه رو بوده ایم، همان اصلی که خداوند درباره ی آن می فرماید: وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِن بَنِی آدَمَ مِن ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُواْ بَلَى شَهِدْنَا...»؛(۲)

همه ی فرزندان آدم در مقام قبل از بدن و خارج از نام و نشان در مقام عِنْدَاللّهِی آدمیتِ محض با حق آشنا شدند و اقرار به ربوبیت او کردند، حال که حسن و اکبر و فاطمه شده اند و نظر به عالم کثرات انداخته اند آن حضور را فراموش کرده اند. به گفته ی مولوی:

متّحد بودیم یک گوهر همه

بی سر و بی پا بُدیم آن دم همه

بی سر و بی پا بُدیم چون آفتاب

بی گره بودیم و صافی همچو آب

چون به صورت آمدآن نور سره

شد عدد چون سایه های کنگره

۱- بحارالانوار، ج ۵۳، ص ۱۷۸.

۲- سوره ی اعراف، آیه ی ۱۷۲.

حال می خواهیم از طریق نظر و محبت به مقامِ امام معصوم و ارتباط با آن مقام، با پای اختیار به مقام عنداللهی خود برگردیم.

عُمّان سامانی«رحمه الله علیه» آن شاعر عارفِ آستان امام حسین علیه السلام. در کتاب شریف گنجینه الاسرار می گوید: اباعبدالله علیه السلام در شب عاشورا به اصحاب خود فرمودند که شما آدمیت خود را در حین توجه به روزمرّ گی های زندگی فراموش کرده اید و فردا بناست آن آدمیت را که در عهد الست به آن اقرار کردید، نمایش دهید. می گوید حضرت سیدالشهداء علیه السلام:

با

لب خود گوششان انباز کرد

دُر

ز صندوق حقیقت باز کرد

جمله راکرداز

شراب عشق مست

یادشان

آورد آن عهد اَلَست

گفت

شا باش این دل آزادتان

باده

خوردستید بادا یادتان؟

یادتان

باد ای فراموش کرده ها

جلوه ی

ساقی زپشت پرده ها

یادتان

باد ای به دِلْتان شور مِی

آن

اشارت های ساقی پی ز پی

کاین خمار

آن باده را بُد در قفا

هان وهان!

آن وعده را باید وفا

یعنی آن تعهّد عَهد اَلَست را که در پنهانِ غیب اقرار کردید حال در آشکارا اظهار بنمایید و اصحاب سیدالشهداء به حق، آدمیت را به صحنه ی کربلا به تمام معنا به نمایش گذاردند. به همین جهت در زیارت عاشورا فقط به اباعبدالله علیه السلام سلام

ص: ۳۳

نمی دهیم، بلکه به اصحاب آن حضرت هم سلام می دهیم و این سلام نشان گر مقام عظیم اصحاب اباعبدالله علیه السلام است، حتی ائمه علیهم السلام که زیارت عاشورا را اظهار داشته اند، به اصحاب آن حضرت سلام داده اند.

به هر صورت، عرض بنده آن است که ای انسان ها، قبل از آن که اسم و جسمتان مطرح باشد، آدمیت تان مطرح است و تو ای انسان، آدمیت هستی، هر چند فراموش کرده ای. پس به دریای بی نام و نشان آدمیت برگرد و آدمیت یعنی امام معصوم، یعنی انسان کامل. اصلاً وجود امام معصوم نمایش و مُذَکِّر مقام اصلی ما است که در عهد الست در آن وارد شدیم.

باید متوجه مقام اباعبدالله علیه السلام شد و در آن مقام عزیز سیر کرد. آنگاه آرام آرام ملاحظه می کنید که «آشنایی نه غریب است که جان سوز من است» احساس می کنی با آن حضرت یک آشنایی عمیق روحی و روحانی داری، زیرا از طریق این سیر، به آدمیت دست می یابی، از طریق زیارت عاشورا و نظر به حضرت سیدالشهداء علیه السلام باید کار به این جا بکشد. کربلا- برای این است که آدم ها، آدمیت گمشده ی خود را از طریق دلدادگی به مقام اباعبدالله علیه السلام و از طریق امثال زیارت عاشورا به دست آورند، بقیه اش فرع است.

امام حسین علیه السلام گمشده ی بشریت

جریان های سیاسی- تاریخی کربلا فرع قضیه هستند. اما سیر در مقام امام چیز دیگری است. باید این سیرِ قلبی صورت گیرد تا با امام حسـین علیه السلام هم نوا شویم و واقعاً با آن حضرت احساس یگانگی نمائیم. مگر نشنیده اید که پیامبر صلی الله علیه و آله و فاطمه ی زهرا علیها السـلام قبل از واقعه ی کربلا برای امام حسـین علیه السلام گریه می کردند؟(۱) این گریه ها با قصد سیر به سوی مقام امام حسـین علیه السـلام انجام می گرفت و نظر به مقامی بود که حضـرت سیدالشهداء علیه السلام متذکر آن بودنـد. بنابراین سـیر در مقام حضـرت اباعبدالله علیه السـلام چیز دیگری است و به زمان حادثه محدود نیست. باید روشن شود گریه ی پیـامبر و فـاطمه زهرا و علی مرتضـی علیهم السـلام برای امام حسـین علیه السـلام حکایتی است از یک نوع دلـدادگی نسـبت به اباعبدالله علیه السـلام و آنچه از منظر حضـرت سیدالشـهداء علیه السـلام ظهور کرد. به عبارت دیگر آن گریه ها یک نـوع تـوجه بـه مقـامی است کـه در شـخص حضـرت امـام حسـین علیـه السـلام ظـاهر شـد. در همیـن رابطه است که حضـرت سیدالشـهداء علیه السـلام در جواب محمد حنفیه که اصرار داشت حضرت از مدینه خارج نشوند و نگران شهادت حضرت بود فرمودند: رسول خدا را در خواب دیدم که فرمود:

۱- «اللهوف علی قتلی الطفوف»، سیدبن طاوس، ص ۱۷.

«یَا حُسَیْنُ اخْرُجْ فَإِنَّ اللَّهَ قَدْ شَاءَ أَنْ یَرَاکَ قَتِیلًا»؛ ای حسین خارج شو! زیرا خدا می خواهد تو را کشته ببینند. محمد بن حنفیه گفت:إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَیْهِ راجِعُونَ. پس این زن و بچه را برای چه همراه خود می بری، در صورتی که با این حال خارج می شوی!؟ «قَالَ فَقَالَ لِی صلی الله علیه و آله إِنَّ اللَّهَ قَدْ شَاءَ أَنْ یَرَاهُنَّ سَبَایَا- فَسَلَّمَ عَلَیْهِ وَ مَضَی»؛(۱)

فرمود: جدم به من فرموده: خدا می خواهد ایشان را اسیر ببینند. محمد بن حنفیه با امام حسین خداحافظی کرد و رفت. چون متوجه شد امام حسین علیه السلام مأمورند تا از منظر خود حقایقی را در این عالم بگشایند.

اگر پس از معرفت به مقام امامتِ حضرت اباعبدالله علیه السلام بر روی سیره ی حضرت تدبّر نمائیم و از طریق توجه قلبی به آن حضرت نظر کنیم گمشده مان را می یابیم. همانی که رسول خدا صلی الله علیه و آله در موردش فرمودند: «إِنَّ لِلْحُسَیْنِ فِی بَوَاطِنِ الْمُؤْمِنِینَ مَعْرِفَةً مَکْتُومَه»؛(۲) مؤمنین در باطن خود یک معرفت نهفته نسبت به امام حسین علیه السلام دارند. با توجه قلبی به سیره ی حضرت سیدالشهداء علیه السلام إن شاءالله به مقامی می رسید که به لطف خداوند می توان گفت همه ی بهشت ها در جانتان شکفته می شود و هیچ

۱- «اللهوف»، ص ۵۳ - ۵۶.

۲- «بحارالأنوار»، ج ۴۳، ص ۲۷۲.

چیزی بالاتر از اُنس با آن حضرت نمی خواهید، چون آن اُنس را همه ی مقصد و مقصود خود می یابید. رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: «اَلَا وَ اِنَّ الْحُسَین بابٌ مِنْ اَبْوابِ الْجَنَّهِ...»؛(۱) بدانید که حسین علیه السلام دری است از درهای بهشت.

اِصرار ما روی این نکته است که باید متوجه این سیر باشیم و از طریق توجه قلبی به سیره ی حضرت اباعبدالله علیه السلام این سیر انجام می شود. البته باز تأکید می کنم قبل از آن، باید مقام امام و امامت را خوب بشناسیم و متوجه جایگاه عرشی آن ذوات مقدس و نقش و تأثیر آنان بر جان محبانشان باشیم تا قلب مان نسبت به مقام امام کاملاً تسلیم باشد. و آن گاه که اظهار می داریم: «اِنّی سِلْمٌ لِمَنْ سَالَمَکُمْ»؛ با تمام وجود، جان خود را در معرض فرمان امام قرار داده باشیم. از طرفی کسی می تواند در سیر دادن جان به سوی امام حسین علیه السلام موفق شود که آرام آرام و به مرور، مشغله های دنیایی اش را کنار گذاشته باشد و مسیرش مسیر اصحاب کربلا باشد. چون یک نوع همسنخیِ ابتدایی باید بین کسی که زیارت عاشورا می خواند با کسانی که او می خواهد از طریق زیارت عاشورا با آن ها متحد شود، وجود داشته باشد تا این سیر برایش ممکن گردد.

۱- «مقتل خوارزمی»، ج ۱، ص ۱۴۵، نقل از ترجمه خصائص الحسینیه.

زیارت امام حسین علیه السلام یک عبادت بزرگ است.(۱)

شاید کمتر عبادتی آن طور که در جوامع روایی ما مطرح است به بزرگی آن باشد. همان طور که سوره ای به عظمت سوره ی اخلاص یعنی «قُلْ هُوَ اللّه»؛ نداریم. این سوره و آن زیارت، هر کدام جای خاصّی در عبادات دارند و عموماً روزهای مخصوص که زمینه ی ارتباط با آسمان معنویت با شدت بیشتر فراهم است، زیارت امام حسین علیه السلام و سوره ی «قل هو الله احد» بیشتر توصیه شده است.

به عنوان مثال در اعمال روز عرفه هم توصیه به زیارت اباعبدالله علیه السلام شده و هم توصیه به سوره ی اخلاص؛ که مجموعاً در آن روز این سوره را سیصد و یک بار می خوانید. از طریق خواندن سوره ی اخلاص و نظر به حقیقت اَحدی حضرت «الله» باب اتحاد قلب با حق باز می شود و حجاب های بین انسان و خداوند مرتفع می گردند تا یگانگی او را حس کند و از طریق زیارت امام حسین علیه السلام باب اتحاد قلب با انسان کامل که مظهر یگانگی حق است، بر انسان گشوده می شود. با قرائت سوره ی اخلاص و توجه دادن قلب به مقام حضرت اَحدی، انسان متخلق

۱- در روایت داریم؛ ثواب هزار حج و هزار عمره و جهاد در کنار رسول خدا صلی الله علیه و آله دارد.(المزارالکبیر، ص۴۸۲)

به اخلاق الهی می شود و از پراکندگی شخصیت نجات می یابد و با زیارت امام حسین علیه السلام از طریق زیارت عاشورا و یا سایر زیارات، توجه قلب به آدمیت و انسانیت می افتد و یک نحوه یگانگی و همسنخی با آن حضرت در جان انسان طلوع می کند به طوری که رسول خدا صلی الله علیه و آله می فرمایند: «مَنْ أَحَبَّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ فِي اللَّهِ حُشِرَ مَعَنَا وَ أَدْخَلْنَاهُ مَعَنَا الْجَنَّه»؛(۱)

هرکس ما خانواده را برای خدا دوست داشته باشد با ما محشور می شود و او را با خود به بهشت می بریم. ولی این همسنخی و یگانگی از طریق فکر واقع نمی شود بلکه از طریق توجه قلبی و سیر معنوی در مقام امام محقق می شود. زیرا باید این دل را به آن هایی داد که قرآن به ما فرموده به آن ها مودّت و محبت بورزید.(۲)

در محضر اباعبدالله علیه السلام باید به این درجه از شعور رسیده باشیم که ما در روزمرّگی های دنیا، خودمان را گُم کرده ایم و آمده ایم تا پیدا کنیم، منتهی خودِ حقیقی، یعنی خودِ برتر را، و این خودیابی تنها با فکر به دست نمی آید، باید دل در صحنه باشد و محبوب دل هم انسان کاملی چون حسین علیه السلام باشد؛ خودی که هنوز از مرحله ی علم حصولی و مفاهیم عبور نکرده

۱- «بحارالأنوار»، ج ۴۶، ص ۲۰۲.

۲- به کتاب «مبانی نظری و عملی حب اهل البیت علیه السلام» از همین مؤلف رجوع شود.

و به مرحله ی علم حضوری و قلب نرسیده نمی تواند با دلِ خود با امام علیه السلام مرتبط شود.

با توجه و تمرکز و حضور قلب و اشک و سِیر در مقام حضرت سیدالشهداء علیه السلام خودیابی حاصل می شود و خودِ گمشده ی خود را در جمال حسین علیه السلام می یابیم. چون ما انسانیم، منتهی قطره ای از دریای انسانیت. باید به اصل انسانیت که امام معصوم است وصل شویم و با توجه به کاری که حضرت سیدالشهداء علیه السلام انجام دادند این کار خود به خود عملی می شود.

روایت می فرماید: «اِنَّ لِقَتْلِ الْحُسَیْنِ حَرارَةً فِی قُلُوبِ الْمُؤْمِنِینَ لَا تَبْرُدُ اَبَداً»؛(1) در رابطه با شهادت حسین علیه السلام حرارتی در قلوب مؤمنین هست که هرگز فرو نمی نشیند. حال این حرارت پنهانی در قلب شما از طریق توجه به مقام امام، سر بر می آورد و إن شاءالله تمام صفات رذیله را می سوزاند، به همین جهت هم باید دائماً به یاد حضرت سیدالشهداء علیه السلام بود. به دلیل این حرارت باطنی و قلبی است که به ما توصیه می شود با نظر به واقعه ی کربلا نسبت به صعود روحانی خود اقدام کنیم و از

۱- «مستدرک الوسائل»، ج ۱۰، ص ۳۱۸.

آنچه می توانیم به دست آوریم غافل نشویم که عبارت است از رشد بیشتر و عمیق تر در دینداری.

همان طور که دین آمده است تا ما را به کمال لازم برساند و به مقاصد عالی انسانی نایل کند، کربلا در همین راستا به صحنه آمده است تا هدف دین در حجاب نرود. پس باید طوری به کربلا و زیارت عاشورا بنگریم که در ایجاد و احیای آدمیتِ خود بهره بگیریم و آرام آرام به نور امام نزدیک شویم، در آن حالت است که مقام بلندی را در خود حس می کنیم و معنی ولایت امام معصوم در جان ما جلوه خواهد کرد.

اگر با چند کتاب و سخنرانی آنچه باید به دست آید به دست می آمد، این همه توصیه به محبت اهل البیت علیه السلام و عزاداری برای امام حسین علیه السلام و اشک و بی قراری نمی کردند، بر همین مبنا است که رسول خدا صلی الله علیه و آله می فرمایند: «لِکُلِّ شَییءٍ اَساسٌ وَ اَساسُ الْاِسْلامِ حُبُّنَا اَهْلَ الْبیت»؛(1) برای هر چیزی اساسی هست و اساس اسلام حب ما اهل بیت است.

۱- «بحارالانوار»، ج ۲۷، ص ۸۲ .

جایگاه اشک برای امام حسین علیه السلام

قضـیه ی کربلا یک فرهنگ فوق العاده ای است، انسانِ کاملی به صـحنه آمده است و مأمور است در راسـتای ادامه ی نهضـت خود موضوع اشک بر شـهدای کربلا را جهت اصـلاح بشریت به نحوی خاص جزء مأموریت خود قرار دهد به همین جهت در روایات متعـدد روی گریه برای شـهدای کربلا تأکیـد شده است. حتی از قبل مشـخص است که حضـرت اباعبدالله علیه السـلام چنین مأموریتی را به عهـده دارنـد. در روایت داریم حضـرت امیرالمؤمنین علیه السـلام به امام حسـین علیه السـلام فرمودند: «يَا عَبْرَهَ كُلِّ مُؤْمِنٍ فَقَالَ أَنَا يَا أَبَتَاهْ؟ فَقَالَ نَعَمْ يَا بُنَی»؛(۱) ای عاملِ اشک هر مؤمنی! امام حسـین علیه السـلام سؤال کردند، مرا می فرمائیـد ای پـدر؟ حضـرت فرمودنـد: آری ای پسـرم. چون این اشک، اشک جبران آن کمالی است که از آن دور افتاده ایم و امام حسـین علیه السـلام و اصـحاب آن حضرت ما را متوجه آن کمال می نمایند. حضرت سیدالشهداء علیه السلام می فرمایند: «أَنَا قَتِيلُ الْعَبْرَهِ لَا يَذْكُرُنِی مُؤْمِنٌ إِلَّا اسْتَعْبَر»(۲) من کشته ام برای اشک، هیچ مؤمنی یادم نمی کند مگر آنکه گریه خواهد کرد.

ص: ۴۲

۱- «بحارالأنوار»، ج ۴۴، ص: ۲۸۰.

۲- «أمالی الصدوق»، ص ۱۳۷. المجلس الثامن و العشرون.

اشکی که در شیعه هست با ناراحتی های عاطفی و احساساتی فرق اساسی دارد، اشک برای حسین علیه السلام عامل رابطه ی انسان با مقاصد قدسی است و لذا نه تنها شادی و نشاط را از شیعیان نمی گیرد، بلکه شادی و نشاط در زندگی شیعیان موج می زند. ولی نباید آن را با لذت گرایی یکی گرفت، زیرا تفاوت زیادی است بین آن شادی که با پرهیزگاری همراه است و روح معنوی دارد با آنچه امروز در غرب هست که لذت گرایی، مقصد و معبود شده است. در شیعه، شور زندگی با یادآوری غمِ غربت نسبت به عالم قدس همراه است و با فرهنگِ «مرگ آگاهی» راه خود را از قهقهه های اهل غفلت جدا کرده و سعی دارد خود را در فرحِ حضورِ با حق حفظ کند و اشک بر حسین علیه السلام طلب آن فرح است و آن هایی که غمِ غربت در این دنیا را می شناسند، می فهمند حزن مقدس چه حلاوتی دارد و مواظب اند گرفتار لذت گرایی و خوش گذرانیِ اهل دنیا نشوند و از ارتباط با حقایق وجودی عالم محروم نگردند.

از آن جا که همگی ما مرگ را در پیش خود می نگریم ممکن نیست چون غافلانِ از غیب و قیامت از زندگی لذّت مستانه ببریم و راز فرهنگ شیعه در «مرگ آگاهی» و جدایی از قهقهه های مستانه ی اهل غفلت همین است که با حزنی معنوی

در فرحِ حضور در محضر حق قرار دارد و متوجه است که ما در مقام موجوداتی معنوی، با این عالم بیگانه ایم و یک نحوه باطن گرایی را دائماً مدّ نظر داریم.

شیعه با پیروی از ائمه علیهم السلام این نکته را دائماً مدّ نظر دارد که این جهان ناقص تر از آن است که بتوان در آن با نور حقیقت به طور کامل ارتباط پیدا کرد. و اگر این غم مقدس نبود عناصر شادی بخشِ افراطی بر زندگی شیعه غالب می شد و به مردمی تبدیل می شدند که بیشتر لذت گرا و خوش گذرانند.

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: «كُلُّ عَيْنٍ بَاكِيَةٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَّا عَيْنٌ بَكَتْ عَلَى مُصَابِ الْحُسَيْنِ»؛(۱)

هر چشمی فردای قیامت گریان است غیر از چشمی که در مصیبت حسین علیه السلام گریه کند.

روایت فوق از شدت تأثیر اشک بر امام حسین علیه السلام در عمیق ترین ابعاد انسانی خبر می دهد که در قیامت ظاهر می شود.

آن کس که عاطفه ی خود را درست مدیریت کند و بخواهد بهترین مصداق را جهت تغذیه ی عواطف بیابد، می پذیرد اشک برای اباعبدالله علیه السلام موجب صیقل قلوب و گشادگی روح می شود و عامل رشد ایمان و حفظ آن از یک طرف و دوری از دنیا و صفات رذیله از طرف دیگر می گردد.

۱- «بحار الأنوار»، ج ۴۴، ص ۲۹۳.

اشک برای حسین علیه السلامنمونه ی به فعلیت رسیدن ایمان است. زیرا ایمانی که به پاک کردن قلب و زلال ساختن دل و دگرگونی آن منتهی نشود، ایمانِ فعلیت یافته نیست و نمی توان به وسیله ی آن ، انس با خدا را از یک طرف و ایثار و فداکاری و جهاد را از طرف دیگر به دست آورد و از نفاق درونی رهایی یافت.

اشک برای حسین علیه السلام موجب احیاء قلوب و آزادی عقل از اسارت هوس ها و غفلت ها است. در عین عطوف شدن، شجاعت به بار می آورد. و این قصه ی مؤمنی است که «سلاحُهُ الْبُکاء» اسلحه ی او اشک است، پس آن اشکی که اسلحه ای برای مقابله با دشمن درونی و بیرونی نباشد، اشک بر حسین علیه السلام نیست.

بنابراین کربلا و عاشورا یادآوری یک حادثه و واقعه نیست، بلکه حضرت سیدالشهداء علیه السلام در شرایطی که دین جدّشان در حال به حاشیه رفتن است می خواهند با توجه به حقیقت و با فرهنگ اشک و از طریق سیر قلبی، آن را احیاء کنند. این نوع بازگشت، با کتاب و مقاله به دست نمی آید، بلکه با عزاداری و نوحه و ناآرامیِ قلب به دست می آید. قلب باید بسوزد. گفت:

شرحِ

این، در آینه ی اعمال جو

که

نیابی فهم آن در گفتگو

ص: ۴۵

حضرت اباعبدالله علیه السلام با اعمال خود جهان اسلام را متذکر بازگشت به عالم قدس و معنویت نمودند.

مقصد این است که از طریق زیارت عاشورا شرایط تماس با مقام امام حسین علیه السلام برای ما برقرار شود، مانند نماز. شما در نماز الفاظ و معانی را واسطه می گیرید تا از آن طریق، جانتان به قرب الهی دست یابد. در ابتدای سوره ی حمد، وصف پروردگار را به قلبت القاء می کنی که همه ی حمد ها، حمدِ کمالاتِ خداست، زیرا همه ی کمال ها از او صادر شده است. سپس اظهار می داری «اَلرَّحْمَنِ الرَّحِیم»؛ تا مقام اُلُوهِیت خداوند را در تجلی اسماء «رحمان» و «رحیم» در قلب استوار کنی و بعد اظهار مقام بندگی و پرستش و اُنس با پروردگار خود را در میان می گذارید و در انتها شروع می کنید به ارائه ی نیازها. در زیارت عاشورا هم همین کار را می کنی. اول به مقام اباعبدالله علیه السلام سلام می فرستی و قلب را متوجه مقام سراسر کمال آن حضرت می کنید، که وارث پیامبر صلی الله علیه و آله و فرزند علی علیه السلام و فاطمه علیها السلام است و ادامه ی آن فرهنگ می باشد. و بعد اظهار ارادت می کنید که مصیبت شما، مصیبت ماست، آن هایی که با شما مقابله کردند مورد تنفّر ما هستند و دوستی شما سرمایه ی ماست. و سپس در خواست هایتان را مطرح می نمائید و مقام مَعیت با آن ها را طلب می کنید و مقام محمود را می خواهید.

فرموده اند زیارت عاشورا را از دور یا نزدیک می توانید بخوانید(۱) و نیز فرموده اند زیارت عاشورا در زمره ی زیارات مطلقه است، یعنی اختصاصی به روز خاص ندارد(۲)

با توجه به این دو امر زیارت را این گونه شروع می کنیم:

}السَّلامُ عَلَیْکَ یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ {

در این جمله در واقع روحتان را به سوی آن مقام سیر می دهید و برای صعود جان خود به عالَم معنا نردبان می سازید و با این نیت بر حضرت سیدالشهداء علیه السلام سلام می فرستید. همچنان که خداوند بر پیامبرانش سلام می فرستد و به عنوان نمونه می فرماید: «سَلَامٌ عَلَى إِبْرَاهِيمَ»؛(۳) و یا می فرماید: «إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا»؛(۴)

یعنی حال که خدا و ملائکه ی او بر پیامبر صلی الله علیه و آله سلام و صلوات می فرستند پس شما هم ای مؤمنین بر او صلوات بفرستید و سلام گوئید و تسلیم او باشید. چنانچه ملاحظه می فرمائید سلام بر محمد و آل محمد علیهم السلام دستور خودِ

۱- «المزار»، ص ۱۷۸.

۲- به مقدمه ی کتاب «شفاء الصدور فی شرح زیارت العاشور» از علامه میرزا ابوالفضل تهرانی رجوع شود.

۳- سوره ی صافات، آیه ی ۱۰۹.

۴- سوره ی احزاب، آیه ی ۵۶.

خداوند است(۱)

سلام به معنی تسلیم محض و عشق و اخلاص و مودت و زیارت است و یک نوع توسل به آن ذات مقدسی است که به زیارتش می پردازید. سلام هم تحیت است و هم اعلام آشتی و هم به معنی تسلیم محض است و خطاب به امام حسین علیه السلام عرض می کنیم و اعلام می نماییم که با او و مکتب آن حضرت آشتی هستیم و همراه او می باشیم و لذا این سلام موجب مسئولیتی در ما می شود تا جان و مال خود را در اختیار راه امام حسین علیه السلام قرار دهیم.

سلام بر ائمه علیهم السلام موجب ترفیع درجه از طرف خدا برای آن ها است و به جهت آن که واسطه ی فیض الهی هستند، آن سلام برای ما نیز عامل رفعت درجه خواهد شد. مثل سلامی که در نماز به رسول خدا صلی الله علیه و آله می دهیم و می گوئیم: «اَلسَّلامُ عَلَیکَ اَیهَا النَّبِی وَ رَحْمَهُ اللّهِ وَ بَرَکَاتُه».

امام حسین علیه السلام را با عنوان «اباعبدالله» خطاب می کنی، یعنی پدر بندگان خدا، تا متوجه باشی مشغول زیارت بنده ی مقربی

۱- پیامبر خدا صلی الله علیه و آله می فرمایند: «لا ـ تصلّوا علیّ صلاه مبتوره إذا صلّیتم علیّ، بل صلّوا علی أهل بیتی و لا تقطعوهم منّی فإنّ کلّ سبب و نسب منقطع یوم القیامه إلّا سببی و نسبی» (دُررالأخبار ، ص ۷۲) هرگاه بر من صلوات فرستید، صلوات ناقص و ناتمام نفرستید بلکه صلوات بر اهل بیت من هم بفرستید و آنان را از من جدا نکنید همانا هر سبب و نسبی روز قیامت قطع می گردد مگر سبب و نسب من.

هستی که در اثر بندگی خدا به مقام سلطنت الهی رسیده و شدت مظلومیتش در راه خدا، او را به سرپرستی بندگان خدا نایل کرده است.

}السَّلامُ عَلَیْکَ یَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ {

قلب خود را متوجه امامی می کنی که فرزند پیامبر صلی الله علیه و آله و وارث علم آن حضرت است. ولی باز مطلب را به اینجا ختم نمی کنید و به بقیه مقامات آن حضرت نظر می نمائید، از جمله آن که او فرزندِ وارثِ مقامِ ولایت و وصایت است. و می گوییم:

}السَّلامُ عَلَیْکَ یَا ابْنَ أَمِیرِ الْمُؤْمِنِینَ وَ ابْنَ سَیِّدِ الْوَصِیِّینَ {

سلام بر تو ای حسین علیه السلام که فرزند به حقِّ امیرالمؤمنین علیه السلام و فرزند آقا و سرور همه ی وصیینِ رسول الله صلی الله علیه و آله هستی، آن هایی که خداوند به امت توصیه کرد به آن ها مودت و محبت داشته باشند و از آن ها هدایت بگیرند(۱)

و لذا از این طریق جهت ارادت دل را به سوی آن حضرت رهسپار می نمائید و در ادامه می گوئید:

۱- به کتاب «مبانی نظری و عملی حبّ اهل البیت علیه السلام» از همین مؤلف رجوع شود.

}السَّلامُ عَلَيْکَ يَا ابْنَ فَاطِمَهَ سَيِّدَهِ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ {

اول نظر می کنیم به مقام عظمـای فاطمه ی زهرا علیها السـلام که ناگفتنی است و بعـد نظر می کنیم به اباعبـدالله الحسـین علیه السـلام از آن نظر که فرزند و وارث مقام آن بانوی بزرگ اسـلام است، بانویی که سیده و سرور همه زنان عالَم است. برای هر زنی هر مقامی که ممکن است به آن دست یابـد، حـدّ کمالش برای آن بانوی بزرگ اسـلام محقق شده و حسـین علیه السـلام وارث همه ی آن مقامـات است و سـلام بر تو ای حسـین که وارث آن مقامـات هسـتی و در آینه ی وجود تو کمالات همه ی انبیاء و اولیاء و اصفیا به نمایش آمده است.

خونی که هرگز هدر نمی رود

}السَّلامُ عَلَيْکَ يَا ثَارَ اللَّهِ وَ ابْنَ ثَارِهِ {

«ثار» اگر به معنی «دَم و طلب دَم» باشـد عبارت است از خون ریخته ای که قابل قصاص است و هَدَر نرفته. می گوئی: سـلام بر تو ای کسـی که خدا خون خواه تو است و ای فرزند کسی که خداوند خون خواه اوست. و اگر «ثار» به معنی حقوق مربوط به خون مظلوم و مقتولی است که در دادگاه توسط وَلِی دم و یا اولیاء مقتول مطالبه می شود، اظهار می داری: سلام بر

کسی که حق تعالی حق خود می داند تا انتقام مظلومیت شما را از قاتلانتان بگیرد و خودش ضامن است که خون شما هَدر نرود. در هر صورت تعبیر عمیقی است که از زوایای مختلف باید در آن تأمل نمود. حداقل معنی آن شاید این باشد که نظر می کنی به امام حسین علیه السلام و اظهار می داری ای خون خدا در کالبد بشریت! چرا که حیات بشر به خون است و تو حیات بشری. ای کسی که خدا خون خواه تو است. خون بهای تو، خداست، زیرا حسین علیه السلام وسیله احیای دین خدا است و به تعبیری خون خدا است در کالبد جامعه ی بشری، خون تو هدر نرفته، تو «ثارالله» هستی و منتقم تو خدا است. خلاصه از این طریق قلبت را به امام حسین علیه السلام می سپاری و از این طریق سیر می کنی، می گویی: «وَ ابْنَ ثَارِهِ»؛ ای فرزند «ثَارَ اللَّهِ»؛ چرا که خون امیرالمؤمنین علیه السلام هم خونی نبود که در اسلام هدر رود، بلکه منتقم آن خون هم، خدا بود و حسین علیه السلام فرزند آن فکر و فرهنگ بود. و از آن جایی که در بین ائمه ی معصومین علیهم السلام فقط این دو به این نحو شهید شدند و خونشان بر زمین ریخت، صفت «ثارالله» مخصوص این دو است و روشن می شود آن خون ها تا قیام قیامت می جوشد و ظالمین را خوار و نابود می کنند.

}وَ الْوِتْرَ الْمَوْتُورَ{

ص: ۵۱

مَوْتُور، یعنی کسی که کشته شده ولی هنوز انتقام او گرفته نشده است. ای قتیلی که اَقربای تو را کشتند. ای یگانه شده ای که تعریف و تشبیهی برای تو نیست. ای دلدارِ من، ای حسین! تو آن خون مظلوم و مقتولی که تمامی یاران و مدافعین او را کشتند و تنها و بی کس شد.

با اظهار سلام به حضرت سیدالشهداء علیه السلام به مقام انسانی آن حضرت نظر می کنیم و قلب را به سوی آن مقام سیر می دهیم، در واقع سلام در اینجا اظهار ارادت و عشق به یک مقام است. باید سعی کرد محبت نهفته در جانمان با اظهار سلام به آن حضرت ظهور یابد. زیرا آن محبت، گمشده ای است که باید آن را پیدا کرد و از طریق زیارت عاشورا به خوبی این کار عملی می شود، مهم آن است که متوجه شویم کربلا- حادثه ی ساده ای نبود که ناگهانی اتفاق افتاد. در روایت داریم که چون امام حسین علیه السلام متولد شدند رسول خدا صلی الله علیه و آله تشریف آوردند و به اسماء فرمودند: «يَا أَسْمَاءُ هَاتِی ابْنِی فَدَفَعْتُهُ إِلَيْهِ فِی خِرْقَةٍ بَيْضَاءَ فَأَذَّنَ فِی أُذُنِهِ الْيُمْنَى وَ أَقَامَ فِی أُذُنِهِ الْيُسْرَى وَ وَضَعَهُ فِی حَجْرِهِ وَ بَكَى فَقَالَتْ أَسْمَاءُ قُلْتُ فِدَاكَ أَبِی وَ أُمِّی مِمَّ بُكَاؤُكَ؟ قَالَ عَلَى ابْنِی هَذَا قُلْتُ: إِنَّهُ وُلِدَ السَّاعَةَ قَالَ: يَا أَسْمَاءُ تَقْتُلُهُ

الْفِئَهُ الْبَاغِیَهُ مِنْ بَعْدِی»؛(۱)

ای اسماء! پسرم را بیاور. اسماء می گوید: کودک را در پارچه ی سپیدی پیچیدم و به ایشان دادم. در گوش راست او اذان و در گوش چپش اقامه فرمودند. آنگاه کودک را در دامن نهادند و گریستند. می گوید: به پیامبر گفتم: پدر و مادرم فدای تو باد، چرا می گریی؟ فرمودند: بر این پسرم می گریم. گفتم: ای رسول خدا! او که هم اکنون متولد شده است. فرمودند: ای اسماء! پس از من گروه ستمگر و سرکش او را می کشند. رسول خدا صلی الله علیه و آله از همان ابتدا با اشک برای حسین علیه السلام به حضرت عشق می ورزیدند و متوجه ایثارها و فداکاری های حضرت در راه اسلام بودند.

فاطمه ی زهرا علیها السلام در موقعی که اباعبدالله علیه السلام را حامله است، متوجه مقام اوست و همچون عاشقی گداخته بر او اشک می ریخته و به او عشق می ورزیده است. بنابراین توجه به این مقام که پیامبر صلی الله علیه و آله و فاطمه ی زهرا علیها السلام قبل از واقعه ی کربلا بر آن نظر داشتند بیشتر مورد توجّه است تا حادثه ی کربلا. خداوند حادثه ی کربلا را به وجود آورد تا انسان ها متوجه آن مقام شوند.

۱- «روضه الواعظین و بصیره المتعظین»، فتال نیشابوری، ج ۱، ص: ۱۵۴.

جایگاه اصحاب حسین علیه السلام

حال بعد از نظر به مقام امام حسین علیه السلام به یاران آن حضرت که به حق در پاک باختگی بی نظیر بودند، نظر می کنیم و عرضه می داریم:

}السَّلامُ عَلَيْکَ وَ عَلَى الْأَرْوَاحِ الَّتِی حَلَّتْ بِفِنَائِکَ{

فِنا، با کسر (ف) یعنی ساحت و بارگاه. سلام بر تو و روح هایی که در ساحت مقام تو فرود آمدند و پناه گرفتند. در این فراز از زیارت، توجهِ جان را علاوه بر امام حسین علیه السلام، متوجه روح هایی می کنی که در کنار وجود مقدّس آن حضرت جان فشانی ها کردند. روح هایی که در عین امکانِ عبور از کنار امام حسین علیه السلام، به جهت معرفتی که به امام داشتند و در عین علم به مرگی که با همراهی امام برایشان حتمی بود، کنار امام ایستادند و آنچه باید بکنند، کردند و در مولایشان ذوب شدند و در پناه حسین علیه السلام حسینی گشتند. سلام بر آن روح ها می کنی تا همسنخ آن ها شوی، چون آن ها نشان دادند که این راه همچنان گشوده است تا آنجا که زائر در کنار سلام بر حضرت اباعبدالله علیه السلام بر آن ها نیز «سلام» می کند. این روح ها آنقدر بزرگ هستند که وقتی انسان می خواهد به سوی عالم

معنویات سیر کند باید از آن ها مدد بگیرد، اَعم از آن که آن روح ها حضرت ابوالفضل علیه السلام و علی اکبر علیه السلام و علی اصغر علیه السلام باشند یا مسلم بن اوسجه و زهیر بن قین. می گوئی:

}عَلَیْکُمْ مِنِّی جَمِیعا سَلامُ اللَّهِ أَبَدا مَا بَقِیتُ وَ بَقِیَ اللَّیْلُ وَ النَّهَارُ{

بر شما ای روح های بزرگ، بر همگی شما من سلام خدا را می فرستم. سلام خدا بر شما تا من هستم و تا روزگار پا برجاست، یعنی آنچه از سلام خدا در ملکوت برای اباعبدالله علیه السلام هست، برای همه ی اصحاب و عاشقان آن حضرت از طرف خدا ارزانی باد.

وقتی انسان مزه ی ارتباط با روح اولیاء الهی را چشید، می گوید: سلام خدا از طرف من تا زنده هستم بر شما باد.(۱)

از این طریق یک نوع سیر و سلوک به سوی مقام اباعبدالله علیه السلام و اصحاب کربلا را در همه ی زندگی پیشه ی خود می کند. اظهار می دارد حالِ من چنین است که مسیر تسلیم بر شما در من استمرار دارد و به وسیله ی آن همواره روحم را تغذیه می کنم.

۱- در این فراز زائر حضرت اباعبدالله علیه السلام واسطه می شود تا سلام پروردگار را بر آن حضرت و اصحاب آن حضرت برساند، و این نشان می دهد زائر حسین علیه السلام وارد مقامی شده که آن مقام ویژه ی انبیاء و اولیاء و حضرت جبرائیل است.

و به واقع بـا سـلام بر حسـین علیه السـلام که به خودی خود یـک نحوه زیـارت و ملاقـات است، روح تغـذیه می شود و از نور ولایت آن حضـرت بهره مند می گردد. به خصوص که قلب او آماده می شود که سـلام خدا را برآن حضـرت و یاران او ابلاغ نماید، آن هم سلامی ابدی و بیرون از محدوده ی زمان، تا همواره خود را در جوار حضرت نگه دارد.

پدر امت

}یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ لَقَدْ عَظُمَتِ الرَّزِیَّهُ وَ جَلَّتْ وَ عَظُمَتِ الْمُصِ یبَهُ بِکَ عَلَیْنَا وَ عَلَی جَمِیعِ أَهْلِ الْإِسْلامِ وَ جَلَّتْ وَ عَظُمَتْ مُصِیبَتُکَ فِی السَّمَاوَاتِ عَلَی جَمِیعِ أَهْلِ السَّمَاوَاتِ{

ای اباعبـدالله بر ما چه سـخت گذشت این عزای برجسـته و این مصـیبتی که بر شـما رفت. نه تنها بر ما سـخت گذشت، بلکه بر جمیع اهل اسـلام سـخت گذشت و نیز در آسـمان ها، برای اهل آسـمان ها، آن هایی که در بصیرت و عبودیت کامل اند، این مصیبت برجسته و سنگین بود.

با ذکر عنوان «اباعبدالله» برای حضرت امام حسین علیه السلام به سوی پدر واقعی امت اسلام پناه آورده ای و متذکر عمق

مصیبتی می شوی که بر ما وارد شده، مصیبتی که بر اهل آسمان سنگین است، چه رسد برای ما زمینیان. می خواهیم به امام حسین علیه السلام ارادت خود را اعلام نمائیم و از طریق زیارت عاشورا و ذکر مصائبی که بر آن حضرت وارد شده، جان خود را با امام خود متحد کنیم و به مقام انسانِ کامل نزدیک شویم. مصیبت او را مصیبت خود احساس می کنیم. در این فراز در مقام ارائه ی حال خود هستی که در آن مصیبت بر ما چه گذشت ای اباعبدالله.

از حضرت صادق علیه السلام روایت داریم: «وَکَّلَ اللَّهُ بِقَبْرِ الْحُسَیْنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَیْهِ أَرْبَعَهَ آلَافِ مَلَکٍ شُعْثاً غُبْراً یَبْکُونَهُ إِلَی یَوْمِ الْقِیَامَهِ»؛(۱) خداوند متعال چهار هزار فرشته را که جملگی ژولیده و غبار آلود و گرفته هستند بر قبر حضرت امام حسین علیه السلام موکّل قرار داد و ایشان به جهت عشق به حسین علیه السلام تا روز قیامت بر آن حضرت گریه می کنند. به عبارت دیگر از روزی که واقعه ی کربلا حادث شده، گریه ی ملائکه بند نیامده است، از طرفی ملائکه؛ «عِبادٌ مُکْرَمُون» هستند. یعنی عین بندگی اند و از طرف دیگر به جهت عشق به امام حسین علیه السلام همواره گریانند پس اقتضای بندگی آن است که انسان، عین

۱- «کامل الزیارات»، ص ۱۵۹.

عشق به اباعبدالله علیه السلام باشد. عشق هم که در فراق محبوب بی گریه نمی شود. تأمل بفرمائید تا معنای این که می گویند «گریه ی ملائکه از روزی که کربلا واقع شده است بند نیامده است.» چه پیامی در بر دارد، یعنی هرکس در مقام عبودیتِ صِرف قرار گیرد نسبت به واقعه ی عاشورا چنین حالتی پیدا می کند که ملائکه در آن قرار دارند. و از آن مهم تر سخن حضرت صاحب الامر است که به جدّ بزرگوارشان اظهار می دارند: «وَلَاَبْکِیَنَّ عَلَیکَ صَباحاً وَ مَساءً وَ لَاَنْدُبَنَّ عَلَیکَ بَدَلَ الدَّموعَ دَما»؛ هر صبح و شام بر تو گریه می کنم و اگر اشک چشمم خشک شود، خون گریه می کنم. این ها همه نشانه ی عظمت مصیبتی است که بر همه ی اهل زمین و آسمان وارد شد و درک این مصیبت احتیاج به بصیرتی بزرگ دارد و باید برای شناخت آن برنامه ریزی کرد تا برایمان هر مصیبتی در مسیر دفاع از اسلام قابل تحمل گردد و در مقابل فشار های دشمن خود را نبازیم.

}فَلَعَنَ اللَّهُ أُمَّهً أَسَّسَتْ أَسَاسَ الظُّلْمِ وَ الْجَوْرِ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ{

پس لعنت خدا بر امتی که ظلم و جور بر شما اهل البیت را پایه ریزی کردند.

ص: ۵۸

با این جمله می خواهید از طریق تنفّر از دشمنان اباعبدالله علیه السلام به قلب خود جهت بدهید. می گویید لعنت خدا بر آن هایی که اساس ظلم و جور را بر شما خانواده ی پیامبر صلی الله علیه و آله پی ریزی کردند. و از این طریق افق اندیشه را می کشانید به مبانی فرهنگ فاسدی که مقابل فرهنگ اهل بیت پیامبر علیهم السلام ایستاد و خواست این فرهنگ الهی و روشنگر را بی رنگ کند و لذا مرز خود را از آن ها جدا می نمائید. کسی که می خواهد خطورات شیطانی را از قلب خود بیرون کند باید مظاهر بیرونی آن ها را بشناسد و نسبت به آن ها تنفّر قلبی و عملی نشان دهد.(۱)

و تا انسان ریشه ی حادثه ها را درست ارزیابی نکند نسبت به حوادثی که پیش می آید بصیرت لازم را به دست نمی آورد.(۲)

}وَ لَعَنَ اللَّهُ أُمَّةً دَفَعَتْكُمْ عَنْ مَقَامِكُمْ وَ أَزَالَتْكُمْ عَنْ مَرَاتِبِكُمُ الَّتِی رَتَّبَكُمُ اللَّهُ فِيهَا{

و لعنت خدا بر امتی که شما را از مقامتان که مقام هدایت بشریت بود، دور کرد و از مراتبی که خداوند شما را در آن مراتب قرار داد تا بشریت از سعادت محروم نماند، برکنار

۱- در راستای معنای عمیق ظلمی که بر اهل البیت علیهم السلام وارد شد، به کتاب «کربلا، مبارزه با پوچی ها»؛ از همین مؤلف رجوع شود.

۲- به کتاب «راز شادی امام حسین در قتلگاه»، بحث «چه شد که کار به قتل امام حسین علیه السلام کشیده شد»؛ از همین مؤلف رجوع شود.

نمود. لعنت بر آن بینش و اندیشه ای که ابتدا شما را از مقام حاکمیت بر جامعه کنار زد و سپس «أَزَالَتْكَمْ عَنْ مَرَاتِبِكَمُ»؛[(۱)] به کلی اندیشه ی پذیرش شما را در میان مردم از بین برد. و شما را از درخشیدن در صحنه ی جامعه کنار زد، آن درخشیدنی که در واقع درخشش فرهنگ الهی برای بشریت بود تا بشر زنده بماند و معنی زندگی در روی زمین را درست بداند و در زمین و زندگی زمینی سرگردان نگردد. در این فراز در حال اعلان برائت هستیم از هر نوع فرهنگ بشری که ریشه در فرهنگ الهی ندارد. فرهنگی که رسول خدا صلی الله علیه و آله در موردش فرمود: «اَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَى بُغْضِ آلِ مُحَمَّدٍ لَمْ یشُمَّ رائِحَةَ الْجَنَّةَ»؛[(۲)] بدانید که هرکس با کینه ی آل محمد صلی الله علیه و آله بمیرد، هرگز بوی بهشت به مشامش نمی رسد. و در همین راستا لعنت خدا را اظهار می داری و می گویی:

۱- دفع به معنی کنار زدن است و «ازال» به معنی زایل ساختن و براندازی کامل است.

۲- «تفسیر کشاف»،زمخشری، ج ۴، ص ۲۲۰.

تنفر جهت دار

}وَ لَعَنَ اللَّهُ أُمَّةً قَتَلَتْكُمْ وَ لَعَنَ اللَّهُ الْمُمَهِّدِينَ لَهُمْ بِالتَّمْكِينِ مِنْ قِتَالِكُمْ {

لعنت خدا بر آن هایی که به قتل شما دست زدند و لعنت خدا بر آن هایی که زمینه ی این قتل را فراهم ساختند و آن را پذیرفتند.

ملاحظه کنید چگونه از طریق توجّه به زوایای حادثه ی کربلا روح خود را جهت می دهید و نگاه خود را متوجه جریان بنی امیه می کنید که بستر مبارزه با اهل البیت علیهم السلام را فراهم کردند و منافقانه در لباس اسلام با تجسم اسلام یعنی امیرالمؤمنین علیه السلام به مخالفت برخاستند. شما در این فراز متوجه صورت های مختلف نفاق هستید که به طور مستقیم و غیر مستقیم زمینه ی مبارزه با اهل البیت علیهم السلام را فراهم کردند و آن ها را لعنت می کنید، تا قلبتان جهتِ تنفّر خود را با بصیرت کامل از همه ی آن ها حفظ کند، ولی نه این که در این تنفّر بماند، بلکه برائت و تنفّری که جهت قلب را به خدا بکشاند. به همین جهت در فراز بعد می گوئید:

}بَرِئْتُ إِلَى اللَّهِ وَ إِلَيْكُمْ مِنْهُمْ وَ مِنْ أَشْيَاعِهِمْ وَ أَتْبَاعِهِمْ وَ أَوْلِيَائِهِمْ {

ص: ۶۱

برائت و تنفّرم به جبهه ی ستم، برائتی است از آن ها به سوی خدا و به سوی شما ای اهل بیتِ پیامبر. برائتی است از همه ی آن ها و از پیروان و دوستانشان که به قتل شما دست زده اند.

در این فراز اظهار می داری تمامی موضع گیری هایم در مخالفت با اندیشه ی نفاق را با نیت تقرب به ساحت خداوند انجام می دهم. فرهنگ تنفّر دینی به ما می آموزد که تنفّرِ سرگردان نه! بلکه برائت جهت دار. یعنی ای اباعبدالله الحسین من با تنفّر به خطّ غیر شما، بندگی خودم را محکم می کنم و از طریقِ این تنفّر به سوی شما می آیم. چون تنفّرهای بی جهت و وَهمْی، انسان را در خود می فشارد و آنچه برای او می ماند کینه ا ی خسته کننده و فرسایشی است.

از این طریق شما جبهه ی خود را تعیین می کنید و به زندگی خود شکل می دهید و با زندگان حقیقی تاریخِ بشر یعنی با ائمه ی معصومین علیهم السلام به سر خواهید برد.

چنانچه ملاحظه می کنید در زیارت عاشورا موضع گیری هایی مطرح است که روح و قلب را جهت می دهد، یک حرف ساده ی سیاسی نیست، یک نوعِ برنامه ریزی برای زندگی در زیر پرتو دین است، دینی که حضرت باقر علیه السلام در موردش می فرمایند: «هَلِ الدّینُ اِلَّا الْحُبِّ وَ

الْبُغْض؟»؛(۱) آیا دین جز حب و بغض است؟ در این فراز خود را از همه ی کفر جدا می کنید و می گوئید: «مِنْ أَشْیَاعِهِمْ وَ أَتْبَاعِهِمْ وَ أَوْلِیَائِهِمْ»؛ از همه ی طرفداران و پیروان و دوستانِ قاتلان شما دوری می جویم. آخر مگر شرط دلدادگی به دوست این نیست که خود را در غم و مصیبت با او هم نوا کنی؟ آیا دوستی بهتر از امام حسین علیه السلام هست که با او همدردی کنی و با او همدل شوی؟ لذا برای اثبات همدلی و اعلام یگانگی اظهار می دارید:

}یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ إِنِّی سِلْمٌ لِمَنْ سَالَمَکُمْ وَ حَرْبٌ لِمَنْ حَارَبَکُمْ إِلَی یَوْمِ الْقِیَامَهِ{

ای اباعبدالله و ای پدر بندگان خدا! در همه ی عمر و تا روز قیامت، تسلیم و فرمان بر شما و کسانی هستم که فرمان بر شما هستند و مخالف کسانی هستم که مخالف شما می باشند. در این فراز اظهار می داری در تمام ابعاد زندگی ام، اعم از امور فردی و اجتماعی دو پرچم در دست دارم، یکی پرچم ولایت و اطاعت و محبت و یاری شما و دل سپردن به آن هایی که به شما دل سپرده اند، یکی هم پرچم عداوت و کینه و دشمنی با

۱- «بحارالانوار»، ج ۶۵، ص ۶۳.

دشمنان شما که حجاب حقیقت شدند و ظلمات را بر عالم حاکم نمودند.

خدایا چقدر زندگی با حسین علیه السلام و یاران او زیباست. هر کس در دنیای خاص خود زندگی می کند و با آرزوهای خاصی به سر می برد و براساس آن نوع از زندگی که برای خود پذیرفته است انتخاب های خود را تنظیم می کند. با این جمله در واقع تعهّد و بیعتی با اباعبدالله علیه السلام می کنم که همواره در آن نوع از زندگی که آن حضرت برای ما تعریف کرده اند بمانم و در همان راستا با دوستان حضرت به سر خواهم برد و در مقابلِ دشمنان خانواده ی رسول خدا علیهم السلام با تمام وجود مقابله می کنم، زیرا زندگی همواره دو طرف دارد، یک طرف محبّت و یک طرف نفرت و هر محبّتی به محبوب به معنی دوری از طرف مقابل است وگرنه محبت، محبتی حقیقی و آرامش دهنده نخواهد بود. به همین جهت هم برای این که نفرت خود را جهت عینی بدهی و در حدّ تنفّر وَهمی و غیر ملموس نماند، نظر به سردمداران کفر می کنی و نام آن ها را به زبان می آوری تا مصداق تنفّرِ مقابل این محبّت، صورت حقیقی به خود بگیرد و لذا اظهار می داری:

ص: ۶۴

مدیریت قوه ی غضبیه

}وَ لَعَنَ اللَّهُ آلَ زِیَادٍ وَ آلَ مَرْوَانَ وَ لَعَنَ اللَّهُ بَنِی أُمَیَّهَ قَاطِبَهً وَ لَعَنَ اللَّهُ ابْنَ مَرْجَانَهَ وَ لَعَنَ اللَّهُ عُمَرَ بْنَ سَعْدٍ وَ لَعَنَ اللَّهُ شِمْرا وَ لَعَنَ اللَّهُ أُمَّهً أَسْرَجَتْ وَ أَلْجَمَتْ وَ تَنَقَّبَتْ لِقِتَالِکَ{

و لعنت خدا بر خط زیاد و مروان، لعنت خدا بر کل جریان بنی امیه و لعنت خدا بر پسر مرجانه ی بی پدر، و بر عمر سعد و شمر، و لعنت خدا بر آن هایی که اسب ها را زین کردند و لگام زدند و برای پیکار با تو نقاب زدند.

خدا می داند اگر می دانستیم این لعنت های جهت دار چه اندازه شکوفایی در جان ما ایجاد می کند و چه بصیرتی را به دنبال دارد، تمام جانمان را یک لعنت می کردیم و آن هم لعنت به قاتلان امام حسین علیه السلام . قلبی که بی جهت با عدّه ای در ستیز و کینه است، قلب سالمی نیست. قلب سالم قلبی است که در عین محبت به اولیاء الهی، با تنفّر از بدی ها و بَدان، خود را به طهارت و سلامت و شعور می رساند. این است آن قلبی که صاحبش را متعالی می کند. به همین جهت در این فراز از زیارت، لعنت می کنی به همه ی سردمدارانِ ستمگرِ صحنه ی کربلا، حتّی آن هایی که برای مبارزه با امام اسب ها را زین

کردنـد و لگام و نقاب زدنـد، تا به کلی از همه ی حواشـی جریان کفر فاصـله بگیری. مقابله با فرهنگی که منکر قداست انسان هـای قدسـی است نیـاز جـان مـا است و گرنه بـا ملاک های التقاطی در دام یک نوع لیبرالیسم مقـدس مآبانه گرفتار می شویم، بدون آن که قوه ی غضبیه ی خود را مدیریت کنیم و جهت بدهیم.

بعد از آن که قلب خود را در محبت و در بغض به تعادل رساندی نظر می کنی به حضرت اباعبدالله علیه السلام و می گویی:

}بِأَبِی أَنْتَ وَ أُمِّی لَقَدْ عَظُمَ مُصَابِی بِکَ{

پدر و مادرم فدایت، واقعاً مصیبت من که همان شهادت شما باشد، خیلی برایم سنگین بود.

عملًا با چنین اظهاراتی عشق به خوبی ها را در خود شـعله ور می سازید و اوج محبّتی را که باید به اباعبدالله علیه السـلام داشته باشـید به فعلیت می رسانید و مشـخص می کنید چه احساسـی نسـبت به مصیبتی که بر اباعبدالله الحسین علیه السلام وارد آمده است، دارید. می گویی: «لَقَدْ عَظُمَ مُصَابِی بِکَ» مصیبت من بزرگ بود به خاطر این که شما به مشکلی این چنین افتادید و این یک نوع اتحاد است بین شـما و حضـرت اباعبدالله علیه السـلام که با زیارت آن حضرت برای زائر او پدید می آید که مصیبت آن حضرت را مصیبت خود احساس می کند، در راستای اتحاد بین شیعیان با

اهـل البیت علیهم السـلام، رسول خـدا صـلی الله علیه و آله می فرمایند: «مَنْ أَحَبَّنَا أَهْلَ الْبَیْتِ فِی اللَّهِ- حُشِرَ مَعَنَا وَ أَدْخَلْنَاهُ مَعَنَا الْجَنَّهَ»؛(۱) هرکه ما خانواده را در مسـیر الهی دوست داشته باشد با ما محشور می شود و او را به همراه خود به بهشت می بریم. کـه ایـن نـوعی یگـانگی بین مُحب و محبوب است. بعـد از یگـانگی بـا نـور امـام معصـوم است که در ذیـلِ حب به حضـرت سیدالشهداء علیه السلام اظهار می داری:

}فَأَسْأَلُ اللَّهَ الَّذِی أَکْرَمَ مَقَامَکَ وَ أَکْرَمَنِی أَنْ یَرْزُقَنِی طَلَبَ ثَارِکَ مَعَ إِمَامٍ مَنْصُورٍ مِنْ أَهْلِ بَیْتِ مُحَمَّدٍ صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ وَ آلِهِ{

از خدایی که مقام شـما را بسی بزرگ داشت و مرا هم که در مقام سوگواری و محبت به شما هستم بزرگ داشت، می خواهم که خون خواهی شما را زیر فرمان امامی یاری شده از اهل بیت پیامبر صلی الله علیه و آله، رزق من گرداند.

این که می گویید: «أَکْرَمَنِی»؛ حکایت از آن دارد که متوجه اید محبتِ به اهل البیت علیهم السـلام و سوگوارِ سیدالشهداء علیه السـلام بودن یک کرامت بزرگ الهی است که خداوند به انسان می دهد و آن وقت از خدا خون خواهی اباعبدالله علیه السلام را می خواهی. چون با این خون خواهی خدایی می شوی و

ص: ۶۷

۱- «بحارالأنوار»، ج ۴۶، ص ۲۰۲.

اراده ات در اراده ی حق فانی می گردد و لذاست که گفته می شود شیعه به این خون خواهی و انتقام زنده است و تاریخ را به سوی حق حرکت می دهد. شیعه در طول حیات تاریخی اش با سوز این انتقام، شُکوه خود را حفظ کرده و نه تنها با اصحاب کربلا همتاریخ گشته است بلکه خود را در جبهه ای وارد کرده که حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه فرماندهی آن را به عهده دارد، براساس همین اعتقاد است که در دعای ندبه در طلب حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه ندا سر می دهید: «أَیْنَ الطَّالِبُ بِدَمِ الْمَقْتُولِ بِکَرْبَلاءَ؟»؛ کجاست آن کسی که طالب خون آن کسی است که در کربلا کشته شد؟ لذا می فرمایند: «اِذَا خَرَجَ الْقَائِمُ یطْلُبُ بِدَمِ الْحُسَین» چون حضرت قائم عجل الله تعالی فرجه قیام کنند انتقام خون امام حسین علیه السلام را می گیرند و به این معنی است که جهت عالم به سوی فرهنگ امام حسین علیه السلام تغییر جهت می دهد. پس ما زنده ایم به این که انتقام خون امامان را بگیریم و آن جریان فکری را که مانع حاکمیت فرهنگ اهل البیت علیهم السلام بوده و هست از صحنه ی تصمیم گیری عالم خارج نمائیم.

مگر می شود جبهه ای که اباعبدالله علیه السلام در رابطه با مقابله با یزید گشودند بسته شود؟ شیعه زنده است به حفظ و نگه داری این جبهه، تا همواره با اباعبدالله علیه السلام زندگی کند. امروز بیشتر از دیروز باید با امام حسین علیه السلام زندگی کنیم، چون ظلمات با

ص: ۶۸

شـدت بیشتری به صـحنه آمده و حق و حقیقت آمادگی ظهور بیشتری را پیدا کرده است. همین طور که ملاحظه می کنید اگر ملّت مـا در این دورانِ ظلمـات، پرتـوی از حیـات دارد، به جهت زنـدگی بـا حسـین علیه السـلام است و هر روز که زنـدگی با حسـین علیه السـلام برای او شدیدتر شد، حیات او شـکوفاتر گشته و چهره ای دیگر از حقیقت نمایان شده است. پس تقاضایی که در این فراز جهت انتقام از قاتلان حضـرت سیدالشـهداء علیه السـلام دارید جهت شرکت در یک حیات فعال است که هیچ وقت شور و نشاطش فرو نمی نشـیند به شـرطی که زیر نظر امامی انجام گیرد که نصرت یافته از طرف خدا و از اهل بیت پیامبر خدا صلی الله علیه و آله باشد.(۱)

۱- در روایت داریم: «عَنْ أَبِی جَعْفَرٍ علیه السـلام فِی قَوْلِهِ وَ مَنْ قُتِلَ مَظْلُوماً فَقَدْ جَعَلْنا لِوَلِیِّهِ سُلْطاناً- فَلا یُسْرِفْ فِی الْقَتْلِ إِنَّهُ کانَ مَنْصُوراً- قَالَ هُوَ الْحُسَـیْنُ بْنُ عَلِیٍّ علیه السـلامقُتِلَ مَظْلُوماً وَ نَحْنُ أَوْلِیَاؤُهُ- وَ الْقَائِمُ مِنَّا إِذَا قَامَ طَلَبَ بِثَأْرِ الْحُسَیْنِ علیه السلامفَیَقْتُلُ حَتَّی یُقَالَ قَدْ أَسْـرَفَ فِی الْقَتْلِ- وَ قَالَ الْمَقْتُولُ الْحُسَـیْنُ وَ وَلِیُّهُ الْقَائِمُ- وَ الْإِسْـرَافُ فِی الْقَتْلِ أَنْ یَقْتُلَ غَیْرَ قَاتِلِهِ- إِنَّهُ کانَ مَنْصُوراً فَإِنَّهُ لَا یَذْهَبُ مِنَ الدُّنْیَا- حَتَّی یُنْتَصَـرَ بِرَجُلٍ مِنْ آلِ رَسُولِ اللَّهِ«عَلَیْهِمُ الصَّلَاهُ وَ السَّلَامُ» یَمْلَأُ الْأَرْضَ قِسْطاً وَ عَدْلًا کَمَا مُلِئَتْ جَوْراً وَ ظُلْما»؛ عیاشـی در تفسـیرش از امام محمّد باقر علیه السلام روایت می کند که در تفسیر آیه ی «وَ مَنْ قُتِلَ مَظْلُوماً الی آخره» می فرماینـد: منظور از این آیه امـام حسـین علیه السـلام می باشـد، زیرا آن بزرگوار مظلومـانه شـهید شـد و مـا امامان خونخواه آن حضـرت هستیم. هنگامی که قائم ما خانـدان قیام کند خون امام حسـین علیه السـلام را طلب خواهد کرد. او به قدری از قَتَله ی امام حسـین علیه السـلام را می کشـد که خواهند گفت: در قتل اسـراف می کند. امام باقر علیه السـلام فرمود: منظور از مقتول، امام حسـین و منظور از خونخواه حضـرت قائم و منظور از اسـراف در قتل کشـتن غیر قاتل می باشد و منظور از یاری شدن این است که از دنیا نخواهـد رفت تا این که مردی از آل رسول صـلی الله علیه و آله زمین را پر از عدل و داد کند همان طور که پر از ظلم و ستم شده باشد و او را یاری نماید.(بحار الأنوار ، ج ۴۴، ص: ۲۱۸)

در اوج یگانگی

در ابتدای زیارت اظهار داشتید «یا ثارَاللّه» و خدا را خون خواه امام حسین علیه السلام دیدید، در این فراز حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه را خون خواه آن حضرت می یابید که می خواهید شما هم در خدمت آن حضرت باشید ولی کمی که جلوتر رفتید و عوامل دوگانگی به کلی برطرف شد اظهار می دارید: «أَنْ یَرْزُقَنِی طَلَبَ ثَارِی مَعَ إِمَام هُدًی ظَاهِرٍ نَاطِقٍ بِالْحَقِّ»؛ یعنی این که خداوند رزق من گرداند خون خواهی خودم را همراه با امامِ هدایت شده ی نمایان و گویای به حق. در این فراز آخر خون خواه، خودِ زائر است و به جایی رسیده که خود را خون خواه امام حسین علیه السلام می داند و نقش خدا و امامِ منصور را می طلبد و به اوج یگانگی با امام علیه السلام می رسد.

در ادامه اظهار می دارید:

ص: ۷۰

}اللَّهُمَّ اجْعَلْنِی عِنْدَکَ وَجِیها بِالْحُسَیْنِ علیه السلام فِی الدُّنْیا وَ الْآخِرَهِ{

خدایا حال که می دانم حسین علیه السلام نزد تو بسیار آبرومند است، پس به آبروی حسینِ عزیز، مرا در نزد خودت در دنیا و آخرت آبرومند و پسندیده گردان.

از خداوند تقاضا می کنید در ذیل نور حسین علیه السلام مرا نزد خودت آبرو ده و شایسته گردان. هرگز منظورتان آن نوع آبروهای وَهمْی صِرفِ اجتماعی نیست، همچنان که مورد نظر مولایمان امام حسین علیه السلام چنین آبروهایی نبود، بلکه می خواهی به نور امامی معصوم در پیش خدا آبرو داشته باشی تا به پیروی از امام حسین علیه السلام نگران آبروهای خیالی در نزد اهل دنیا نباشی همچنان که آن حضرت نگران آبرویش نزد اوباش بنی امیه نبود و به وظیفه ی خود عمل نمود. آری آبرومندی خوب است ولی به شرطی که در پرتو نور امام معصوم آن آبرو به دست آمده باشد و خداوند آن را ایجاد کند.

عنایت بفرمائید این فراز از زیارت جهتِ روح شما را به کجاها می کشاند و وسیله ای که در این راه می خواهی از آن استفاده کنی چیست؟ می خواهی به مدد آبروی حسین علیه السلام در نزد خداوند آبرو داشته باشی و این حقیقی ترین آبروئی است که در عالم وجود دارد.

ص: ۷۱

شاید یکی از علت هایی که تأکید می شود زیارت عاشورا، به کرّات خوانده شود به جهت توجه به سیره و سنت حیات بخشی است که با نظر به حضرت سیدالشهداء علیه السلامدر منظر ما قرار می گیرد، به طوری که آبرومند شدن معنی خاص خود را پیدا می کند. از روزی که ما سیره و سنت آن حضرت را فراموش کردیم بیشتر به ظاهر دین مشغول شدیم و از عمق معنویتِ دینی محروم گشتیم، همان طور که آبرومندی در نزد خدا را به آبرومندی نزد اهل دنیا تبدیل نمودیم.

در گذشته اکثر جلسات عزاداری، همراه با معارف اسلامی و طرح مباحث عمیق دینی بوده و دسته های عزاداری بیشتر در روزهای تاسوعا و عاشورا تشکیل می شده است. البته به سر و سینه زدن در سوگ امام حسین علیه السلام کار عاشقان امام است، چرا که «در دل دوست به هر حیله رهی باید کرد.» باید هرکاری که نشانه ی ارادت به این خاندان است و در شرع بدان توصیه شده است را انجام داد ولی نباید فقط به ظاهر بسنده کرد. نباید غلبه با دسته و سینه و زنجیر و شام و ناهار باشد و حضور در جلسات عزاداری جهت فهم معارف دین مورد غفلت قرار گیرد. عموماً جلسه ی عزاداری اباعبدالله علیه السلام صبح ها برگزار می شد. چون در صبح هم مردم آمادگی بیشتری جهت تدبّر در واقعه ی کربلا دارند و هم زمان آن طوری است که یک حال و

ص: ۷۲

هوای دیگری را همراه خود می آورد و روح انسان جهت تأثیر پـذیری، آمادگی بیشتری دارد. مؤمنین شب ها زود می خوابند تا نیمه شب بیدار شوند. لذا توصیه می کنم مجالس عزاداری که صبح ها برپا می شود را فراموش نکنید و نگذارید از دستتان برود.

به هر صورت تأکید همه ی ما باید این باشد که عزاداری برای سیدالشهداء علیه السلام در حدّ ظاهرِ صِرف متوقف نشود. زیرا مقصد این بود که شیعیان در جلسه ی عزاداری امام حسین علیه السلام شرکت کنند تا سیرِ روحانی و یگانگی با روح آن حضرت برایشان واقع شود. و مدّاحان هم لازم است با توجه به چنین مقصد و مقصودی، مرثیه بخوانند تا در برقراری آن سیْر، کمک کنند. به طوری که در کنار معرفت به مقام امام، عاطفه هم به حرکت در آید و شعله ور شود تا سیر ما با سرعت بیشتر محقق گردد. زیرا خودِ آن ها خواسته اند تمام تلاش این باشد که در جلسه ی عزاداری آن حضرت، سیر روحانی به سوی مقام عرشی اهل البیت علیهم السلام به بهترین نحو انجام گیرد و ارادت به آن خانواده که در جان ما نهفته است به فعلیت در آید.(۱)

ص: ۷۳

۱- حضرت باقر علیه السلام می فرمایند: «إِنَّ شِیعَتَنَا أَهْلَ الْبَیْتِ یُقْذَفُ فِی قُلُوبِهِمُ الْحُبُّ لَنَا أَهْلَ الْبَیْتِ وَ یُلْهَمُونَ حُبَّنَا أَهْلَ الْبَیْتِ وَ إِنَّ الرَّجُلَ یُحِبُّنَا وَ یَحْتَمِلُ مَا یَأْتِیهِ مِنْ فَضْلِنَا وَ لَمْ یَرَنَا وَ لَمْ یَسْمَعْ كَلَامَنَا لِمَا یُرِیدُ اللَّهُ بِهِ مِنَ الْخَیْرِ»؛ حبّ ما اهل البیت در دل های شیعیان ما القاء می شود و محبت ما به آن ها الهام می گردد، ما را دوست می دارند و فضائل ما را تحمل می کنند، در حالی که نه ما را دیده اند و نه کلام ما را شنیده اند. این برکات از آن رو است که خداوند برای آنان اراده ی خیر کرده است. (بحار الأنوار ، ج ۲۴، ص ۱۵۱)

در تاریخ آمده است که ائمه علیهم السلام از مداحانی مثل کُمِیتِ اَسَدی(۱)

یا دِعْبَلِ خُزائی(۲)

می خواستند که با اشعار خود مصائب عاشورا را ذکر کنند و افراد را به عمق آن حادثه بکشانند و خودِ ائمه علیهم السلام در آن شرایط آنقدر گریه می کردند که بی تاب می شدند. ملاحظه بفرمائید در این مرثیه خوانی ها بیشتر فکر و سیر و اشک بوده و کمتر دسته و زنجیر و شام و ناهار. اگر مدّاح پرسوزی ما را بدون هیچ حرف اضافی وارد مصائب کربلا کند، به راحتی اشکمان جاری می شود. وقتی انسان روح را متوجّه مقام امام بکند و کمی در آن سیر کند دل بی تاب می شود.

۱- چون کمیت اسدی قصیده ی مشهور خود را در مورد مصیبت هایی که برامام حسین علیه السلام وارد شد برای امام باقر علیه السلام خواند، حضرت روی به کعبه کردند و سه مرتبه فرمودند: «اَللّهُمَ اِرْحَمْ الْکُمیتَ وَ اَغْفِر لَه».(بحارالأنوار، ج ۴۶، ص ۳۳۳)

۲- دِعْبَلِ خُزائی متولد ۱۴۸ و متوفی ۲۶۴، از حضرت رضا علیه السلام تقاضای پیراهن حضرت را کرد و حضرت پیراهن خود را به او بخشیدند.(کشف الغمه، ج ۲، ص ۳۲۲)

در مورد سیر در مقام اباعبدالله علیه السلام باید به اندازه ی کافی تأکید شود تا شیعیان متوجه مقام عرشی و نوری آن ذوات مقدس بگردند و با توجه قلبی به آن مقام نورانی، بهره های فوق العاده ای نصیب خود بنمایند. از روزی که در دینداری سطحی شدیم و به جهات قدسی و باطنی کمتر توجه نمودیم این سیر فراموش شد و حاشیه ها رشد کرد. بیاییم از خودمان بپرسیم کدام یک از کارها بیشتر جنبه ی عزاداری دارد و ما را به مقصدی که امامان برای ما برنامه ریزی کردند، می رساند؟ آیا این که دسته های طولانی راه بیندازیم و به تدریج تمام ذهن و فکرمان همین چیزها بشود؟ و یا این که در جلسه ای با تعمّق و تفکّر، به کمک واعظ و مداح، در مقام حضرت و واقعه ی کربلا سیر کنیم؟ ما باید روحمان را به اباعبدالله علیه السلام نزدیک نمائیم. البتّه دسته راه انداختن و سینه زدن هم یکی از راه های این نزدیکی است تا از آن طریق ما سیر خود را همه جانبه کنیم. ولی باید بین اصل و حاشیه فرق بگذاریم، مواظب باشیم که حاشیه بر اصل غلبه نکند و خدای ناکرده از سیره ی اصلی معصوم باز بمانیم.

عرض کردم امامان معصوم از شعرای اهل البیت می خواستند که برایشان از مصائب کربلا بگویند و آن ها هم به حالت عزادار و با صدایی حزن آلود مرثیه می خواندند و امام و

خانواده ی حضرت، آن چنان اشک می ریختند که در و دیوار به لرزه در می آمد و آن ها نیز از این طریق زمینه ی سیر به مقام حضرت سیدالشهداء علیه السلام را برای خود فراهم می کردند و در ذیل آبرویی که آن حضرت نزد خداوند دارند، از خدا می خواستند تا خداوند آن ها را نیز آبرومند گرداند و به شیعیانشان همین راه را آموختند.

دریچه های تقرب به خدا

سپس اظهار می داری:

}يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ إِنِّی أَتَقَرَّبُ إِلَی اللَّهِ وَ إِلَی رَسُولِهِ وَ إِلَی أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ إِلَی فَاطِمَهَ وَ إِلَی الْحَسَنِ وَ إِلَيْکَ بِمُوَالاتِکَ{

ای اباعبدالله! من از طریق ارادت ورزی به خود شما می خواهم به خدا و رسول خدا و به امیرالمؤمنین و حضرت فاطمه و امام حسن و به خودتان تقرّب جویم.

ملاحظه بفرمائید! خطاب به امام حسین علیه السلام می گوئید من با عشق به شما، به خدا تقرّب می جویم، حتی اگر بخواهم به خدا تقرب پیدا کنم، با محبّت به شما ممکن است. همچنین دریچه ی تقرب من به پیامبر و ائمه ی معصومین علیهم السلام، همه و همه از طریق ارادت به شما صورت واقعی به خود می گیرد. چون با

زیارت حضـرت سـید الشـهداء علیه السلام و محبت به آن حضرت به همه ی این تقرب ها می توانیم دست یابیم، و زائر حسین علیه السـلام در چنین عقیـده ای است و می دانـد با این زیارت تا این جاها می توانـد سـیر کند. می گویند تشیع، مکتب عشـق است. یعنی عشقِ شـعله ور به حسین علیه السلام وسیله ی تقرّب به خدا و همه ی مقربان درگاه الهی خواهد شد. حتی با محبت به امام حسـین علیه السلام مسیر قرب به آن حضرت فراهم می شود و حضرت در کربلا کاری کردند که هر قلب سالمی بتواند این محبت را در خود زنده نگهدارد.

از آن جایی که دین جز «حُب و بغض» نیست، اگر در فراز قبلی به جنبه ی «حُبّ» آن توجه فرمودیـد، در فراز بعدی به جنبه ی «بغض» آن توجه می کنید و به حضرت عرضه می دارید:

}وَ بِالْبَرَائَهِ مِمَّنْ أَسَّسَ أَسَاسَ ذَلِکَ وَ بَنَی عَلَیْهِ بُنْیَانَهُ وَ جَرَی فِی ظُلْمِهِ وَ جَوْرِهِ عَلَیْکُمْ وَ عَلَی أَشْیَاعِکُمْ {

و با برائت و دوری از همه ی کسانی که پایه ی این تجاوز را بر شـما اِعمال کردنـد، به خـدا و رسول خـدا و به شـما تقرب می جویم.

ص: ۷۷

فراز قبلی که با «إِنِّی أَتَقَرَّبُ إِلَی اللَّهِ»؛ شروع شد دو وجه داشت، در یک وجه اظهار داشتید: ای اباعبدالله! با مودّت به شما، به خدا و رسولش تقرّب می جویم و در وجه دوم جهت تحقق کامل تقرب به خدا موضوع برائت و دوری از دشمنان اهل البیت علیهم السلام را اظهار می دارید، چون می دانید شرط تقرب به خدا حُبّ و بغضی است که بر محور حضرت امام حسین علیه السلام بگردد. زیرا گرایش دل به اباعبدالله علیه السلام بدون دوری از دشمنانِ روح حسینی علیه السلام ممکن نیست و راه تقرّب الهی گشوده نمی شود.

در یک کلمه می توان گفت: زیارت عاشورا یعنی این که با حضور قلب، به حسین علیه السلام دل بدهی و از خدا نور بگیری. ائمه ی ما علیهم السلام حتی با زیارت امام حسین علیه السلام بر عالَم مادّه حکومت می کردند. مثلاً اگر می خواستند بدون طی کردن مسافت های عادی بروند قبر رسول الله صلی الله علیه و آله را زیارت کنند، اول قصد زیارت اباعبدالله الحسین علیه السلام را می کردند و از این طریق طِی الارضِ شان شروع می شد و بعد از زیارت قبر آن حضرت به زیارت قبر پیامبر صلی الله علیه و آله می رفتند.

امام کاظم علیه السلام در بغداد در زندان هستند، علی بْنِ مُسَیّب هَمْدانی را با حضرت گرفته اند و زندانی کرده اند. چون مدّت حبس به درازا می کشد، علی بن مسیب از دوری خانواده اش

دلتنگ می شود. حضرت می فرمایند: برو غسل کن. چرا اول غسل کند؟ چون بالأخره «شستشویی کن و آنگه به خرابات خرام»، طهارت ظاهر، مقدمه ی طهارت باطن است. غسل می کند و می آید. حضرت می فرمایند: چشم بر هم بگذار، سپس فرمودند: چشمت را باز کن. علی بن مسیب می گوید: چون چشمانم را گشودم خود را در کنار قبر امام حسین علیه السلام یافتم و پس از آن با امام کاظم علیه السلام کنار مرقد مقدس امام حسین علیه السلام نماز می گزارند و زیارت می کنند. سپس امام فرمودند: چشمان خود را بر هم بگذار، وقتی مجدداً به امر ایشان چشمانم را باز کردم خود را نزد قبرِ پیامبر صلی الله علیه و آله دیدم. امام فرمودند: این قبر، قبر پیامبر صلی الله علیه و آله است. پس به نزد خانواده ات برو تجدید دیدار کن و به همین جا برگرد. وقتی بر می گردد دوباره می فرمایند: چشم بر هم بگذار و پس از آن که چشم خود را می گشاید، خود را با آن حضرت در زندان بغداد می یابد.(۱)

علی بن مسیّب دلش برای خانواده اش تنگ شده است و خانواده اش هم در مدینه ساکن هستند و مقصد هم مدینه است،

۱- کتاب امامت و ولایت، مرکز تربیت معلم، ص ۸۶، نقل از تعلیقه بر رجال کبیر، محقق بهبهانی.

ولی باید از کربلا گذشت و ابتدا باید بر حسین علیه السلام نظر کرد. یعنی دریچه ی ورود به عوالم غیب، نظر بر اباعبدالله علیه السلام است.

با توجه به نکته ی فوق، عشق پیامبر و فاطمه علیهم السلامبر امام حسین علیه السلام را معنی کنید و ببینید آن بزرگواران در حسین علیه السلام چه می دیدند؟ بدون شک اسراری فوق الفاظ در مسئله ی زیارت امام حسین علیه السلام پنهان است. اگر ملاحظه کنید می بینید اکثر عبادات با زیارت امام حسین علیه السلام شروع می شود. به عنوان نمونه: عبادت شب قدر را ملاحظه کنید، اول زیارت امام حسین علیه السلام است و پس از آن عبادات گرانقدر دیگری که در شب قدر توصیه شده است.

در ادامه ی زیارت عاشورا اظهار می دارید:

}بَرِئْتُ إِلَى اللَّهِ وَ إِلَيْكُمْ مِنْهُمْ وَ أَتَقَرَّبُ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ إِلَيْكُمْ بِمُوَالاتِكُمْ وَ مُوَالاهِ وَلِيِّكُمْ {

ای اباعبدالله! من با دوری از فرهنگی که ظلم به شما را روا داشت، به سوی خدا و به سوی شما خاندان نظر می کنم و با مودّت و محبّت به شما و دوستان شما قرب الهی را می جویم. یعنی شما دریچه های ارتباط با حق هستید.

ملاحظه کنید چرا مسئله ی برائت و تقرب را همچنان تکرارِ می نمائید؟ چون روح انسان با تکرارِ نظر به ابعاد شخصیت امامان معصوم علیهم السلام قلب خود را به سوی آن حقایق معنوی سوق

ص: ۸۰

می دهد و از آن طریق صعود می کند. تکرارِ نظر در مسایل معنوی موجب استحکام و تجلی هر چه بیشتر آن حقایق در روح فرد می شود. به همین جهت می فرمایند: زیارت عاشورا را زیاد تکرار کنید. چون آن زیارت در بردارنده ی معارفی است که روح به آن ها نیاز دارد و در واقع غذای جان است و مایه ی رشد آن. می گویی: «بَرِئْتُ إِلَی اللَّهِ وَ إِلَیْکُمْ مِنْهُمْ»؛ با تنفّر از جبهه ی ستم که ظلم بر شما کردند، ای اباعبدالله جهت روحم را از آن ها به سوی شما برمی گردانم و خود را از اردوگاه جریان های ضد قدسی به کلی جدا می کنم تا در دام آن ها نیفتم. «وَ أَتَقَرَّبُ إِلَی اللَّهِ ثُمَّ إِلَیْکُمْ بِمُوَالاتِکُمْ وَ مُوَالاهِ وَلِیِّکُمْ»؛ و به سوی خدا نزدیک می شوم و سپس با توجّه دادنِ جانم به سوی شما آن هم توجهی همراه با محبت، زندگی می کنم و از طریق آن «برائت» و این «مودّت» زندگی خود را متعادل می نمایم. در این فراز تلاش می کنیم تا اتحادی روحانی با حضرت ایجاد کنیم و در راستای نزدیکی هر چه بیشتر به امام باید مرز خود را به دقیق ترین شکل از دشمنان آن ها به هر شکل و در هر جبهه که باشند جدا کنیم و اظهار می داریم:

}وَ بِالْبَرَاءَهِ مِنْ أَعْدَائِکُمْ وَ النَّاصِبِینَ لَکُمُ الْحَرْبَ وَ بِالْبَرَاءَهِ مِنْ أَشْیَاعِهِمْ وَ أَتْبَاعِهِمْ{

ص: ۸۱

تقرب می جویم به سوی خدا بـا دوری از دشـمنان شـما و آن هـایی که جنـگ با شـما را برپا کردنـد و با دوری از اطرافیان و پیروان آن ها. تا روح و قلب انسان نسـبت به دشـمنان فرهنگ اهل البیت علیه السلام دوری نجوید، نور ولایتِ خاندان عصمت و طهارت علیهم السلام به جان او نمی نشیند. اساساً شرط سلوک که قرار گرفتن در زیر پرتو نور ولایت امامان معصوم است با برائت از حجـاب هـایی محقـق می شود که مـانع ظهور نور آن هـا است. لـذا می گویی: من از طریق برائت از دشـمنان شـما و برائت از آن هایی که پایه های مبارزه و دشـمنی با شـما را ریختنـد، و با برائت از پیروان و دنباله روهای آن ها، به خـدا و شـما تقّرب می جویم، هر چند این مقابله هزینه دارد و بلاها و سختی هایی برای من به بار می آورد، زیرا که:

از

برای یک بلیٰ کاندر ازل گفته است

جان

تا

ابد اندر دهد مرد بلیٰ تن در بلا

جبهه ای زنده و فعّال

}إِنِّی سِلْمٌ لِمَنْ سَالَمَکُمْ وَ حَرْبٌ لِمَنْ حَارَبَکُمْ وَ وَلِیٌّ لِمَنْ وَالاکُمْ وَ عَدُوٌّ لِمَنْ عَادَاکُمْ {

ص: ۸۲

ای اباعبدالله! در راستای رسم دلدادگی، من پذیرنده ی جبهه ی شما هستم و با تمام وجود جان خود را تسلیم شما کرده ام و دشمنی جبهه ای را که با شما بر سر جنگ است از ارکان زندگی خود نموده ام. و دامنه ی این نوع جبهه گیری را تا آنجا گسترش داده ام که دوستدار دوستان شما و دشمن دشمنان شما هستم.

جبهه ای که حضرت سیدالشهداء علیه السلام گشودند همواره زنده و فعّال است و با ورود به آن جبهه با حضرت اتّحادی پای بر جا برقرار می شود و اساساً عشق به دوستان اباعبدالله و تسلیم راه و روش اباعبدالله علیه السلام شدن و تنفّر از دشمنان آن حضرت موجب همان اتحاد روحی است که انسان به دنبال آن است، تا در افقی که حضرت در آن به سر می برند وارد شویم. مگر نه این است که هرکس طالب اتحاد با جان حضرت اباعبدالله علیه السلام است؟ چنین اتحادی از طریق همین نوع موضع گیری ها به دست می آید به شرطی که زیارت آن حضرت با بصیرت لازم انجام گیرد تا ملائکه ای که تا قیامت برای امام حسین علیه السلام گریه می کنند به مدد او آیند و او را یاری رسانند. حضرت صادق علیه السلام می فرمایند: « وَكَّلَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى بِقَبْرِ الْحُسَيْنِ علیه السلام أَرْبَعَةَ آلَافِ مَلَكٍ شُعْثاً غُبْراً يَبْكُونَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَهِ فَمَنْ زَارَهُ عَارِفاً بِحَقِّهِ شَيَّعُوهُ حَتَّى يُبْلِغُوهُ مَأْمَنَهُ وَ إِنْ مَرِضَ عَادُوهُ غُدْوَةً وَ عَشِيّاً

وَ إِنْ مَاتَ شَهِدُوا جَنَازَتَهُ وَ اسْتَغْفَرُوا لَهُ إِلَی یَوْمِ الْقِیَامَهِ»؛(۱) خدای تبارک و تعالی چهار هزار فرشته ی ژولیده و گردآلود بر قبر حسین علیه السلام گمارده که تا روز قیامت بر او می گرینـد و هر کسی با شناخت کامل آن حضـرت را زیارت کند وی را بـدرقه کننـد تـا او را به مأمنش برساننـد و اگر بیمار شود بامـداد و شامگاه از او عیادت کننـد و اگر بمیرد جنازه ی او را تشییع نماینـد و تا قیامت برای او آمرزش خواهنـد. به همین جهت باید مقدمات توجه آن ملائکه را در خود فراهم آورید، ابتدا وضـو می گیریـد و با آرامش کامل و توجه قلبی، ادب زیارت خوانـدن را در جان خود فراهم می کنید، چون می خواهید با خواندن زیارت عاشورا زمینه ی کمالات بزرگی را برای خود فراهم نمائید، با حزنی که شرط اولیه ی زیارت حضرت سیدالشهداء علیه السـلام است، جـان را شـیفته ی یـک انسان کامل کرده ایـد و آن فراز ها را اظهار می داریـد و از تکرارهایی که در بعضـی از فرازهـا هست سرسری نمی گذریـد، این تکرارهـا خیلی قیمـتی است و مـوجب تمرکز روح و رفع حجـاب از قلب می شود. با تکرار در موضوعِ اظهار ارادت به آن حضرت و برائت از دشمنانشان یک نوع دلدادگی را تمرین می کنید تا دل

ص: ۸۴

۱- أمالی الصدوق، ص: ۱۴.

همسنخ محبوب شود و مودّت آن حضرت در دل استحکام پیدا کند و آهسته آهسته به مقام اَمْنِ الهی برسد. همان مقامی که امام معصوم صاحب اصلی آن است. و چون آن مقام را بی مؤونه نمی دهند اظهار می دارید:

}فَأَسْأَلُ اللَّهَ الَّذِی أَکْرَمَنِی بِمَعْرِفَتِکُمْ وَ مَعْرِفَهِ أَوْلِیَائِکُمْ وَ رَزَقَنِی الْبَرَاءَهَ مِنْ أَعْدَائِکُمْ أَنْ یَجْعَلَنِی مَعَکُمْ فِی الدُّنْیَا وَ الْآخِرَهِ{

حال که حالِ من در اظهار ارادت به اهل البیت علیهم السلام و برائت از دشمنان آن ها چنین است، از خدایی که بر من منّت گذارده و با شناخت شما و دوستان شما و با تنفّر از دشمنان شما مرا گرامی داشته، می خواهم که مرا در دنیا و آخرت در کنار شما قرار دهد.

معلوم است با آن ارادت و این برائت شرایط معیّت با آن ذوات قدسی فراهم می گردد و به جهت فراهم بودن شرایط است که تقاضای معیّت با آن ها را می نمائید و اظهار می داری: ای اباعبدالله، من می خواهم در دنیا و آخرت با شما زندگی کنم، و نمی خواهم با دشمنان شما هم گروه باشم.

چنانچه ملاحظه می فرمائید در جای جای زیارت عاشورا، ابتدا یک فراز جهت عشق ورزیدن به امام در میان است و سپس فرازی جهت تنفّر از دشمنان آن حضرت مطرح می گردد و

سپس دعا شروع می شود، زیرا تا جان را با محبت به مطهّرین از یک طرف و برائت از آلودگان از طرف دیگر زینت ندهیم جانمان شایسته ی اجابت آن دعا نمی شود و خدا نظری به ما نخواهد کرد.(۱)

همان چیزی که قرآن بر آن تأکید دارد و می فرماید: «...فَمَنْ یَکْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَیُؤْمِن بِاللّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَکَ بِالْعُرْوَهِ الْوُثْقَیَ...»؛(۲)

هرکس به طاغوت کفر بورزد و به خدا ایمان بیاورد به دستگیره ی محکمی چنگ زده است. در این جا ابتدا کفر به طاغوت را مطرح می فرماید، همان طور که در زیارت عاشورا ابتدا صد لعن مطرح می شود.

در ابتدای فراز فوق اظهار می دارید معرفت به شما و معرفت به دوستان شما یک کرامت و بزرگی است و خداوند با لطف خود چنین کرامتی را به من مرحمت کرده است همچنان که تنفّر به دشمنان شما را به عنوان کرامتی بزرگ رزق من نموده. حال با داشتن چنین حالی از خدایی که مرا با معرفت به

۱- در سال های اخیر که عده ای به لعنت ها و تنفرهای زیارت عاشورا اشکال گرفتند کارشان به جایی کشید که در خط دشمنان نظام اسلامی قرار گرفتند و در صدد براندازی نظام اسلامی برآمدند، زیرا وقتی تنفر از دشمنان اسلام در قلب ما نهادینه نشد، آرام آرام محبّت آن ها جای محبّت به اسلام می نشیند.

۲- سوره ی بقره، آیه ی ۲۵۶.

شما و معرفت به دوستان شما بزرگ کرد و کرامت داد و به من رزق برائت از دشمنان شما را داد، می خواهم «أَنْ يَجْعَلَنِی مَعَکُمْ فِی الدُّنْيا وَ الْآخِرَهِ»؛ که مرا در دنیا و آخرت در کنار شما قرار دهد. و به مقامی برساند که شایستگی نزدیکی به مقام شما را پیدا کنم و در دنیای شما زندگی نمایم. مقام مَعِیت و یگانگی با امام، بالاتر از این حرف هاست که با گفتگو حقیقتش روشن شود. ولی همین قدر فکر کن چه بهشتی خواهد بود وقتی در عالَم اهل بیت علیهم السلام به سر بریم و در افقی قرار گیریم که امام، عالَم و آدم را در آن افق احساس می کنند.

در ادامه ی همان تقاضا می گویی:

}وَ أَنْ يُثَبِّتَ لِی عِنْدَكُمْ قَدَمَ صِدْقٍ فِی الدُّنْيا وَ الْآخِرَهِ{

و در راستای معیت با شما از خدا می خواهم که در کنار شما با تمام صدق و صفا استوار بمانم، چه در دنیا و چه در آخرت.

خدایا! زیارت عاشورا چه جرأتی به انسان می دهد که چنین آرزوی بزرگی را بر زبان براند و چه امیدی در ما ایجاد می کند که مقامی این چنین بزرگ را طلب کنیم، نظر کنیم به مقامی که حسین علیه السلام و اصحاب او در آن مقام بودند و از خدا بخواهیم

که در دنیا و آخرت ثابت قدم در کنار آن ها باشیم. اگر بدانیم چقدر دنیای مردم عادی تنگ و پوچ است، می فهمیم که این فراز از دعا چه طلب بزرگی است. چگونه وقتی اسیر دیوارهای تنگ میل ها و کشش ها و جهل های خود هستیم و اصلاً دنیای آزاد و وسیع آن ها را نمی شناسیم، بفهمیم که با حسین علیه السلام و اصحاب او بودن یعنی چه؟

طلب مقام محمود

گویا زائر حسین علیه السلام متوجه است در زیارت آن حضرت تمام دریچه های رحمت خدا گشوده است و لذا به خود جرأت می دهد که تقاضای خود را تا آنجا وسعت دهد که اظهار کند:

}وَ أَسْأَلُهُ أَنْ يُبَلِّغَنِي الْمَقَامَ الْمَحْمُودَ لَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ{

و در ازای برائت از دشمنان شما و مودّت به شما و در راستای معیت با آن عزیزان، از خدا می خواهم که مرا به مقام محمودی که شما نزد خدا دارید، برساند.

خداوند در قرآن می فرماید: ای پیامبر مقداری از شب را بیدار بمان و به عبادت بگذران بلکه پروردگار تو، تو را به مقام

محمود برساند: «وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَهً لَّکَ عَسَى أَن يَبْعَثَکَ رَبُّکَ مَقَامًا مَّحْمُودًا».(۱)

به فرمایش بزرگان، مقام محمود، مقام شفاعت و ولایت است. شما در زیارت عاشورا پس از آن مقدّمات از خدا مقام محمودی را می خواهی که هدیه ی خدا به اهل البیت علیهم السلام است، حق هم داری که چنین جرأتی را به خود بدهی، زیرا که از طریق زیارت حضرت سیدالشهداء علیه السلام با همه پیامبران همسو خواهی شد. حضرت صادق علیه السلام ثواب زیارت امام حسین علیه السلام را در حدّی می دانند که گناهان هفتاد سال انسان آمرزیده می شود و رسول خدا صلی الله علیه و آله با او مصافحه می کنند و آن حضرت و حضرات علی و فاطمه و ائمه علیهم السلام برای او دعا می فرمایند.(۲)

چون از طریق آن برائت و آن مودّت به مقام معیت با اهل بیت علیهم السلام امید بستی و در نتیجه به نزدیکی به مقامات عظیم آن خاندان امیدوار شدی، می خواهی به مقامی برسی که هیچ نقصی در مقابل حضرت حق در تو نمانده باشد و موانع قرب، تماماً رفع شده باشد و به همین جهت تقاضای مقام محمود می نمایی.

۱- سوره ی اسراء، آیه ی ۷۹.

۲- کامل الزیارات، ص ۱۱۸.

ملاحظه می فرمائید که زیارت عاشورا عبادتی است بزرگ با اهدافی عالی. چون می خواهید در ذیل نور سیدالشهداء علیه السلام توحیدی شوید و حالاتی را که بر موحدان بزرگ رسیده است آرزو می کنید. زیرا خواندن زیارت عاشورا، توجه به حادثه ای نیست که در گذشته اتفاق افتاده و شما به یادآوری آن می پردازید، بلکه توجه به یک نوع زندگی زیبای دایمی است که در حال تنفس در آن هستید. نظر انداختن و دل سپردن به مقام محمودی است که مقام پیامبر و امامان علیه السلام است، یعنی از دنیای منجمد مردمِ سرگردان در آمدن و به دنیای روح های بزرگِ موحدین راستین وارد شدن، چرا که بزرگی هر انسان به بزرگی اهداف اوست. به رسم یگانگی با آن روح های بزرگ اظهار می داری:

}وَ أَنْ یَرْزُقَنِی طَلَبَ ثَارِی مَعَ إِمَامٍ هُدًى ظَاهِرٍ نَاطِقٍ بِالْحَقِّ مِنْكُمْ{

و از خدا می خواهم که رزق من گرداند خون خواهی خودم را در کنار امامی هدایت شده و نمایان که به حق می خواند و آشکارا بشریت را هدایت می کند.

در چنین آرزویی است که انسان فقط ناظر جبهه ی حق و باطل نیست و در تنفّر از باطل و محبّت به امام در حدّ احساسات عاطفی متوقف نمی شود بلکه می خواهد در میدان

ص: ۹۰

عمـل در اردوگاه پشتیبانی از حق قرار گیرد و فعّالانه این محبّت و آن برائت را در جان خود تثبیت کنـد و طراوت دفاع از حق را در زندگی خود به فعلیت برساند و عملاً در چنین شور و شـعف معنوی وارد شود و حاکمیت حق را تا صحنه های سیاسی و اجتماعی گسترش دهـد، زیرا همه جا بایـد حکم محبوب ما یعنی خداونـد حاکم باشـد. آن هم در حـدّی که زائر سیدالشـهداء علیه السـلام به مرتبه ی خون خواهی حضـرت نایـل شود، که بحث آن در فرازهـای قبل گـذشت. ابتـدا حسـین علیه السـلام را «ثارالله» خوانـد که خداونـد خون خواه اوست، با شدت یافتن یگانگی بین زائر و امام، می خواهد در کنار امام منصور، خودش خون خواه حضـرت باشد و لذا خود را خون خواه حضـرت احساس می کند، و باز با شدت یافتن یگانگی در این فراز اخیر می خواهـد خون خواه خود باشـد، زیرا دیگر جدایی بین خود و مولایش احساس نمی کند و می گوید: «وَ أَنْ یَرْزُقَنِی طَلَبَ ثَارِی» و سپس اظهار می دارد:

}وَ أَسْأَلُ اللَّهَ بِحَقِّکُمْ وَ بِالشَّأْنِ الَّذِی لَکُمْ عِنْدَهُ أَنْ یُعْطِیَنِی بِمُصَابِی بِکُمْ أَفْضَلَ مَا یُعْطِی مُصَابا بِمُصِیبَتِهِ مُصِیبَةً مَا أَعْظَمَهَا وَ

أَعْظَمَ رَزِيَّتَهَا فِی الْإِسْلامِ وَ فِی جَمِیعِ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ {

از خدا تقاضا دارم به حق شما و به حقیقتِ شأن و منزلتی که در نزد خدا دارید، مرا به پاداش اندوه و مصیبتی که از شما دارم، برترین عطائی را که به مصیبت زده ای می کند به من عطا کند به خاطر مصیبتی که چقدر در عالم اسلام و در جمیع آسمان ها و زمین بزرگ بود.

مقام اتّحاد با امام را ملاحظه بفرمائید که چگونه در راستای آن اتحاد و یگانگی از عمق جان اظهار می دارید: مصیبتی که به شما و سختی هایی که بر شما وارد شده است، همه بر من وارد شده است، حال از خدا می خواهم که اَجر آن مصیبت های بزرگ را به من نیز عطا کند. چون شیعه در عمل نشان داده است که با امام حسین علیه السلام و اصحاب کربلا، همتاریخ شده و لذا هر شمشیری که بر آن ها فرود آمد، آن را بر جان و روح خود احساس می کند.

انتظار پاداشی بزرگ

توجّه کنید چه حالتی را باید در خواندن این جمله در خود ایجاد کنید تا آن را صادقانه بگوئید. باید متوجّه بود که مصیبت بزرگی بر ما وارد شده است زیرا ما پاره ای از جان امام

حسین علیه السلام هستیم، او کلّی است که ما جزئی از پرتو آن کل می باشیم. مگر آن حضرت محبوب جان من و شما نیست؟ پس به اصلِ جان انسان ها یعنی به انسانیتِ کل، مصیبت وارد شده است. امام، جانِ جانِ انسان هاست. و این است که هر مصیبتی بر او وارد شود در واقع به عمق جان انسانیتِ هر انسان وارد شده است. به همین جهت وقتی بر پیامبر و ائمه علیهم السلام صلوات می فرستیم، در واقع بر عمق جان خود صلوات فرستاده ایم و لذا پرتوی از آن صلوات بر جان ما بر می گردد. امام حقیقت هر انسان و جانِ جانِ هر انسان می باشد و هرکس از او غفلت کند از همه ی انسانیتش غافل شده است. به گفته ی مولوی:

هر که مانَدْ زین قیامت بی خبر

تا

قیامت وای او، ای وای او

هر که ناگه از چنان مَه دور ماند

ای

خدایا! چون بُوَد شب های او

خیمه در خیمه، طناب اندر طناب

پیش

شاه عشق و لشکرهای او

خیمه ی جان را ستون از نورِ پاک

نور

پاک از تابش سیمای او

عشقْ شیر و عاشقان اطفال شیر

در

میان پنجه ی صدتای او

در کدامین پرده پنهان بود عشق

کس

نداند، کس نبیند جای او

عشق، چون خورشید ناگه سر کند

برشود

تا آسمان غوغای او(۱)

ص: ۹۳

۱- کلیات شمس تبریزی، غزل شماره ۲۲۲۴.

امـام، شـاه عشق و خیمه ی جـان انسان است. اگر آن حضـرت بر ما نظر کنـد در واقع جان ما به اصل خودش نزدیک می شود چون انسان کامل جنبه ی کمالی هر انسان می باشـد. حال در مصـیبتی که بر امام حسـین علیه السـلام وارد شـده است ملاحظه کن جانِ بیدار چه حالتی خواهد داشت و این مصیبت را برای خود چگونه احساس می کند و وای اگر کسی مصیبت اهل بیت علیهم السـلام را در جـان خود و برای خود احساس نکنـد. در این صورت این انسان از خودِ برتَرَش غافل است. می گویی: ای اباعبـدالله مـن این مصـیبت را بر خـودم وارد می دانم و خـود را صـاحب عزا حس می کنم. اظهـار می داریـد: «بِمُصَـابِی بِکُمْ»؛ مصـیبت من است آن چه به شـما وارد شده و واقعاً مصـیبت من است. و از آنجایی که آن مصیبت جهت حفظ دین و دینداری است و زیباترین عملِ عبادیِ ممکن در آن زمان به حساب می آیـد، انتظار پاداشـی بزرگ برای آن هست و در این راسـتا و با توجه به اتحادی که با اصـحاب کربلا پیدا کردید، اظهار می دارید پاداش تحمّل مصیبتِ مرا که به شما وارد شده است از خدا می خواهم. «أَفْضَلَ مَا یُعْطِی مُصَابا بِمُصِیبَتِهِ»؛ آن هم کامل ترین پاداشی را که به مصیبت زدگان می دهی. «مُصِیبَةً مَا أَعْظَمَهَا وَ أَعْظَمَ رَزِیَّتَهَا فِی الْإِسْلامِ وَ فِی جَمِیعِ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ»؛

مصیبتی که مصیبت بزرگی است در اسلام و در همه ی آسمان ها و زمین. بزرگی این مصیبت را ما بر جان خود احساس می کنیم. مصیبت فقط بر حضرت زینب علیها السلام وارد نشده است، بلکه بر هر کسی که احساس اسلامیت دارد و هر کسی که اهل آسمان ها و زمین است، این مصیبت بزرگ بر او هم وارد شد. چه بفهمد و چه نفهمد.

راستی اگر مصیبت وارده بر اباعبدالله علیه السلام مصیبت وارده بر ما نیست، پس مصیبت بر چه کسی است؟ آری اگر ستمگری در گوشه ای از این دنیا بمیرد، مصیبت ما نیست، مصیبت خودش است و اولِ مشکلاتش. ولی مصیبت بر اباعبدالله علیه السلام به عنوان بزرگ ترین انسان روزگار خود چنین نیست. هرکس در مصیبتِ وارده بر آن حضرت مجبور است موضع خود را روشن کند و احساس خود را بنمایاند، چون حقیقتاً حسین علیه السلام یعنی ما، ولی در مرتبه ای که جنبه ی آرمانی ما به حساب می آید. حسین علیه السلام یعنی ما با وسعتی بیشتر. پس در صحنه ی کربلا ما هستیم که داریم شمشیر می خوریم، و ما را به شهادت کشانده اند، و ما نیز عزادار خود هستیم، چرا که به اعتباری امام پاره ای از جانِ ماست.

ص: ۹۵

پرواز به سوی افق های برتر

شهادت اباعبدالله علیه السلام بر عالم هستی گران آمده و مصیبت او بر جمیع آسمان ها و زمین طاقت فرسا بود، زیرا که مقصدِ خلقت هستی، انسان است و اصل انسانیت هم امام معصوم است و عالَم به امام نظر دارد و هر مصیبتی که بر امام وارد شود بر جنبه ی برتر عالَم یعنی بر قلب عالم وارد شده است. و لذا در راستای عزاداری و احساس مصیبت برای حسین علیه السلام باید یک نوع یگانگی قلبی در این جریان نه تنها با انسانیت، بلکه با عالم هستی در خود ایجاد کنیم و با این حال و هوا می توان با زیارت عاشورا زندگی کرد و از دنیای تنگ روزمرّگی ها به درآمد، وگرنه مصیبت های ما در حدّ مریض شدن فرزندمان و گم شدن کفش و کلاه مان تقلیل می یابد و غم ما غم کهنه شدن فرش هایمان می شود.

با زیارت عاشورا می توان پرواز کرد و بلندتر از این زندگی عادی، به افق های بسیار برتر نزدیک شد، خود را در صحنه ای وارد نمود که صحنه ی مقابله ی جبهه ی حق به فرماندهی امام حسین علیه السلام در مقابل جبهه ی باطل است و از این طریق با حسین علیه السلام زندگی کنیم تا با روزمرّگی ها همجوار نگردیم و با پایین و بالا رفتن قیمت کالا های دنیا، شخصیت ما هم بالا و

ص: ۹۶

پـایین نرود که به تعبیر قرآن این همان خسـران مبین و ضـرر کامل است.(۱) وقتی توانستیم به آن درجه از بصـیرت برسـیم که مصـیبت هـای وارده بر اولیـاء الهی را مصـیبت خودمـان محسوب کنیم، دیگر بالاـ و پـایین رفتن عوامل زودگـذر دنیا، غم ها و شادی های ما را تعیین نمی کنند، گفت:

گرچه

در خشکی هزاران رنگ هاست

ماهیان

را با یبوست جنگ هاست

این

جهان خود حبس جان های شماست

هین

روید آن سو که صحرای شماست

این

جهان محدود وآن خود بی حد است

نقش

و صورت پیش آن معنی سد است

بنای ما براین است که از این دنیا درآییم و به دنیای محمّد و آل محمّد صلی الله علیه و آله وارد شویم و نور حسین علیه السلام راهنما و عامل

۱- قرآن در سوره ی حج، آیه ی ۱۱ می فرمایـد: «وَمِنَ النَّاسِ مَن يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انقَلَبَ عَلَى وَجْهِهِ خَسِرَ الـدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ»؛ و از مردم کسانی هسـتند که خـدا را فقط در حـدّ حرف می پرستند، پس اگر خیری به آن هـا برسـد بـدان اطمینـان یابنـد و چون بلاـیی به آن ها رسـد روی برتابنـد، در دنیا و آخرت در خسران اند، این است همان خسران آشکار.

جهت دهی خوبی است. در همان راستا که شرایط را جهت طرح عالی ترین تقاضاها مناسب دیدید اظهار می دارید:

}اللَّهُمَّ اجْعَلْنِی فِی مَقَامِی هَذَا مِمَّنْ تَنَالُهُ مِنْکَ صَلَوَاتٌ وَ رَحْمَهٌ وَ مَغْفِرَهٌ{

خدایا! در این مقام، که مصیبت شهادت امام علیه السلام بر جانم نشسته، مرا جزء کسانی قرار ده که از طرف تو صلوات و رحمت و مغفرت دریافت کرده اند.

اظهار می دارید: «اللَّهُمَّ اجْعَلْنِی فِی مَقَامِی هَـذَا»؛ خدایا در مقامی این چنین، یعنی مقامی که از طریق زیارت عاشورا به زیارت حضرت سیدالشهداء علیه السلام نایل شده ام و خود را در پرتو یگانگی با آن حضرت قرار داده ام، در مقام برائت از دشمنان امام حسین علیه السلام و عشق و محبّت به سلطان عشق و یارانش، در مقامی که مقام زندگی واقعی است، مرا شامل صلوات و رحمت و مغفرت خود قرار ده. اگر این زیارت و عزاداری شرایط قابلیت چنین صلوات و رحمت و مغفرتی را فراهم نمی کرد، چنین تقاضایی، تقاضای بیهوده ای بود. پس معلوم است در شرایطی قرار گرفته اید که امکان صلوات و رحمت و مغفرت الهی بر جانتان فراهم است و بر این اساس اظهار چنین تقاضای مهمی را به ما آموخته اند، از طریق این تقاضا از خدا می خواهی تا همه ی نیکی ها را به طور یک جا به شما عطا کند.

از خدا تقاضا می کنی! هم صلواتی که بر پیامبر خودت می فرستی، بر جان من بِوَزان، تا جان من بهار شود و هم رحمتت را که بر هستی سرازیر می داری، بر جان من بریز، تا جانم شکوفا گردد و با اتّصال به نور ربوبیت تو سرمست گردد، هم مغفرتت را بر من بیفشان تا موانع اتّصال به مقام قربت رفع گردد.

بزرگ ترین تقاضا

بعد از این فراز از دعا که جانتان آمادگی کامل پیدا می کند، در فراز بعدی به خود اجازه می دهید که عظیم ترین تقاضا را بر زبان آورید، بالاترین تقاضایی که ممکن است یک بشر از خدای خود داشته باشد. خدایا، پروردگارا، تمام وجود ما را ذوب گردان و این دعا را در حقّ مان مستجاب بفرما. و آن تقاضا این است که:

}اللَّهُمَّ اجْعَلْ مَحْيَايَ مَحْيَا مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ مَمَاتِي مَمَاتَ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ {

خدایا! حیات و مرگ مرا همچون حیات و مرگ محمّد صلی الله علیه و آله و آل او قرار بده.

مگر نه این که انسان وقتی به مقصد می رسد که همه ی ابعاد وجودش از نقص رسته باشد؟ و مگر انسانِ معصوم در شعفِ

بی نقصی و در طراوتِ اُنس با خدا در همه ی ابعاد وجودی اش به سر نمی برد؟ مگر محمّد و آل محمّد صلی الله علیه و آله معصوم نیستند؟ حال ملاحظه کنید چه تقاضای بزرگی را از دریچه ی زیارت عاشورا، با خدا در میان می گذارید. از خدا می خواهید آن طور که انسان های کامل بدون هر حجابی با تو به سر می برند و زندگی خود را می گذرانند شما هم زندگی را بگذرانید و آن طور که امام معصوم به مرگ نظر دارد و با مرگ روبرو می شود، شما هم بر مرگ نظر کنید و با آن روبه رو شوید و از دریچه ی مرگ به سوی ابدیتی بس نورانی سیر کنید. در یک کلمه در این فراز طالب عبودیت محض شده اید، زیرا همه ی حقیقت انسان، همین عبودیت است که منجر به تجلی ربوبیت کامل حق بر قلب ها می گردد. مقام زائر حسین علیه السلام چه اندازه ارزشمند است که می تواند عالی ترین مقام ممکن را از خداوند تقاضا کند، تمام زیارت عاشورا برای رساندن زائر امام حسین علیه السلام است به چنین مقامی. کدام تقاضا و آرمان بالاتر از این می تواند باشد که زندگی و مرگ انسان، در فضای زندگی و مرگ بزرگ ترین انسان های هستی قرار گیرد؟ اگر بدانیم انسان های عادی در چه دنیای تنگی زندگی می کنند و اگر بدانیم در این دنیای تنگ دست و پا زدن چقدر آزار دهنده است و اگر بدانیم آنگاه که زندگی از وَهْم ها و خیالات آزاد

شـد چقـدر شـيرين و گسترده است و اگر بـدانيم زنـدگى در افقى كه معصوم در آن افق زنـدگى مى كنـد چه اندازه روح افزا است و چه اندازه آزادى از خود و از هوس ها را به دنبال دارد، لحظه اى از اين دعا غافل نمى شويم.

انسان هاى معمولى با ارزش هاى پيرايه اى و غير واقعى براى خود عالَم مخصوصـى ساخته انـد و در آن زنـدگى مى كننـد كه هيـچ نورى از حقـايق غيبى بر جانشان نمى تابـد و راهى به عالم گسترده ى غيب و معنويت به سوى آن ها گشوده نمى شود و همه بـا سـايه هـاى ذهنى خود مـأنوس انـد و همين امر موجب مى شود تا رابطه شان با حقيقت قطع شود و در اين حال به جاى رابطه داشـتن با يك زنـدگى واقعى، با سايه ى زنـدگى رابطه برقرار مى كننـد و در واقع در سـرابِ زندگى مى دَوند و هر چه بيشتر از اصل خويش فاصـله مى گيرنـد، تا آن جا كه ديگر با خود حقيقى شان بى ارتباط مى شونـد و همه ى زندگى را خرج سايه هاى زندگى مى كنند و ديگر هيچ، و در انتها وامانده و خسته، زندگى را تمام مى كنند، گفت:

جان

همه روز از لگدمال خيال

وز

زيان و سود و زبيمِ زوال

نِى

صفا مى ماندش نِى لطف وفَر

نِى

به سوى آسمان راه سفر

زندگى انسان هاى معصوم درست برعكس، آنقدر كه آن ها در آسمان معنويت زندگى مى كنند در زمين تنگ و تاريك به

سر نمی برنـد و ما در زیارت عاشورا از خـدا زنـدگی و مرگی هماننـد زنـدگی و مرگ معصومین را می خواهیم تا در واقع از اضمحلال و روزمرّگی ها رها شویم. آنقدر افق این فراز از زیارت بلند است که هیچ تقاضایی را نمی توان همطراز آن دانست فقط می توان گفت: خدایا خودت جرعه ای از مزه ی زندگی معصومین را بر جان ما بچشان تا از خاک برآییم و به افلاک در آییم.

غم غربت

پس از طرح آن تقاضای بزرگ، غم غربت خود را در روزگاری که در آن به سـر می برید با خدای خود در میان می گذارید و عرضه می دارید:

}اللَّهُمَّ إِنَّ هَـذَا یَوْمٌ تَبَرَّکَتْ بِهِ بَنُو أُمَیَّهَ وَ ابْنُ آکِلَهِ الْأَکْبَادِ اللَّعِینُ ابْنُ اللَّعِینِ عَلَی لِسَانِکَ وَ لِسَانِ نَبِیِّکَ صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ وَ آلِهِ فِی کُلِّ مَوْطِنٍ وَ مَوْقِفٍ وَقَفَ فِیهِ نَبِیُّکَ صَلَّی اللَّهُ عَلَیْهِ وَ آلِهِ{

خدایا روز عاشورا را مبارک شمردند، بنی امیه و فرزند هند جگرخوار که ملعون است بر زبان تو و زبان پیامبر تو در هر

موطن و موقفی که در آن ایستاده پیامبر تو که صلوات خدا بر او و بر آل او باد.(۱)

خدایا امروز و امروزه روزگاری شده که بنی امیه و فرزندان هند جگرخوار به جهت آن که فرزند پیامبرشان را شهید کردند جشن می گیرند. خدایا دنیای آن ها دنیایی است که کشتن امام معصوم را وسیله ی حفظ حیات و دنیای خود می دانند. اینان قومی هستند که همواره مورد لعن خدا و رسول خدا صلی الله علیه و آله بوده اند.

ملاحظه فرمائید که در زیارت عاشورا بنابراین است که چهره ی نفاق بنی امیه رسوا شود نه این که تقابل بین شیعه و سنی شکل گیرد. البته نقش بنی امیه در ایجاد تقابل اهل سنت با شیعه را نیز نباید نادیده گرفت، آن ها سعی کردند مبارزه ی خود با امامان معصوم علیهم السلام را به مبارزه ی اهل سنت با امامان و شیعیان تبدیل نمایند. همین کاری که امروزه وهّابیون انجام می دهند.

از آن جایی که در بینش اسلامِ ناب «کُلُّ یوْمٍ عاشُورا وَ کُلُّ اَرْضٍ کَرْبَلا»؛ است و شعار ما شیعیان در طول تاریخ بعد از

۱- آکلهالاکباد، هند مادر معاویه است، چون در جنگ اُحد وقتی حضرت حمزه را شهید کردند، جگر آن حضرت را در آورد و در دهان گذاشت.

کربلا چنین بوده، با اظهار این فراز از زیارت، متوجه جبهه های باطلِ زمانه ی خود می شویم که چگونه یزیـدیان بر باطل خود تأکیـد می کننـد و حق و حقیقت را به مسلخ می برنـد، بر همین اسـاس بزرگان دین همواره زیارت عاشورا می خواندنـد تا از حرامیان روزگار خود غافل نگردنـد. تا مهـدی امت عجل الله تعالی فرجه ظهور نفرمایـد هر روز برای ما روز عاشورا است و از ظلمی که توسط استکبار جهانی بر حق و حقیقت روا داشته می شود غافل نخواهیم ماند.

بزرگان دین همواره با زیارت عاشورا مأنوس بودنـد تا همیشه خود را در جبهه ی کربلاییان به فرمانـدهی حضـرت امام حسـین علیه السلام حفظ کنند، چون متوجه بودند و هستند که این جبهه تا قیام قیامت گشوده است. مگر امروز ستمگران در هر لباسی و به شـکل های مختلف با اسـلام ناب در جنگ و ستیز نیسـتند؟ شعار «کُلُّ یوْمٍ عاشُورا وَ کُلُّ اَرْضٍ کَرْبَلا»؛ می خواهد بگوید: روح خود را برای همیشه با فرهنگ اصـحاب کربلا متحـد نگه دار تا شور اصـحاب حسـین علیه السـلام در جانت زنده بماند و لحظه ای از وفاداری به حقیقت غافل نمانی. مضافاً این که متـذکر می شویـد جبهه ی یزیـدیان به جهت لعنت دائمی که خدا و رسول خدا صلی الله علیه و آله بر آن می کنند هرگز سر به سلامت نمی برد و

لذا

با تکرار این فراز از بی تفاوتی نسبت به حق و باطل - که هلاکت بزرگی است - خود را نجات می دهیم.

با امید به این که تلاش های جبهه ی باطل به جهت لعنت خداوند، به هیچ نتیجه ای نمی رسد، خود را در این لعنت ها شریک می نمائید و تقاضا می کنید:

}اللَّهُمَّ الْعَنْ أَبَا سُفْيَانَ وَ مُعَاوِيَةَ وَ يَزِيدَ بْنَ مُعَاوِيَةَ عَلَيْهِمْ مِنْكَ اللَّعْنَةُ أَبَدَ الْآبِدِينَ {

خدایا بر اباسفیان و فرزند او یعنی معاویه و یزید فرزند معاویه لعنت و دوری از رحمتت را جاری فرما. لعنتی از جانب تو تا ابد بر آن ها باد. تا همیشه سنّت یزید در عالَم رسوا و مطرود باشد و هرگز تنفّر ما نسبت به آن سنّتِ سوء و سیاه فرو ننشیند.

إن شاءالله عزیزان متوجه هستند که نقش این لعنت ها در جهت دهی قلب بسیار مهم است و موجب طهارت آن از گرایش هایی می شود که در نفس امّاره ی انسانی نهفته است. در راستای شکایت از غربت حق اظهار می دارید:

}وَ هَذَا يَوْمٌ فَرِحَتْ بِهِ آلُ زِيَادٍ وَ آلُ مَرْوَانَ بِقَتْلِهِمُ الْحُسَيْنَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ {

ص: ۱۰۵

خداوندا: این روز، روزی است که آل زیاد و آل مروان به جهت قتل حسین علیه السلام شادی می کنند.

با غفلت از غدیر و عدم رشد معنوی جامعه، احزاب و گروه هایی با آن درجه از شقاوت و پستی شکل گرفتند که به قتل امام حسین علیه السلام با آن همه صفا و بزرگی و صداقت و ایمان، خوشحال شدند. چقدر باید جامعه از مرزهای انسانیت دور شده باشد که در درون آن جامعه گروه هایی شکل بگیرند که با قتل چنین انسانی که نمایشگاه فضایل بود، خوشحال شوند. الهی! از عمق وجودم از تو تقاضا می کنم جبهه ی ما را از آن ها جدا کن و جان ما را به تنفّر و دوری محض نسبت به این طایفه ها و جریان ها تبدیل فرما و در این راستا اظهار می دارید:

}اللَّهُمَّ فَضَاعِفْ عَلَيْهِمُ اللَّعْنَ مِنْكَ وَ الْعَذَابَ{

خدایا! پس لعنت و عذاب خود را بر آن ها بیش از پیش بیفزا.

الهی سراسر قلب من از انسان های خبیث، پرکینه است. پس خدایا لعنت و عذاب خود را بر آن ها بیشتر کن، تا حجاب های بین من و تو رفع گردد و امورم اصلاح شود، زیرا هر پیامبری چون به مشکلی برخورد می کرد با لعنت کردن بر یزید و قاتلان امام حسین علیه السلام مشکل خود را رفع می نمود. از جمله

حضرت آدم علیه السلام چهار بار یزید را لعنت کرد و حوّا را در عرفات یافت(۱)

و نوح نیز چهار بار یزید را لعنت کرد و کشتی او از موانع گذشت و به راه خود ادامه داد.(۲)

امروز نیز جوامع اسلامی در صورتی از موانع خود عبور می کنند که تنفر خود را از دشمنان بشریت اعلام نمایند و جهت خود را متوجه کمالاتی نمایند که اهل البیت علیه السلام متذکر آن هستند.

مدیریت حُبّ و بغض

حال که در مقابل خوشحالی آن ها به جهت شهادت حضرت سیدالشهداء علیه السلام از خداوند برای آن ها تقاضای لعنت نمودید در ادامه اظهار می دارید:

}اللَّهُمَّ إِنِّی أَتَقَرَّبُ إِلَیْکَ فِی هَـذَا الْیَوْمِ وَ فِی مَوْقِفِی هَذَا وَ أَیَّامِ حَیَاتِی بِالْبَرَائَهِ مِنْهُمْ وَ اللَّعْنَهِ عَلَیْهِمْ وَ بِالْمُوَالاهِ لِنَبِیِّکَ وَ آلِ نَبِیِّکَ عَلَیْهِ وَ عَلَیْهِمُ السَّلامُ{

۱- «بحارالانوار»، ج ۴۴، ص ۲۴۳.

۲- «بحارالانوار»، ج ۴۴، ص ۲۴۳.

خدایا! من به سوی تو در این روز و در این موقف و شرایط، از طریق دوری و برائت و لعنت بر قاتلان حسین علیه السلام و از طریق محبت به پیامبر و آل او علیهم السلام، تقرب می جویم.

در این فراز، برائت و لعنت بر قاتلان حسین علیه السلام را از یک طرف و محبّت و مودّت بر پیامبر و آل او را از طرف دیگر، وسیله ی تقرّب خود به خدا قرار می دهید. چون از طریق چنین برائت ها و مودت ها شخصیت خود را به تعادل می رسانید تا معلوم شود محبت خود را در کجا قرار دهید و غضب خود را به کدام طرف هدایت کنید، زیرا که دینداری کامل در مدیریت حبّ و بغض حاصل می شود. چنانچه حضرت باقر فرمودند: «هَلِ الدِّینُ إِلَّا الْحُبُّ وَ الْبُغْضُ»؛(1) آیا دین و دینداری جز حُبّ و بغض است؟ وقتی این نکته به خوبی روشن شد معنی و مقصدِ صد لعن و صد سلام روشن می شود و إن شاءالله با انجام آن لعنت ها و سلام ها بهره، بلکه بهره ها به دست می آورید و از تکرار آن خسته نمی شوید. زیرا از آن طریق دینداری خود را در تعادل قرار داده اید و سیرِ لازم را در خود محقق نموده اید، کسی خسته می شود که این امور را تکراری ببیند، ولی اگر هر بار با لعنت به دشمنان بهترین انسان ها و یا با

۱- «بحارالأنوار»، ج ۶۵، ص: ۶۳.

سلام بر آن انسان های بزرگ، خود را در حال و احوال جدیدی قرار دادید دیگر خستگی به سراغ شما نمی آید، زیرا:

ملالی

نیست ماهی را ز دریا

که

بی دریا خود او خرّم نباشد

پس صد مرتبه می گویی:

}اللَّهُمَّ الْعَنْ أَوَّلَ ظَالِمٍ ظَلَمَ حَقَّ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ آخِرَ تَابِعٍ لَهُ عَلَى ذَلِكَ اللَّهُمَّ الْعَنِ الْعِصَابَةَ الَّتِي جَاهَدَتِ الْحُسَيْنَ وَ شَايَعَتْ وَ بَايَعَتْ وَ تَابَعَتْ عَلَى قَتْلِهِ اللَّهُمَّ الْعَنْهُمْ جَمِيعا{

خدایا! لعنت کن و از رحمت خودت دور گردان اولین متجاوز به حقِّ محمّد و آل او را و آخرین کسی که متابعت کرده اولین ظالم را بر ظلم. خدایا! لعنت کن طایفه ای را که با حسین علیه السلام به سر جنگ برآمدند و همراهی و بیعت و متابعت بر قتل او کردند. خدایا! بر همه ی این جبهه لعنت بفرست.

به حضرت صادق علیه السلامگفته شد؛ «إِنَّ فُلَاناً یُوَالِیکُمْ إِلَّا أَنَّهُ یَضْعُفُ عَنِ الْبَرَاءَهِ مِنْ عَدُوِّکُمْ فَقَالَ هَیْهَاتَ کَذَبَ مَنِ ادَّعَى مَحَبَّتَنَا وَ لَمْ یَتَبَرَّأْ مِنْ عَدُوِّنَا »؛(۱) فلان کس به شما ارادت و

۱- «بحار الأنوار»، ج ۲۷، ص: ۵۸.

محبّت دارد ولی نسبت به برائت از دشمنان شما ضعف از خود نشان می دهد. حضرت فرمودند: هیهات! دروغ می گوید کسی که ادعای محبّت ما را داشته باشد و از دشمنان ما تبرّی نجوید.

ملاحظه فرمائید که در «صد لعن و صد سلام» ابتدا لعنت قرار دارد. زیرا تا قلب از توجّه به غیر، پاک نگردد جای توجّه و محبّت به معصوم نخواهد شد. عمده آن است که روشن شود این «صد لعن و صد سلام» یک نوع ریاضت بزرگ قلبی است و قلب را به مراتب عالی می رساند. باید قلب را روی آن متمرکز کنیم و آن را متوجه تنفّر به سوی اولین جبهه ی ظلمی بنماییم که نگذاشت فرهنگ اهل بیت علیه السلام در زندگی مردم جاری شود، و مردم از طریق انسان هایی که واسطه ی فیض بین خدا و خلق بودند به زندگی معنوی کاملی دست یابند. شرط رجوع به حق کناره گیری از باطل است، در این فراز، قلب در بغض بر عصبیتی قرار می گیرد که مقابل امام حسین علیه السلام با آن همه صفا و ایمان و آزاد منشی ایستاد و بر آن عصبیتی که شرایط قتل حسین علیه السلام را فراهم کرد لعنت می کنی و با تمام وجود از آن ها متنفّر می گردی. و در آخر همه ی اراده ها را یک اراده کرده و از عمق جان می گویی: «اللَّهُمَّ الْعَنْهُمْ جَمِیعا»؛ خدایا! بر همه ی ابعاد جبهه ی مقابل حسین علیه السلام لعنت فرست، چه آن هایی که به طور مستقیم به خاندان پیامبرت ظلم کردند و

مردم را از فرهنگ زلال اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام محروم نمودند، و چه آن گروه هایی که تحمل حاکمیت امامان معصوم علیهم السلام را بر جامعه نداشتند.

لعنت های جان بخش

دلی که نسبت به دشمنان اهل بیت علیهم السلام غضب خود را شکل نداده، هنوز دل نشده، و هنوز زنده نگشته است و آن غضب با تکرار لعنت ها احیا می شود. فرمودند لعنت ها را صد بار تکرار کنید تا قلب در آن رابطه استحکام لازم را پیدا کند و چون یک نوعِ عبادت محسوب می شود و در عبادت، انسان باید قلب خود را در صحنه بیاورد تا آن قلب جهت بگیرد. با فکر نمی شود عبادت کرد، باید قلب در صحنه باشد، به عبارت دیگر باید خود را خرج کنید و با این قصد فرمودند آن قسمت را صد بار تکرار کنید تا به طمأنینه ی لازم برسید و زمینه ی تجلی نفحات الهی بر جانتان فراهم شود.

بعضی ها سریعاً نمازشان را می خوانند و می روند گوشه ای می نشینند و به دیوار تکیه می دهند. این ها چون عبادت را یک عمل می دانند و نه یک سِیر که باید آن را با استمرار و آرامش به دست بیاورند، آن عمل را سریعاً انجام می دهند و لذا بهره ی کافی از نماز خود نمی برند. اگر حق زیارت عاشورا درست ادا

شود انسان طوری با نور حضرت مأنوس می گردد که «آنچه اندر وَهم ناید آن شود» (إن شاءالله). آن بزرگان بزرگ که خیلی هم در زندگی شان کار داشتند و هر دقیقه ی عمرشان برای مردم مفید بود، از این زیارت دست نمی کشیدند. خدایا! با لطف و کرم خودت رزق ما را بهره مندی کامل از زیارت عاشورا قرار بده.

وقتی خود امامان معصوم علیهم السلام به ما یاد دادند که از خدا بخواهیم «رَزَقَنِی الْبَرَائَهَ»؛ رزق ما را برائت از قاتلان امام حسین علیه السلام قرار دهد، پس از طریق «صد لعن» باید رزق خاصی نصیب خود کنیم و آن را عامل سیر و سلوک خود گردانیم. در حدیث قدسی روایت شده: «أَنَّ مُوسَی علیه السلام قَالَ یَا رَبِّ أَخْبِرْنِی عَنْ آیَهِ رِضَاکَ مِنْ عَبْدِکَ فَأَوْحَی اللَّهُ إِلَیْهِ إِذَا رَأَیْتَ نَفْسَکَ تُحِبُّ الْمَسَاکِینَ وَ تُبْغِضُ الْجَبَّارِینَ فَذَلِکَ آیَهُ رِضَایَ»؛(۱) حضرت موسی علیه السلام گفت: ای پروردگار! به من خبر ده از نشانه ی رضای از بنده ات، پس خداوند به او وحی کرد؛ آن گاه که نفس خود را در حال محبّت به مساکین و بغض بر ستمگران یافتی، آن را نشانه ی رضایت من بدان. پس باید از

۱- «بحارالأنوار»، ج ۶۷ ، ص ۲۷.

طریق ایجاد تنفّر در قلب مان از ستمگران و ایجاد محبّت به اباعبدالله علیه السلام، مقام رضای الهی را برای خود فراهم کنیم.

ملاحظه بفرمائید که چگونه قلب انسان با تنفّر بر متجاوزینِ به استوانه های هدایت بشری جهت می گیرد و در آخر هم گروهی را لعنت کردید که به ظاهر خود را دین دار می دانند ولی به جنایتی دست می زنند که معلوم نیست کافران چنین اجازه ای به خود بدهند. چون این ها با پشتوانه ی برداشت غلطی که از دین داشتند گمان می کردند عمل آن ها حق است و لذا دین را وسیله ی پنهان کردن کفر خود قرار می دادند. عمر سعد«لعنت الله علیه» در روز عاشورا به لشکرش می گوید: «یَا خَیْلَ اللَّهِ ارْکَبِی وَ بِالْجَنَّهِ أَبْشِرِی»؛(۱)

«ای لشکر خدا! سوار شوید و حمله کنید و بهشت بشارت باد بر شما!» چنانچه حضرت امام سجاد علیه السلام در این رابطه می فرمایند:«لَا یَوْمَ کَیَوْمِ الْحُسَیْنِ علیه السلام ازْدَلَفَ عَلَیْهِ ثَلَاثُونَ أَلْفَ رَجُلٍ یَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّهِ کُلٌّ یَتَقَرَّبُ إِلَی اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ بِدَمِهِ وَ هُوَ بِاللَّهِ یُذَکِّرُهُمْ فَلَا یَتَّعِظُونَ حَتَّی قَتَلُوهُ بَغْیاً وَ ظُلْماً وَ عُدْوَاناً»؛(۲)

روزی چون روز حسین علیه السلام نباشد، سی هزار مرد که گمان می کردند از این امت اند دور او

۱- «بحارالأنوار»، ج ۴۴، ص ۳۹۱.

۲- أمالی الصدوق، ص ۴۶۲.

را گرفتنـد و هر کدام به کشـتن او به خدا تقرب می جست و او به آن ها خدا را یادآور می شد ولی پند نمی گرفتند تا او را به ستم و ظلم و عدوان کشتند.

قلب ما باید از این دینداریِ کور فاصـله بگیرد و تنفّر از این نوع انحراف را در خود جدّی بداند تا رویکرد صـحیحی نسبت به دین در او ایجاد شود و نقش و جایگاه اهل البیت علیهم السلام در هدایت مسلمین را به خوبی درک کند.

ملاقاتی روحانی

پس از لعنت بر ناپاکانِ تاریخ و طهارت قلب از هر گونه گرایشـی به سـیره ی آنان، جهت قلب را به سوی پاکان می اندازید و سلام بر آن هـا را شـروع می کنیـد. این سـلام که یـک نوع ملاقـات روحی است، برای روح بسـیار نشاط آور است و به واقع شرایط تجلیات انوار روحانی اولیاء را بر قلبِ سـلام کننـده فراهم می کند، می خواهید از طریق سـلام به آن حضـرت یک نوع اُنسِ خاصـی را بـا آن حضـرت برقرار کنیـد. بـا سـلام به ایشان آن اُنس شـروع می شود و با همـدردی با آن حضـرت، اُنس و یگانگی و اتحادِ روحی ادامه می یابد. عرض می کنید:

}السَّلامُ عَلَیْکَ یَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ وَ عَلَی الْأَرْوَاحِ الَّتِی حَلَّتْ بِفِنَائِکَ عَلَیْکَ مِنِّی سَلامُ

اللَّهِ أَبَدا مَا بَقِيتُ وَ بَقِيَ اللَّيْلُ وَ النَّهَارُ وَ لا جَعَلَهُ اللَّهُ آخِرَ الْعَهْدِ مِنِّی لِزِیَارَتِکُمْ السَّلامُ عَلَی الْحُسَیْنِ وَ عَلَی عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ وَ عَلَی أَوْلادِ الْحُسَیْنِ وَ عَلَی أَصْحَابِ الْحُسَیْنِ {

سلامی از عمق جان بر شما ای اباعبدالله، ای پدر روحانی بندگان خدا و سلام بر روح های پاکی که در ساحت و بارگاه معنوی شما فرود آمدند، سلام خدا از طریق من تا من باقی ام و تا شب و روز باقی است، بر شما باد و هرگز این سلام و زیارت و ارادت بر شما را خداوند آخرین زیارت من قرار ندهد، سلام بر حسین علیه السلام و بر علی بن الحسین و بر فرزندان و بر اصحاب او.

ملاحظه کنید بین زائرِ آن حضرت با آن حضرت از طریق این سلام چه دلدادگی در میان می آید. انسان بتواند با امامش این گونه معاشقه و مراوده کند، چه توفیق بزرگی برای قلب او پیش آمده است به خصوص وقتی این سلام و ملاقاتِ روحانی را صد بار با تمام وجود بر امام و فرزندان و اصحاب آن حضرت به میان آورد، قلب در چنین شرایطی به نهایت کمال خود دست می یابد.

ص: ۱۱۵

عرضه داشتید: «عَلَيْکَ مِنِّی سَلامُ اللَّهِ»؛ سلام خدا از جانب من بر شما باد، تا از طریق سلامی که خداوند بر آن حضرت دارد ما نیز بر آن حضرت سلام کرده باشیم، هم یک قدم به خدا نزدیک تر شویم و هم بهترین سلام را بر مولایمان حسین علیه السلام فرستاده باشیم.

بهترین راه اصلاح نفس

زیارت امام حسین علیه السلام را با این صد لعن و صد سلام ادامه می دهیم و تمام تلاشمان باید این باشد که با مراقبت کامل، قلب را کنترل کنیم و سعی نمائیم سیر قلبی مان در آن تنفّر و این مودّت حفظ شود. با این الفاظ شروع می کنید تا آن احوال که دنبالش هستید به دست آید و آرام آرام چشم دل به لطف الهی گشوده شود، همان طور که چشمه ی اشک برای اباعبدالله علیه السلام گشوده می شود. چشمی که برای حضرت اشک بریزد، چشم با برکتی است و در سیر الی الله بسیار به کار می آید، این همه تأکید بر گریه برای اباعبدالله علیه السلام برای به کمال رساندن مؤمنین است.

ص: ۱۱۶

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: «اَلا وَ صَلَّی اللّهُ عَلَی الْباکینَ عَلَی الْحُسَین علیه السلام وَ رَحْمَهً وَ شَفَقَهً»؛(۱) یعنی سلام و رحمت و شفقت خدا بر کسانی که بر حسین علیه السلام گریه می کنند. گریه برای آن حضرت نه تنها در دنیا موجب رحمت و لطف پروردگار می شود، بلکه در آن دنیا که دنیای اَبَد ماست و بسیار به دستگیری نیاز داریم، به کمک ما می آید. چنانچه امام صادق علیه السلام می فرمایند: «مَا عَیْنٌ أَحَبَّ إِلَی اللَّهِ وَ لَا عَبْرَهٌ مِنْ عَیْنٍ بَکَتْ وَ دَمَعَتْ عَلَیْهِ وَ مَا مِنْ بَاکٍ یَبْکِیهِ إِلَّا وَ قَدْ وَصَلَ فَاطِمَهَ وَ أَسْعَدَهَا عَلَیْهِ- وَ وَصَلَ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَ أَدَّی حَقَّنَا- وَ مَا مِنْ عَبْدٍ یُحْشَرُ إِلَّا وَ عَیْنَاهُ بَاکِیَهٌ- إِلَّا الْبَاکِینَ عَلَی جَدِّی فَإِنَّهُ یُحْشَرُ وَ عَیْنُهُ قَرِیرَهٌ- وَ الْبِشَارَهُ تَلْقَاهُ وَ السُّرُورُ عَلَی وَجْهِهِ- وَ الْخَلْقُ فِی الْفَزَعِ وَ هُمْ آمِنُون»؛(۲) هیچ چیزی از چشمی که برای حسین علیه السلام گریه کند و اشکی که برای امام حسین علیه السلام بریزد نزد خدا محبوب تر نخواهد بود. هیچ کسی برای امام حسین علیه السلام گریه نمی کند مگر این که به فاطمه علیها السلام و به پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله خواهد رسید و حق ما را ادا خواهد کرد. هر بنده ای فردای قیامت محشور شود چشمانش گریان است مگر آن چشم که

۱- «بحارالانوار»، ج ۴۴، ص ۳۰۴.

۲- «بحارالأنوار»، ج ۴۵، ص ۲۰۷.

برای جدم حسین علیه السلام گریان باشد. زیرا او در حالی محشور می شود که چشمش روشن است. بشارتی به او داده می شود و آثار سرور در صورتش نمایان می باشد.مردم در آن روز دچار جزع و فزع هستند غیر از گریه کنندگان بر امام حسین علیه السلام که در امان خواهند بود.

معلوم است که اشک بر حسین علیه السلام چشم دل را نیز می گشاید و رابطه ی جان انسان را با حقایق غیبی فراهم می کند و از فضای نفاق آلودی که اهل دنیا فراهم می کنند، می رهد.

امیرالمؤمنین علیه السلام مرحبِ خیبری را با آهن کُشتند و با اشک هایشان در دل شب در نخلستان های مدینه همه ی میّت هایشان را میراندند، همچنان که با سکوتشان همه ی دشمنانشان را نابود کردند. یعنی با آه و اشک است که می توان اخلاق رذیله را دفع کرد و این جاست که اثر گریه برای امام حسین علیه السلام در رابطه با اصلاح جان برای ما معلوم می شود. البته گریه برای آن حضرت نیاز به تزکیه ی اولیه دارد تا قلب طهارتی پیدا کند و احساس یگانگی با آن حضرت در انسان ایجاد شود. ابتدا باید از سر معرفت به مقام آن حضرت و محبت به آن حضرت کار را شروع کرد تا دل متوجه شود مطلوب و محبوب او حضرت سیدالشهداء علیه السلام است، در آن صورت دیگر با توجه به مصائب آن حضرت نمی تواند قرار

بگیرد و برای اُنس بیشتر با آن حضرت و برای شعله ور کردن عشق به حسین علیه السلام به راحتی رذایل اخلاقی خود را زیر پا می گذارد و لذا اگر می خواهید کبر و حسد و نفاق را در خود از بین ببرید، بدانید سریع ترین راه، گریه برای اباعبدالله علیه السلام است. امیرالمؤمنین علیه السلام عَمْربْنِ عَبْدِوَدْ را با شمشیر کُشتند، ولی نظرشان برای اصلاح خود به اسلحه ی گریه است و لذا در دعای کمیل به خدا اظهار می دارند: «اِرْحَمْ مَنْ رَأْسُ مَالِهِ الرَّجاءُ وَ سِلاحُهُ الْبُکاء»؛ ای خدا به کسی رحم کن که سرمایه اش امید به رحمت تو، و اسلحه اش گریه است. یعنی گریه یکی از عوامل سرازیر شدن رحمت الهی بر جان ما است. با گریه بر مصیبت های اباعبدالله علیه السلام می توانیم خودمان را آدم کنیم، زیرا از طریق تواضع است که می توان کبر و حسد و سایر رذایل اخلاقی را از بین برد و ظهور کامل تواضعِ در مقابل حق، گریه است و آن هم گریه ای با جهت گیری دقیق که برای امام حسین علیه السلام صورت می گیرد.

چون با سلام بر اباعبدالله علیه السلام قلب جهت گرفت، دیگر نمی خواهد سلام را تمام کند و این صد سلام آنچنان دل را جذب می کند و روح را مملوّ از محبّت به این خاندان می نماید که گویا انسان با همه ی بهشت های عالم مرتبط شده است. چه کسی است که بتواند دل از اُنس با امام حسین علیه السلام و اصحاب

آن حضرت برکَند؟ حتماً داستان مکالمه ی حضرت موسی علیه السلام را با خدا می دانید، که حضرت همچنان دلشان می خواست آن مکالمه را ادامه دهند و دنبال بهانه بودند که مکالمه قطع نشود. خدا از حضرت پرسید: آنچه در دست داری چیست؟ گفت: این عصای من است: «قَالَ هِیَ عَصایَ». بعد حضرت موسی علیه السلام احساس کردند این اندازه حرف زدن کم است، ادامه دادند و گفتند: به آن تکیه می دهم: «أَتَوَکَّأُ عَلَیْهَا»؛(۱) باز حضرت احساس کردند نمی توانند دل بکنند، ادامه می دهند که برای گوسفندانم به وسیله ی آن برگ ها را می ریزم «وَأَهُشُّ بِهَا عَلَی غَنَمِی»؛ باز دل کندن برای حضرت مشکل است. ادامه می دهند «وَلِیَ فِیهَا مَآرِبُ أُخْرَی»؛ خلاصه به وسیله ی این عصا کارهای دیگر هم می کنم. گفت:

همه

عمر بر ندارم سر از این خمار مستی

که

هنوز من نبودم که تو در دلم نشستی

شما هم با سلام بر اباعبدالله علیه السلام به حالی می رسید که به سادگی سلام بر مولایتان را رها نمی کنید و نمی خواهید دل از او بکنید و به چیز دیگر دل بسپارید می گویی:

۱- سوره ی طه، آیه ی ۱۸.

}السَّلامُ عَلَی الْحُسَیْنِ وَ عَلَی عَلِیِّ بْنِ الْحُسَیْنِ وَ عَلَی أَوْلادِ الْحُسَیْنِ وَ عَلَی أَصْحَابِ الْحُسَیْنِ {

سلام بر حسین و بر علی بن الحسین(۱)

و بر اولاد حسین و بر اصحاب حسین علیهم السلام. در این فراز نه تنها بر اهل البیت حضرت سلام می کنید، به اصحاب امام نیز سلام می کنید و از طریق این سلام از اُنس روحانی لازم بهره مند می گردید، اصحابی مثل حبیب بن مظاهر و با توجه به این که این زیارت را امام معصوم خوانده اند، نشان می دهد آن قدر مقام اصحاب امام حسین علیه السلام بالا است که ائمه علیهم السلام نیز به آن ها سلام می فرستند. چون همه ی اصحاب ذوب در حسین علیه السلام شدند و از خود فانی و به آن حضرت باقی گشتند.

عجیب است که بعد از سلام بر اصحاب کربلا دوباره لعنت بر قاتلان آن ها به میان می آید، گویا هنوز دل در جهت تنفّر از قاتلان حسین کامل نشده و سراسر وجود ما دوری از سیره و

۱- علی بن الحسین اسم سه نفر از فرزندان سیدالشهداء علیه السلام است، یکی حضرت سیدالساجدین علیه السلام و دیگری حضرت علی اکبر علیه السلام سوم علی اصغر علیه السلام. به احتمال زیاد در این زیارت مراد علی اکبرِ شهید است، چون زیارت مخصوص شهدای رکاب حضرت سیدالشهداء علیه السلام در میان است.

صفت آن ستمگران را دریافت نکرده تا نزدیکی کامل به امام و اصحاب آن حضرت نصیبش شود. اظهار می دارید:

}اللَّهُمَّ خُصَّ أَنْتَ أَوَّلَ ظَالِمٍ بِاللَّعْنِ مِنِّی وَ ابْدَأْ بِهِ أَوَّلا ثُمَّ الثَّانِیَ وَ الثَّالِثَ وَ الرَّابِعَ اللَّهُمَّ الْعَنْ یَزِیدَ خَامِسا وَ الْعَنْ عُبَیْدَ اللَّهِ بْنَ زِیَادٍ وَ ابْنَ مَرْجَانَهَ وَ عُمَرَ بْنَ سَعْدٍ وَ شِمْرا وَ آلَ أَبِی سُفْیَانَ وَ آلَ زِیَادٍ وَ آلَ مَرْوَانَ إِلَی یَوْمِ الْقِیَامَهِ{

بارالهـا! اول ظـالم را مخصوص فرما به لعنت از طرف من و ابتـدا بفرما لعنت را به او در ابتـدای امر، سـپس دومی را و سومی و آنگاه چهارمی را، و لعن کن یزیـد را به عنوان پنجمینِ آن ها و لعن کن عُبیـدالله فرزنـد زیاد و پـدرش فرزنـد مرجانه را و لعن فرما عمر سعد و شمر را و خاندان ابی سفیان و خاندان زیاد و مروان را تا روز قیامت.

شیـخ طوسـی شـیخ الطـائفه، چهار نفر اولی را که مورد لعن قرار می گیرنـد، به این صورت معرّفی کرده: نفر اول، «قابیل» یعنی اوّلین عامل برادرکُشی تاریخ که بنیاد قتل در دنیا را نهاد و نفر دوم، عاقرِ شتر حضـرت صالح علیه السلام یعنی اولین کسی که آیت بزرگ الهی را نادیده گرفت و او را کُشت، و نفر سوم،

ص: ۱۲۲

قاتل حضرت یحیی علیه السلام یعنی کسی که جسارت یافت پیامبر خدا را به قتل برساند، و نفر چهارم، ابن ملجم قاتل امیرالمؤمنین علیه السلام، اولین کسی که در اسلام دست به ترور وَلِیّ الله زد.(۱)

ملاحظه کنید که هر کدام از اشخاصی که در این لعنت آخری مطرح شده اند نماینده ی یک نوع تفکّر و منش انحرافی هستند و یزید پنجمین آن ها است. باید این طرز فکرها را که هرکدام نماینده ی یک نوع خباثت هستند، بشناسید و از عمق جان بر آن ها لعنت بفرستید تا قلب تان مصفّی شود و همواره مواظب خزیدن این طرز فکرها در روح خود و جامعه ی مؤمنین باشید تا از عشق و محبّت هدایت گرانه ی امام حسین علیه السلام کامل ترین بهره را نصیب خود نمایید.

زیبایی های کربلا

پس از آن که زیارت و ملاقات با حسین علیه السلام را به اینجا رساندید به سجده می روید و اظهار می دارید:

}اللَّهُمَّ لَکَ الْحَمْدُ حَمْدَ الشَّاکِرِینَ لَکَ عَلَی مُصَابِهِمْ الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَی عَظِیمِ رَزِیَّتِی اللَّهُمَّ ارْزُقْنِی شَفَاعَةَ الْحُسَیْنِ یَوْمَ الْوُرُودِ وَ ثَبِّتْ

ص: ۱۲۳

۱- «مجالس المؤمنین»،قاضی نورالله شوشتری، ص ۲۹۱.

لِی قَدَمَ صِدْقٍ عِنْدَکَ مَعَ الْحُسَیْنِ وَ أَصْحَابِ الْحُسَیْنِ الَّذِینَ بَذَلُوا مُهَجَهُمْ دُونَ الْحُسَیْنِ عَلَیْهِ السَّلامُ {

بارالهـا! تو را حمـد، آن هم حمـد آن هایی که شـکرگزاران توانـد بر مصـیبت خودشان، حمـد خـدا را بر مصـیبت بزرگ من. خـدایا! شـفاعت حسـین علیه السـلام را در روز قیـامت روزی من گردان و از برای من قـدم صـدقی را با حسـین علیه السـلام و اصحاب او ثابت کن، همان ها که خون خود را در کنار حسین علیه السلام و برای آن حضرت بذل کردند.

ای خـدایی که در کربلا صـحنه آرایی کردی تا بنـدگی بندگان ناب خود را بنمایانی، تو را سـپاس، آن هم حمد و سـپاس آن هایی که می دانند چگونه بر مصـیبت زدگی شان شاکر باشـند و در شـهادت حسین علیه السلام زیبایی های بزرگ را به تماشا بنشـینند. حمد خدا را به جهت بزرگی مصـیبتم که آنچه بر آن حضرت رفت بر من رفت ولی حمد تو را که حسین علیه السلام چقدر زیبا صـحنه را شـکل داد. خدایا! حاصل این زیارت و یگانگی آن باشد که شـفاعت حسـین علیه السلام را در هنگامه ی ورود به قیامت، قسـمت من بگردانی و قدم صدق و راستی مرا در نزد خودت و همراه حسـین علیه السـلام و اصـحاب او پایدار بداری. همان اصحابی که

خون جگرشان را در کنار حسین علیه السلام نثار و بذل و بخشش کردند.

الله اکبر از این نوعِ نگاه بر حادثه ها. به خصوص نگاه به حادثه ی کربلا! ملاحظه کنید امام حسین علیه السلام به آن صورت شهید شده است، حال به ما آموخته اند که از زیبایی های آن حادثه غافل نمانیم و چون شکرگزاران که در مقابل نعمت ها حمد خدا را فراموش نمی کنند، حمد کنیم، حمد بر عظیم ترین مصیبتی که بر تو وارد شده است. اظهار می داری: خدایا! شاکرینِ درگاهت در هر نعمتی مُنْعِم را می بینند و در مقابل نعمت ها، شکر را فراموش نمی کنند، من نیز تو را در این حادثه حمد می کنم.

حمد در مقابل زیبایی ها و صفات کمال الهی معنی دارد. پس معلوم است شاکرین، این مصیبت را ظهور کمال می بینند و نه یک خسران و ضرر. «الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى عَظِيمِ رَزِيَّتِي»؛ خدایا! رزیه و مصیبت خیلی بزرگ است برای من، ولی حمدْ تو را که با هدایت خود آن را به زیباترین شکل مدیریت کردی و سپاس تو را به جهت این که مرا لیاقت عزاداری اصحاب کربلا عطا فرمودی و مقام سیر و اتّحاد با بزرگ ترین بندگانت را به من مرحمت فرمودی.

ص: ۱۲۵

مقام معیّت با امام حسین علیه السلام

«اللَّهُمَّ ارْزُقْنِی شَفَاعَهَ الْحُسَیْنِ یَوْمَ الْوُرُودِ»؛ خدایا در خاتمه ی این دعا و در حال سجده از تو مقامِ «فنا» می خواهم. یعنی مقام شفاعت و اتّحاد با حسین علیه السلام در هنگام ورود به درگاه ربوبی ات، همراه با سایر اصحاب حسین علیه السلام که به مقام اتّحاد و فنا در مولایشان دست یافتند. «شفع» یعنی جفت، و در شفاعت یک نحوه یگانگی و فنا مطرح است. مقام یگانگی با اصحابی که «الَّذِینَ بَذَلُوا مُهَجَهُمْ دُونَ الْحُسَیْنِ عَلَیْهِ السَّلامُ»؛ خون جگر خود را در کنار حسین علیه السلام بذل نمودند. در حال سجده، در حالتی که هیچ مَنِیتی برای خود نمی شناسی و خودت را خاک کرده ای، متقاضی اتّحاد با مولایت حسین علیه السلام هستی و در طلب این معیت، نظر به اصحاب کربلا دارید که خون جگرشان را – و نه فقط خون بدنشان را- یعنی عمق و نهایت علاقه ی قلبی شان به همه چیز را، نثار مولایشان کردند.

حال که روح و جان را با تنفّر بر طبقات ستم در طول تاریخ، از هر گرایش باطلی پاک نمودید، باز توجّه قلب را به کربلا و حضرت حسین بن علی علیه السلام می اندازید و آن هم در حال سجده که نزدیک ترین شرایط عبد است به رب و بهترین شرایط سیر انسان است به سوی پروردگار، اظهار می دارید:

آنچه بایـد در نهایت بمانـد مَعِیتْ و اتّحاد با حسـین علیه السـلام و اصـحاب اوست. مهم آن است که شـما خوب متوجه باشـید زیـارت عـاشورا یـک عبـادت بزرگ است و ما آرزو می کنیم این مطلب از دست ما نرود که می توانیم با زیارت عاشورا یک عبـادت بزرگ و یـک سـیر روحانی انجام دهیم. کجای زیارتِ با برکت عاشورا محـدود به یادآوری یک حادثه است و بس؟ مشـخص است که این زیارت یک سـیر روحانی است برای اتّحاد با امامِ معصومِ شـهید، یعنی جانِ جانان، حضرت سیدالشهداء اباعبدالله الحسین علیه السلام.

عنایت داشـته باشید که طلب مقام فنا در امام و مَعِیت با آن حضرت در سجده، عالی ترین تمنّایی است که می توان به آن فکر کرد و سـیر خود را به آن سو جهت داد. سـیر به سوی بزرگ ترین مطلوبی که به دست نمی آید مگر از همین طریق. اگر تمام مقامات عرفانی را طی کنیـد، این مقام چیز دیگری است، از این طریق هیـچ حجابی بین عبد و معبود باقی نمی ماند، چیزی که حضـرت باقر علیه السـلام راز آن را گشودنـد و فرمودند: «مَنْ سَرَّهُ أَنْ لَا يَكُونَ بَيْنَهُ وَ بَيْنَ اللَّهِ حِجَابٌ حَتَّى يَنْظُرَ إِلَى اللَّهِ وَ يَنْظُرَ اللَّهُ إِلَيْهِ فَلْيَتَوَالَ آلَ مُحَمَّدٍ وَ يَتَبَرَّأْ مِنْ عَدُوِّهِمْ وَ يَأْتَمَّ

بِالْإِمَامِ مِنْهُمْ فَإِنَّهُ إِذَا كَانَ كَذَلِكَ نَظَرَ اللَّهُ إِلَيْهِ وَ نَظَرَ إِلَى اللَّه»؛(۱)

هرکس طالب است که بین او و خداوند هیچ حجابی نباشد که او خدا را بنگرد و خداوند او را، باید محبّت و ولایت آل محمد را در خود ایجاد کند و از دشمنانشان تبری جوید و پیرو امامی از این خانواده باشد، اگر چنین کند خداوند بر او می نگرد و او هم بر خدا می نگرد. چنین حالتی قابل وصف نیست. هر کس قلباً یک آشنایی اجمالی با اباعبدالله الحسین علیه السلام و اصحاب گرانقدر کربلا دارد. حال، زیارت و تمرکزِ روحی بر حضرت و عزاداری و حضور در جلسات عزاداری اباعبدالله علیه السلام باعث می شود آن آشنایی قلبی فَوَران کند و در نتیجه چیزهایی را در راستای قرب الهی به دست آورد که سال ها به دنبال آن بود. شرطش آن است که «ره چنان رو که رهروان رفتند» باید مواظب بود شیطان عزاداری ها را تغییر ندهد، کار شیطان این است که هر چیزی که ما را به خدا نزدیک می کند و طریق رسیدن به حق است، از ما بگیرد و در آن کار اخلال ایجاد کند. بنا به فرمایش قرآن «قَالَ فَبِمَا أَغْوَيْتَنِي لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ»؛(۲) شیطان گفت:

۱- «بحارالأنوار»، ج ۲۳، ص ۸۱.

۲- سوره ی اعراف، آیه ی ۱۶.

خدایا! به جهت آن که گمراهم کردی، حتماً در مسیر مستقیمی که به سوی تو ختم می شود می نشینم و بندگانت را از آن مسیر منحرف می کنم. همیشه اختلال شیطان در اموری است که به خدا ختم می شود، آیا راهی مطمئن تر از راه حضرت سیدالشهداء علیه السلام به سوی خدا هست؟ پس به همان اندازه باید مواظب بود شیطان در این مسیر اخلال ایجاد نکند و مقصد اصلی که قرب الی الله بود فراموش نگردد.

به عنوان مثال یکی از روزهای پر برکت، روز جمعه است که شرایط قرب الهی در آن فراهم تر است، به تعبیر امیرالمؤمنین علیه السلام «فَجَعَلَ الْجُمُعَهَ مَجْمَعاً نَدَبَ إِلَيْهِ لِتَطْهِيرِ مَا كَانَ قَبْلَهُ وَ غَسْلِ مَا أَوْقَعَتْهُ مَكَاسِبُ السَّوْءِ مِنْ مِثْلِهِ إِلَى مِثْلِهِ وَ ذِكْرى لِلْمُؤْمِنِينَ وَ تِبْيَانَ خَشْيَهِ الْمُتَّقِينَ وَ وَهَبَ لِأَهْلِ طَاعَتِهِ فِي الْأَيَّامِ قَبْلَهُ»؛(1) خداوند جمعه را روز جمع شما قرار داد و شما را در آن خواند برای آن که پاک کند و بشوید آنچه را از کردار زشت پیش از جمعه داشته اید و یادآوری برای مؤمنین باشد و ترسی برای پرهیزکاران و مزد کردار بندگان را به آن ها عطا کند، بیشتر از آنچه بخشیده است به اهل طاعت در روزهای قبل از جمعه. حال تماشا کنید چقدر شیطان تلاش می کند

۱- «بحار الأنوار»، ج ۶۵، ص ۶۳.

برکت این روز را از ما بگیرد و به بهانه های وَهْمی و خیالی ما را به تفریح و سرگرمی های لغو مشغول کند تا از فیض جمعه و جماعت باز بمانیم.

تأکید بنده آن است که از جمله اموری که برکات فراوانی در آن نهفته است عزاداری برای حضرت اباعبدالله الحسین علیه السلام است و شک نداشته باشید که شیطان نهایت تلاش خود را می کند تا ما بهره ی حقیقی خود را از آن نبریم و از طریق توجّه به امور سطحی، اصلِ سیر و توجّه و مَعِیت با حضرت را که از راه عزاداری و اشک به دست می آید از ما برباید. آنقدر ما را به فرعیات مشغول می کند که از اصل غافل شویم. به ما خبر داده اند مُهْر نماز اگر از خاک کربلا تهیه شود موجب انکشاف و رفع حجاب می گردد. حالا شیطان ذهن ما را از اصل مسئله می برد روی این که خوب است آن را آرایش بدهید، یک تکه آیینه هم روی آن بچسبانید، درست آن مُهری که وسیله ی سجده کردن بر خاک بود- آن هم خاک کربلا- از انسان گرفته می شود و فرعیات مدّ نظر قرار می گیرد.

وقتی فرعیات و رسوماتِ دست و پاگیر اصل توجه به امام حسین علیه السلام و کربلا را از منظر عقل و قلب ما به حاشیه برد، دسته های سینه زنی و زنجیرزنی و فقط به ظاهر مساجد پرداختن، و شام و ناهار، اصل می شود در حالی که نباید این

امور همه ی فکر و ذکر عزادارِ حضرت سیدالشهداء علیه السلام را بگیرد و همه ی توجه ها به همین ظاهر جلب شود. آری اگر اصل عزاداری و توجه به آن مقام فراموش نشود این فرعیات هم در حدّ معقول و محدود معنی دار خواهد شد. علمای بزرگی را داشته ایم که روز عاشورا با پای برهنه و موهای پریشان، صورت عزادار به خود می دادند و در دسته های عزاداری اباعبدالله علیه السلام شرکت می کردند. ولی آن ها سیر با اباعبدالله علیه السلام را در همه ی این عزاداری ها حفظ می کردند.

همچنان که ملاحظه فرمودید زیارت عاشورا حامل یک فرهنگ عبادی کامل است و نکاتی که بنده عرض کردم خیلی کمتر از آن بود که باید در باره ی آن زیارت گفته می شد و بدان توجه می گردید. همین قدر می توانیم بگوئیم که:

اول

قدم آن است که او را یابی

آخر قدم آن است که با او باشی

واقعاً باید با زیارت عاشورا زندگی کرد و در هر فرصتی با آن مراوده داشت و اگر این چنین شد وقتی بر سر قبرمان هم آن زیارت را که سال ها با آن مراوده داشته ایم، بخوانند، ما به وَجد می آییم و به صعود بیشتر می رسیم.

خدایا! شفاعت اباعبدالله الحسین علیه السلام را در دنیا و آخرت از ما دریغ مدار.

خدایا! به عزت حسین و اصحاب حسین علیه السلام قلوب ما را ظرف معارف قرآن و معارف و محبت اهل بیت علیهم السلام قرار بده.

خدایا! حیات و مرگ ما را حیات و مرگ پیامبر صلی الله علیه و آله و آل پیامبر علیهم السلام قرار بده.

خدایا! توفیق فهم و سیر در زیارت عاشورا را به ما عطا بفرما.

خدایا! این انقلاب حسینی و مسئولانی که در جهت حفظ آن تلاش می نمایند را مؤید بفرما.

«والسلام علیکم و رحمهالله و برکاته»

ص: ۱۳۲

منابع

قرآن

نهج البلاغه

تفسیر المیزان، سید محمدحسین طباطبایی«رحمه الله علیه»

بحارالانوار، محمد باقر مجلسی

اسفار اربعه، ملاصدرا«رحمه الله علیه»

فصوص الحکم، محی الدین بن عربی

امام شناسی، آیت الله حسینی تهرانی

الغدیر، علامه امینی

کافی، ابوجعفر کلینی

امالی، شیخ صدوق

کلیات شمس تبریزی، جلال الدین محمد بلخی

مثنوی معنوی، جلال الدین محمد بلخی

مروج الذهب، مسعودی

تاریخ طبری، محمد بن جریر طبری

تفسیر نورالثقلین، عبد علی بن جمعه العروسی

مصباح الهدایه الی الخلافه والولایه، امام خمینی«رحمه الله علیه»

جهان بینی اسلامی، امامت و ولایت، مرکز تربیت معلم

کمال الدین و تمام النعمه، شیخ صدوق

مجلات انتظار، مرکز تخصصی مهدویت

مصباح المتهجد، ابوجعفر محمد بن حسن طوسی

فرحهالغری بصرحهالقری، سید عبد الکریم بن طاوس.

ص: ۱۳۳

شرح زیارت عاشورا و داستان های شگفت آن، موسی خسروی

کامل الزّیارات، ابن قولویه

شفاء الصدور فی شرح زیاره العاشور، میرزا ابوالفضل تهرانی

لؤلؤ النضید، نصرالله شبستری

چگونگی فعلیت یافتن باورهای دینی، اصغرطاهرزاده

روح مجرد، آیت الله حسینی طهرانی

اللهوف علی قتلی الطفوف، سیدبن طاوس

مقتل خوارزمی

خصائص الحسینیه، شیخ جعفر شوشتری

المزارالکبیر، محمد بن مشهدی

مستدرک الوسائل، محدث نوری

مبانی نظری و عملی حب اهل البیت علیه السلام، اصغرطاهرزاده

دُرر الأخبار با ترجمه، سید مهدی حجازی وهمکاران

روضه الواعظین و بصیره المتعظین، فتال نیشابوری

کربلا، مبارزه با پوچی ها، اصغرطاهرزاده

راز شادی امام حسین علیه السلام در قتلگاه، اصغرطاهرزاده

تفسیر کشاف، زمخشری

کشف الغمه فی معرفه الأئمه، محدث اربلی

رجال کبیر، محقق بهبهانی

مجالس المؤمنین، قاضی نورالله شوشتری

آثار منتشر شده از استاد طاهرزاده

- معرفت النفس و الحشر (ترجمه و تنقیح اسفار جلد ۸ و ۹)
- گزینش تکنولوژی از دریچه بینش توحیدی
- علل تزلزل تمدن غرب
- آشتی با خدا ازطریق آشتی باخود راستین
- جوان و انتخاب بزرگ
- روزه ، دریچه ای به عالم معنا
- ده نکته از معرفت النفس
- ماه رجب، ماه یگانه شدن با خدا
- کربلا، مبارزه با پوچی ها (جلد ۱و۲)
- فرزندم این چنین باید بود (شرح نامه۳۱ نهج البلاغه) (جلد ۱و۲)
- فلسفهِ ی حضور تاریخی حضرت حجت عجل الله تعالی فرجه
- مبانی معرفتی مهدویت
- مقام لیله القدری فاطمه علیها السلام
- از برهان تا عرفان (شرح برهان صدیقین و حرکت جوهری)
- جایگاه رزق انسان در هستی
- زیارت آل یس، نظر به مقصد جان هر انسان
- فرهنگ مدرنیته و توهّم

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ .ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات رایانه‌ای
قائمیه
اصفهان
www
برای داشتن کتابخانه های‌تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشـــانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹